

వ్యాస సూక్తం

డాక్టర్
కె.కమల

Blank Page

వ్యాస సూక్తం

రచన

డా॥ కె. కమల

ప్రచురణ

రిజిష్టరు నెం. 1/64

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య సంస్థ
సాహిత్య సాంస్కృతిక సంస్థ
5 కింగ్స్ వే, విజయవాడ-3

VYASA SOOKTHAM - BHAGAVAN VEDAVYASA'S
Selected Verses With Commentary By Dr. K. KAMALA.

© YUVA BHARATHI, Secunderabad - 500 003.

ప్రచురణ సంఖ్య : 109

ప్రథమ ముద్రణ:

డిశంబర్ 7, 1984

ప్రతులు : 3,200

ముఖ చిత్రము : శ్రీ శీలా వీరరాజు

ముద్రణ :

ఎ. యన్. ఆర్ట్స్ ప్రింటర్స్,

లక్ష్మీనగర్, న్యూనల్లకుంట, హైదరాబాద్.

ముఖచిత్ర ముద్రణ :

బాలాజీ ఆర్ట్స్ ప్రింటర్స్,

చిక్కడపల్లి, హైదరాబాద్.

ప్రతులకు :

యువభారతి

5, కింగ్స్ వే,

సికింద్రాబాద్ - 500 003

లేదా

యువభారతి కార్యాలయం

ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్ భవనములు

తెలక్ రోడ్, హైదరాబాద్-500 001

వెల : రూ. 5/-

యువభారతి పరిచయం

ఉత్తమ సాహిత్యాధ్యయనంవల్ల సమగ్రత చేకూరుతుంది. సమాజంలో సామరస్యం పెంపొందుతుంది. ఉత్తమ భావ ప్రసరణానికి పుస్తకాలు చక్కని సాధనాలు. అందరికీ ఆంధ్రభాటులో ఉండే విధంగా, మంచి పుస్తకాలను అందించే ప్రయత్నానికి యువభారతి వూనుకొని, గడచిన ఇరవై ఏళ్ళుగా, పాత కొత్తల మేలు కలయికను ప్రాతిపదికగా పెట్టుకొని, నూతనమిది పుస్తకాలను ప్రచురించింది. ఉపన్యాసమంజరి కార్యక్రమాలను, సదస్సులను నిర్వహించింది.

సహృదయుల సహకారంతో, పుస్తకాల అమ్మకంవల్ల వస్తున్న ద్రవ్యంతో, పుస్తకాలను ప్రచురిస్తూ తక్కువ వెలకు ఎక్కువ విలువ వున్న సాహిత్యాన్ని అందించడానికి యువభారతి ఉద్యమిస్తున్నది. ఉత్తమ సాహిత్య ప్రచారాన్ని ధ్యేయంగా పెట్టుకొని ప్రచురణలను వెలువరిస్తున్నదేకాని, మా సంస్థ వ్యాపారసంస్థ కాదు.

భారతదేశంలో ఎక్కడ ఉన్నా సరే! యువభారతి నిర్వహిస్తున్న సాహిత్యోద్యమంలో పాల్గొనకునేందుకు ప్రారంభింపబడిన సాహితీ మిత్ర పథకంలో 8500 మంది సభ్యులుగాచేరి ప్రణాళికను విజయవంతం చేసినారు. యువభారతి భవిష్యన్నిర్యాణంలో సహకరించేందుకు ప్రారంభింపబడిన సభ్యత్వ పథకంలో భారతీమిత్రులుగా 1200 మంది, భారతీభూషణులుగా 125 మంది చేరారు.

సహృదయుల సహకారాన్ని అర్థిస్తూ

హైదరాబాద్

డా॥ ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి

డిశంబర్ 7, 1984.

అధ్యక్షులు

మామూలు

వ్యాససాహితీ అందించిన విజ్ఞానంతో పరిచయం లేనివాడు భారతీయతతోనే పరిచయం లేనివాడు. వ్యాససాహితీ విజ్ఞాన సర్వస్వం. భారతీయుల ఆలోచనలన్నీ, కార్యకలాపాలన్నీ, ఆదర్శాలన్నీ పత్యక్షంగానో, పరోక్షంగానో వ్యాస ప్రజ్ఞాప్రేరితములే. దేశకాల పాత్రోచిత పరివర్తనలకు అనుగుణంగా ఆప్రతిభాశాలి అందించిన భావసంపద అనంతరూపాలతో సాక్షాత్కరిస్తూ ఉంటుంది. ఆయన వ్రాసిన మహాభారతేతిహాసం, అష్టాదశపురాణాలూ, అష్టాదశ ఉపపురాణాలూ, బ్రహ్మసూత్ర భాష్యాలూ మానవజీవితానికి సంబంధించిన పర్వవిషయాలనూ పరామర్శించినవి. వ్యాసుని రచనలు పఠితలలో దేశభక్తిని ఉద్దీప్తం చేస్తాయి. ఈ రోజులలో అంతకంటే కావలసినదేమున్నది? 'సర్వభారత ప్రజ్ఞానా సోదరులు' అన్న భావానికి ప్రాచుర్యం కలగాలంటే వ్యాససాహితీ ప్రసరణం అందుకు సమధికంగా తోడ్పడుతుంది.

వ్యాససాహితీ ఒక మహాసాగరం. రత్నాలవంటి సూక్తుల కడి గని. రత్నకాంతి ఎన్నడూ ఉడిగిపోనిది. ఆయన సుధాకరంలోనుంచి కొన్ని శ్లోకాలను ఎరుకుని వాటికి సరళమైన తెలుగులో వ్యాఖ్యానం వ్రాసి ఇయ్యవలసినదిగా మేము డాక్టర్ కె. కమలగారిని కోరినాము. ఆమెది వండిత వంశం. సంస్కృత భాషను ఆమె బాల్యంలోనే తెలుగుతోపాటు అభివర్ణించుకున్నారు. 'ఆంధ్రబిల్వణ' బి బాండులు, బహుభాషావేత్తలు, కీర్తిశేషులు శ్రీ కప్పంతుల లక్ష్మణ శాస్త్రిగారి కూతురామె. 'ప్రాకృత కావ్యాలలో సాంఘిక జీవితవృత్తం' అన్న అంశంపై పరిశోధనచేసి, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం వారి పి.హెచ్.డి. పట్టాను ఆమె సంపాదించినారు. తెలుగు సంస్కృత భాషలలోని వాఙ్మయాలను చక్కగా వరిశీలించినారు. నిజాంకళాశాలలో సంస్కృతశాఖలో ఆమె ఇప్పుడు రీడరు పదవియందున్నారు.

యువభారతి నిర్వహిస్తున్న సాహిత్యోద్యమాన్ని ప్రోత్సహిస్తున్న విడుషీ మణి ఆమె. అభ్యర్థనను మన్నించి ఈ 'వ్యాససూక్తం' వ్రాసి మాకు అందించి ప్రచురించుకునే అవకాశం కల్పించిన డాక్టర్ కె. కమలగారి బేదార్యానికి, సాహిత్యోద్యమానికి, మా అభివందనములు, ధన్యవాదములు.

—ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి

వ్యాససూక్తము

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్,
 ప్రసన్నవదనం ధ్యాయే సర్వవిఘ్నాపశాంతయే.
 వ్యాసం వసిష్ఠ నప్తారం శక్తేః పౌత్రమకల్మషమ్,
 పరాశరాత్మజం వందే శుకతాతం తపోనిధిమ్.
 వ్యాసాయ విష్ణురూపాయ వ్యాసరూపాయ విష్ణవే
 నమో వై బ్రహ్మనిధయే వాసిష్ఠాయ నమో నమః
 అవికారాయ శుద్ధాయ నిత్యాయ పరమాత్మనే
 సదైక రూపరూపాయ విష్ణవే ప్రభవిష్ణవే
 యస్య స్మరణమాత్రేణ జన్మసంసార బంధ హత్
 విముచ్యతే నమస్త స్మై విష్ణవే సర్వజిష్ణవే
 అచతుర్వదనో బ్రహ్మ ద్విబాహురపరో హరిః
 అఫాలలోచనః శంభుర్భగవాన్ బాదరాయణః

నారాయణుడు, అతని నాభికమలమునుండి జన్మించిన బ్రహ్మ, బ్రహ్మ
 మానసపుత్రుడు వసిష్ఠుడు, వసిష్ఠుని సంతానము, శక్తి, శక్తిమహర్షి పుత్రుడు
 పరాశరుడు. పరాశరాత్మజుడు వ్యాసుడు, అతని కొడుకు పరమ భాగవతోత్తము
 డయిన శుకుడు, ఆపరంపరలో గౌడపదాచార్యులు. గోవిందయోగి తదితరులు.
 మనకు గురువులు. ఇది ఆర్షగురు పరంపర. వీరిలో వ్యాసమహర్షి సాక్షాత్ విష్ణు
 రూపుడే, అతనికి నాలుగు ముఖములు లేవు, కాని బ్రహ్మసమానుడే, రెండే రెండు
 బాహువులున్న విష్ణువతడు. నుదుట మూడవ కన్నులేని శివుడు. త్రిమూర్తి స్వరూపు
 డయిన వ్యాసభగవానునకు బాదరాయణుడు, కృష్ణదైత్యపాయనుడు అని కూడా
 పేర్లున్నవి అనంతముగానున్న వేదశాస్త్రజ్ఞులైన ఋగ్, యజుస్, సామ,
 అథర్వణ వేదమునే పేర్కొని నాలుకగాలుగా విభజించుకొందులకు ఈయనకు

వేదవ్యాసుడనే బిరుదమువచ్చింది. సమాసమంటే సంక్రమించి క్లుప్తముగా చెప్పడం, వ్యాసము అంటే విస్తరింపజేసి వివరణము చేయడమూ అని అర్థము. సముద్రమంత గంభీరము. ఆకాశమంతటి ఉన్నతము. ధర్మమంతటి సూక్ష్మము అయిన ఈ భారతీయ సంస్కృతిని విస్తరింపజేసి. పండిత పామరులకు అందజేసిన వాడు వ్యాసభగవానుడు. వ్యాసుడు ఒక వ్యక్తి పేరుకాదు. అతడు ఒక సంస్థ అని విమర్శకుల ఆభిప్రాయము. మానవమాత్రుడు తన జీవితకాలములో సాధించలేనంత వాఙ్మయాన్ని సృష్టించిన వ్యాసుడిని గూర్చి అట్లా భావించడంలో అబ్బురమేమున్నది? వ్యాసుడు చిరంజీవి అని అంటారు. వ్యాసపీఠము బుద్ధికి ప్రతీక అయినప్పుడు వ్యాసుడు చిరంజీవి కాకుండుటెట్లు? ఎక్కడెక్కడ చర్చలు. ఉపదేశములు, ప్రవచనాలు, జరుగుతూఉంటవో, ఎక్కడ ఆలోచనామృతాన్ని పంచుతూ ఉంటారో, అక్కడ వ్యాసుడు అదృశ్యరూపంలో తిరుగుతూనే ఉంటాడని ప్రతీతి. కాబట్టి మనమే చర్చసాగిస్తూ ఉన్నా అతనికి భయపడక తప్పదు. వ్యాసుడెవరు? మన అంతర్యామియే అతడు. ప్రతి ఒక్కరి వ్యక్తిత్వములో భాగమయి మార్గదర్శి అయిన జ్యోతి ఈ వ్యాస తత్త్వము. ఒక్క నిమిషకాలము వ్యాసుడు లేని భారతీయ సాహిత్యాన్ని మనమూహించుకంటే అది శూన్యముగా కనిపిస్తుంది. బ్రహ్మసూత్రాలు, పంచమ వేదమయిన భాకతము, అష్టాదశ పురాణాలు, సుహృదరాజులు, అతిపురాణాలు, ఉపపురాణాలు, హరివంశము ఇన్నింటి కర్త వ్యాసుడు, భారతము ఒక్కటే లక్షశ్లోకముల సహిత. దానిభాగము (Supplement) అనదగిన హరివంశము ఇరువది నాల్గువేలగ్రంథము, ఇవి రెండూ కలిసి సవాలక్షగ్రంథమయినది. అందుకే తెలుగుభాషలో చాలా పెద్ద ముచ్చటను సవాలక్షగ్రంథమని వ్యవహరించడము పరిపాటి. ఈ ఒక్కగ్రంథమే ప్రపంచములోని అన్ని గ్రంథములలో పెద్దది.

వ్యాసమహర్షి పరమకారుణికుడు మానవతపై గల ఆపార దయాభావముతో “మంచి అన్నది. పెంచుమన్నా.” అని ఉపదేశించినాడు. అ ఋషి ప్రోక్తములైన గ్రంథములేవి తెరిచి చూచినప్పుటికినీ ఆ మహర్షి చిరునవ్వుతో, ఐవిరిగడ్డముతో, చామనచాయతో, జ్యోతులవలె ప్రకాశించే కండ్లతో సాక్షాత్కరిస్తాడు. నాయనలారా ఈ మార్గాన్ని అనుసరించండి, అని మిత్రసమ్మితముగా ఉపదేశిస్తాడు. అయితే ఆ ఉపదేశించు మనము నమ్మడమెట్లా? వ్యాసుని వాక్కులో సత్యమెంత వరకు

ఉన్నది అని ప్రశ్నించవచ్చును. దాని కొక తే సమాధానము. అబద్ధాలు చెప్పి మనలను నమ్మించడము వలన ఆయనకొచ్చే లాభమేమి? ఆయన స్వార్థముతో ఏదైనా చెప్పిఉంటే, నేటివరకెప్పుడో కాల గర్భములో కలిసిపోయేవి ఆ రచనలు. కాలమునే ఒరిపిడిరాయి మీద రాచి చూచినప్పుడు ఈ రచనలు పదహారణాల వంతు బంగారమేనని ప్రపంచమంతా ఒప్పుకున్నట్లే, బై బిలు వంటి గ్రంథము త్రికాలాబాధ్యములైన సత్యాలను ప్రబోధించినప్పుడు వ్యాసుడు పాడిన ప్రబోధగీతము అంత స్వచ్ఛము మధురమేనని తోస్తుంది. పాశ్చాత్య విమర్శకుడొకడు. భగవద్గీతను చదివినప్పుడు పొందిన అనుభూతిని గమనించండి : “నేడు భగవద్గీత అనే గ్రంథమును చదివెతిని నేటి వరకు నా కాయుష్కము నొసగినందులకు పరాత్పరునికి నేనెంతయు ఋణపడిఉన్నాను. ఒకవేళ నేను నిన్న మరణించిఉంటే ఈ గ్రంథము చదివే భాగ్యము నాకు లేకపోయేది కదా!” అని “క్రీ.శ. 1785 సంవత్సరములో భగవద్గీతను. ఛార్లెస్ విల్కిన్స్ అనే ఆంగ్లేయుడు బ్రిటిషు ఇండియా కంపెనీ వారి అధిపతి ఆయన వారెన్ హెస్టింగ్స్ పనుపున ఇంగ్లీషులో కనువదించెను. నేరుగా సంస్కృతమునుండి యూరోపు భాషలోనికి అనువాదమయిన తొలిగ్రంథమిదే. అంతకు పూర్వము పంచతంత్రము ఉపనిషత్తులు పర్షియన్ అనువాదము ద్వారా యూరోపును చేరుకున్నవే. భగవద్గీత అనువాదము వలన ప్రపంచ సాహిత్యములో, దర్శనములో ఈ గ్రంథమునకు శాశ్వతస్థానమున్నట్లు విశ్వమంతటను వెల్లడి అయింది.

మన ఆలోచనా నరణిని మలచిన శిల్పి వ్యాసుడు. మనకై ఎన్నో విషయాలను తనే ఆలోచించినాడు. అందుకే వ్యాసప్రోక్షము కాని కొత్త ఆలోచనలు మనకు రావడము కష్టము. ఇతడు ఆస్తికులలో ఆస్తికుడు, హేతువాదులలో హేతువాది. ధార్మికులలో పరమధార్మికుడు, కవులలో క్రాంత దర్శనము గల ఉత్తమకవి. సాంఘిక శాస్త్రవేత్తలకు ఈతని గ్రంథములు పెద్దపాఠవి. అందుకే “వ్యాసో చ్చిష్టం జగత్సర్వమ్” అనేనానుడి ప్రచారములోనికి వచ్చింది. ఈ జగత్తంతా వ్యాసుడు వర్ణించి వదిలి పెట్టిందేనని తాత్పర్యము. ధ్వనికారుడు కవులందరూ వ్యాసుడు, పాల్మీకి ఈ ఉభయుల పేర్లనే గ్రహించలేకపోయింది. కాళిదాసాదులు గూడా వారి తరువాత వారేనని ముక్తకంఠముతో చెప్పెను. వ్యాసుని రచనలలో కథలు, పొడి సుఖాషితాలేనా, కవిత్వమే మైనా ఉన్నదా అని ప్రశ్నిస్తే ఉపదేశమే

ప్రయోజనముగా పెట్టుకొని సాగించిన రచనలవి అని చెప్పాలి. కవితా వైభవము శిల్పము, వ్యంగ్య వైచిత్ర్య, అక్షరరమ్యత, అలంకార సౌష్ఠవము, ఇవన్నీ ఇచ్చట గొణములు. చూడండి భగవద్గీతలోని ఒక ఉదాహరణము:

“యదాసంహరతే చాయం కూర్మోఽంగా నీవ సర్వశః,

ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్యస్తస్య ప్రజ్ఞావత్స్వితా :

ఎవరు ఇంద్రియములను తమ అదుపులో ఉంచుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తారో వారు తాబేలు వలె వ్యవహరించాలి. ఏదైన దెబ్బపడ్డప్పుడు, ప్రమాదము సంభవించినప్పుడు తాబేలు తన అంగములను చిప్పలోనికి ముడుచుకొని తనను తాను రక్షించుకుంటుంది. అట్లాగే బాహ్యప్రపంచములోని ఆకర్షణలు ఎక్కువైనప్పుడు, అతి ప్రమాదస్థితి అని గ్రహించిన, మనవి తన వ్యక్తిత్వానికి, కర్మయోగానికిదెబ్బ అని తెలిసికొని తాను సాధించదలచిన ధ్యేయము కొరకు ఇంద్రియాలను కళ్ళెము వదిలివేసిన గుఱ్ఱాలవలె, పరుగెత్తనీయక తాబేలువలె తనలోనికి సంహరించు కొనవలెను అనగా ముడుచుకొనవలెను. అట్టివాడు స్థితప్రజ్ఞుడు. ఒక వ్యాసము ప్రవాచుడానికే ఇట్టి ప్రయత్నమవసరమయినప్పుడు జ్ఞానికి, తాత్త్వికునికి, కర్మయోగికి వీని ఆవసరమింతింత యని చెప్పనక్కరలేదు. ఇక్కడ తాబేలుతో చేసిన సాదృశ్యము కవితాశిల్పముకు దృష్టిలో ఉంచుకొని చేసింది కాదు. ఉపదేశమే అక్కడ ప్రధానము. ఇది వ్యాసహృదయము. అయితే ఋతుషర్ణవాలలో కథాసంవిధానములో తనకు తానే సాటి అనిపించే సామర్థ్యము చూపిన వాడితడు. లక్షణావ్యంజనా వ్యాపారములచ్చటచ్చట గృహగోమయ సంవాదము వంటి వృత్తాంతములలో తొంగిచూచినప్పటికిని ఈయన కవిత అభిధానములము. తాను నిర్వర్తింపజేయదలచుకున్న ప్రయోజనమునకు అభిరుద్ధనే ఎక్కువ ఉపయోగము.

“ఇతిహాస పురాణాభ్యాం వేదం సముపబృంహయేత్” అనే ఆభియక్తోక్తి ఒకటున్నది. ఇతిహాస పురాణముల ద్వారా వేదమును తెలుసుకోవాలి. పుష్టముగా చేసికోవాలి, ఉపబృంహణము చేయాలి అనికదా అర్థము. వ్యాసకృతులు వేదము వలెనే ఉంటాయి. అందులోనూ భారతములో యక్షప్రశ్నలు, సావిత్రికథ, నలదమయంతుల కథ, సుపర్ణాభ్యాసము, ఇవన్నీ వైదిక దేవతలను, ఇంద్రాగ్ని

యమవరుణాదులను స్తుతించేవే. అందులోనూ సావిత్రికథ కొకప్రముఖస్థానమున్నది. యమధర్మరాజుతో ధర్మచర్చను సాగించిన బ్రహ్మవాదిని సావిత్రి, సత్యవంతుని ప్రాణాలనామె తన వైద్యుష్యముతో, స్థైర్యముతో తపస్సుతో, పాతివ్రత్యముతో, స్నేహశీలతతో గెలుచుకున్నది. పోనీపాపము అని యముడామెకు పతిభిక్షపెట్టలేదు. ఇక్కడ యముడు, సావిత్రి ఇద్దరును జ్ఞానానికి, ప్రకాశానికి, ప్రతీక అయిన సూర్యభగవానుని అంశసంభూతులే, సవిత అంటే సూర్యుడు. ఆ అంశలో పుట్టింది సావిత్రి, విషస్వాన్ అంటే కూడా సూర్యుడనే ఆర్థము. అతని అంశవల్ల పుట్టినవాడే వైషస్వతుడయిన యమధర్మరాజు. మారిస్ వింటర్ నిట్జ్ అనే జర్మన్ విద్వాంసుడు భారతీయ సాహిత్య చరిత్ర (History of Indian Literature) లో సావిత్రిని గూర్చి చెప్పిన మాటలు అమృత గుళికలు చూడండి; “But whoever it was who sang the song of Savitri, whether a suta or a Brahman, he was certainly one of the greatest poets of all times. Only a great poet was capable of placing this noble female character before us so that we seem to see her before our eyes. Only a true poet could have described in such a touching and elevating manner the Victory of love and constancy of virtue and wisdom, over destiny and death without even for an instant falling into the tone of day preacher of morality.)

(ఈ సావిత్రికావ్యరచన చేసినవాడు సూతుడో బ్రాహ్మణుడోగాని, అన్ని కాలాల్లో దేశాలలో అంతటి కవిలేడని అతడే ఉత్తమోత్తమకవి అని చెప్పవచ్చును. అంతటి కవికాబట్టే అతడు సావిత్రిని మనకన్నుల ఎదుట ప్రత్యక్షముగావించెను. ప్రేమ, పాతివ్రత్యము సౌశీల్యము, జ్ఞానము అనే ఈ గుణములలో ఆమె విధిని మృత్యువును జయించిన తీరును. ఇంత గంభీరముగా హృదయమును స్పృశించు నట్లు వర్ణించగలిగినవాడు చాలాగొప్పకవి. అయినా అతడెక్కడనూ శుష్కప్రవచనములను ఈ కావ్యములో చేయలేదు).

వ్యాసుడు చెప్పిందంతా ఈ విధంగా వేదమే అవుతుంది. కావ్యమే అవుతుంది. ధర్మశాస్త్రమే, సుభాషితమే అవుతుంది. సుభాషితము, సూక్తము అంటే నీతి బోధయే కానక్కరలేదు. అందమైన ఉక్తి సూక్తి సుభాషితము. అట్లయితే వ్యాసుడు చెప్పిన దంతా సూక్తమే. వ్యాససూక్తాన్ని ఈ చిన్నగ్రంథములో పొదిగి వ్యాస హృదయాన్ని సాక్షాత్కరింపజేయడం సాహసమే-అయినా అధికారి

యోగ్యతను బట్టి గ్రంథము విలువ ఉంటుందికాని మూలగ్రంథకారునికి చెప్పడానికి వస్తువులో లోచేమీలేదు. వ్యాససాగరాన్ని ఈ చిన్నకుండలో నింపాలనుకుంటున్నాను ఆ సాహసాన్ని నాకు కలిగింపజేసిన వారు “యువభారతి” సంస్థ.

దాక్షిణాత్యులకు, అందులోనూ ముఖ్యముగా తెనుగువారికి వ్యాసుడు నన్ని హితుడు. దేశభాషలలోని మహాభారతాను వాదములు జరిగినప్పుడు అందులో ఆంధ్రానువాదమే తొలియత్నము. కాబట్టి ఆంధ్రులందుకు గర్వపడవచ్చును. ఇతర పురాణముల అనువాదములట్లుండనిండు. మనకు వ్యాసహృదయాన్ని సాక్షాత్కరింపజేసిన మహానీయులు కవిత్రయమూ, పోతనామాత్యుడు. సంస్కృత భాషలో భాసమహాకవి మొదలుకొని భారతము నాధారముగా రచనలు సాగించిన వారు కోకొల్లలు, భాసుడు ఆరు భారతనాటకములకు కర్త. అభిజ్ఞానశాకుంతలము, వేణీసంహారము వంటి నాటకములు విశ్వవిఖ్యాతములయినవి ఉండనే ఉన్నవి. వ్యాసుడు ప్రాచీనకాలములోనే భారతీయులకేగాక ఆగ్నేయాసియాప్రాంత వాసులందరకునూ శ్రద్ధేయుడయినాడు. భారతీయ సంస్కృతిలో భాగముగా భారత సంస్కృతి, భాగవత సంస్కృతి ఈ దేశాలలో విస్తరించింది. అట్టి వ్యాసుడెంత మహోన్నతవ్యక్తియో, అతని రచనలను మనమింకా పదేపదే చదవవలసిన అవసరమెందుకున్నదో, తెలుసుకోవడానికి పుస్తకము తోడ్పడితే ధన్యురాలను. కాళిదాస మహాకవి “పురాణమిత్యేవ న సాధు సర్వం, న చాపి కావ్యం నవమిత్యవద్యమ్” అని చెప్పెనుకదా (పాతది అంతాసాధువు కొత్తకావ్యము రోత అనుకోవడం తప్పు) ఇప్పుడు ఆ పాతలో ఎంత నిత్యనూత్నత్వము, కొత్తదనము ఇమిడి ఉన్నదో యాంత్రిక యుగములో ఉన్నమానవునికి గూడా, ఈ పాత ఎందుకవసరమో తెలుసుకోవడానికే ఈ ప్రయత్నము “వీపానీతైః కావ్యరసో న పీయతే (కావ్య రసాన్ని పానం చేయడంతో దవ్విక తీసుతుందా) అన్నది పాతమాట. ఆకలి దప్పలు తీరినంతమాత్రాన, సంతేమ పథకాలను అమలు చేసినంతమాత్రాన, పేదవారికి ఇండ్లు కట్టించి ఇచ్చినంతమాత్రాన మానవుని సమస్యలు తీరవు. అతడు మానసికంగా తృప్తి పొందలేడు. ఈ కట్టించిన ఇండ్లను ఎదుటివాడు ధ్వంసము చేయకుండా ఉండాలంటే, పంట చేలను నిప్పు ముట్టించకుండా ఉండాలంటే, త్రాగేనీటిలో విషముకలుపకుండా ఉండాలంటే మనిషిలో మంచి అన్నది పెరగాలి హృదయము సంస్కారముతో పరిపక్వము కావాలి. అందుకు ధోహదము చేసేదే

వ్యాస సాహితీ నంహిత. ఇది చదువులలో సారము. మూలము చదివి కొంతవరకైనా తాత్పర్యాన్ని ఆకళింపు చేసుకోవడానికి కొంచెము సంస్కృత భాషాజ్ఞానము బోలెడంత సహృదయత్వము సంస్కారము ఉండాలి. అది పెంపొందించుకొన్నాను. భారత, భాగవత, రామాయణాలకు సాటివచ్చే రచనలు బహుశ గ్రీకు సాహిత్యములో ఉన్నవేమోగాని కావ్యనాయకా నాయకులను, సీతారామాదులను, కథారథసారథులైన శ్రీ కృష్ణాదులను గుండెలో, వీధిలో, గుడికట్టుకొని పూజించే భాగ్యము భారతీయులకే దక్కింది. గ్రీకు ఎపిక్ గ్రంథాలు ఇలియడ్ బడిస్సెల వంటి వానిలో నాయకులు వారికి దేవతలుకారు. మానవత్వముతో దివ్యత్వాన్ని సాధించిన మధుర నన్ని వేళమీ భారతీయ సాహిత్యము భారతకథలో శ్రీ కృష్ణుడు నాయకుడు కాకున్నా అది నారాయణ కథయే. భారతము, మహాభారతము, జయము అనే పేరట ప్రసిద్ధమయింది భారతేహాసము, శాంతరస ప్రధానముయిన ఇతిహాసమిది. ప్రధానంగా భారతం నుండి, కొంత భాగవతం నుండి సూక్తులను ఏర్పికూర్చినాన. అందరి చండి.

భగవద్గీత

మనమిదివరలో చెప్పుకున్నట్లు భగవద్గీతను మించిన గ్రంథము మరొకటి లేదు. వ్యాససాహిత్యసంస్కారములో గీతల సంఖ్య పెద్దది. శాంతిపర్వములోనే పరాశరగీత. మంకిగీత. హంసగీత. ఋషభగీత. శంపాకగీత. బోధ్యగీత విచక్షుగీత అహింసాప్రశస్తి. హరితగీత. వృత్రగీత, అనే గీతలు చాలా ఉన్నవి. ఇవిగాక గోపికాగీత. భ్రమరగీత, ఉద్దవగీత, శృతిగీతాదులు ప్రసిద్ధములు. ఈ గీతలన్నింటిసారము భగవద్గీత. భగవద్గీత ఉపనిషత్తులలోని తత్త్వజ్ఞానాన్ని రంగరించి వెలికి తీసిన నవనీతము. ఇందు భక్తి, జ్ఞాన, కర్మయోగముల మేళనమును మృదువుగా, గంభీరముగా, కృష్ణుడు, అర్జునునికి చూపించెను. భగవద్గీత బోధించే ధర్మాలలో గురుశిష్యసంబంధమును గూర్చి చేసిన సూచన చాలాగొప్పది. అర్జునుడు సాశయ్యంతో నిండిన మనస్సులో విషాదాన్ని అనుభవిస్తూ, తాను యుద్ధమునకు కారకుడనని, తద్వారా ఇందరి మరణానికి కారణభూతుడను కాబోతున్నానని భ్రమించెను. దానిని శ్రీ కృష్ణుడిట్లుబోధించెను.

“కేబ్లం మాన్యుగముః పార్థనైత త్వయ్యుపసద్యతే
కుద్రం హృదయ దౌర్బల్యం త్యక్త్వా తిష్ఠ పరంతప.

“ఓ అర్జునా నీవు పేడివానివలె వ్యవహరించుటతగదు. (విరాటుని కొలువులో పేడివానిగా ఉన్నబృహన్నలయే ఉత్తర గోగ్రణములో శత్రుసంహారము చేయగాలేనిది. ఇప్పుడిట్లేమి అని సవాలు) దీని కంతటికి నీ మనోదౌర్బల్యమే కారణము దీనిని విడిచిపెట్టి లెమ్ము. శత్రువులను వదలించు.లే”, ఈ ప్రబోధ గీతము. “ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత, ప్రావ్యవరాన్నిబోధత” అనే ఉపనిషద్వాక్యాన్ని స్మరింపజేస్తున్నది. కృష్ణుడు పలికిన ఈ పలుకులు ములుకులవలె గ్రుచ్చుకొన్నవి అర్జునుడి గుండెలో. అప్పుడేదో శాపవశాత్తు విరాటరాజు కొలువులో పేడివాడిగా వ్యవహరిస్తే ఆదే పదేపదే తలపించ వలెనా ? తా నింతటి వీరుడు కదా ! తాను యుద్ధము మానుకోవడానికి కారణము, తనకు పెద్దల మీద ఉన్న భక్తి ప్రపత్తులుకావా? ఈ నెత్తుటి కూడు తినేదాని కందే, బిచ్చమెత్తుకొని బ్రతక వచ్చునే? ఏమో? అర్జునుడి మనస్సు సంశయంతో ముందుకు వెనుకకు ఊగిసలాడడం మొదలు పెట్టింది. వీటన్నిటి కన్నమిన్న అయింది, కృష్ణుని ఎడల అతని కున్నగాఢ భక్తిభావము. అందుకే తన సంశయాన్ని తీర్చమని ఈ విధంగా వేడుకుంటాడు:

“శిష్యస్తే హంకాధి మాం త్యాం ప్రపన్నమ్”.

నేను నీ శిష్యుడను, ప్రపన్నుడను. నాకు ఏది శ్రేయో మార్గమో అగు వింతుటలేదు. యుద్ధము మానడము మంచిదని నాకు తోస్తే, అది తప్పని నీవు గట్టిగా మందలించితివి. మరిప్పుడేది దారి. నీవే శాసించగలవు.” ఈ విధంగా త్రికరణశుద్ధుడై గురువు మ్రోల నిలిచిన అర్జునుడు గీతోపదేశమును గ్రహించే అధికారాన్ని సంపాదించినాడు అర్జునుడనే దూడ ద్వారా విడికితీసినది గీతామృతము. ఉపనిషత్తులనే ఆవు పొదుగునుండి శ్రీకృష్ణుడనే గొల్ల పిల్లవాడు. అర్జునుడనే దూడకొరకు ఈ అమృతాన్ని విడికితే దాన్ని త్రాగఆనందించే వారమే మనమంతా,

గీతార్థసారము, వేదాంతసారము అంతా ఇంద్రియ నిగ్రహములోనే ఉన్నదనితోస్తుంది, కండ్లను, ముక్కును, చెవులను, తదితర ఇంద్రియాలను అదుపులో

పెట్టుకొనగలిగినవాడు కర్మయోగి. అలాడే పలాపేక్షలేని కర్మను ఏకాగ్రతతో నిరంతరంగా చేయగలుగుతాడు. అప్పుడే మాలిన్యాన్ని తుడిచివేసిన ఆద్వములో వస్తువు ప్రతిబింబించినట్లు జ్ఞానోదయమవుతుంది. జ్ఞానికే శాశ్వతసుఖము, శాంతము, లభిస్తాయి. “అశాంతస్యకుతః సుఖమ్” అని భగవద్గీత పలికితే, శాంతము లేక సౌఖ్యములేదు. అని త్యాగరాజు గానం చేశారు భక్తియోగాన్ని సాధించేవారికి ఈ ఇంద్రియనిగ్రహమే ప్రథమ సోపానము. విషయనుభావంతో తేలుతూఉండే వారికి భగవంతుని మీద మనస్సులగ్నమయ్యేదెట్లా? భగవద్గీతను గానం చేసింది మూడుకాళ్ళ ముదునాళ్ళ కొఱకుకాదు. యువకులకు, యువతులకు వారికే ఇంద్రియాలు కళ్ళెము వదలిపెట్టిన గుఱ్ఱాలవలె పరుగెడుతూ ఉంటాయి. ఆ ఇంద్రియాలకు మనస్సునానిసఅయి కొట్టిసిచోట్లా వాటిని ప్రతిష్ఠాపూరితంగా ఉంచే మానవుని ప్రజ్ఞ నశిస్తుంది. పెనుగాలి సముద్రంలో ఓడను కొట్టివేసినట్లు అతడిని కొట్టివేస్తుంది ఇంద్రియలోలుపత్వము. ఓడ ముక్కలయినట్లు, అతని వ్యక్తిత్వము ముక్కలయిపోతుంది. ఇంక జీవితాన్ని సరిదిద్దుకునే దెట్లా? అందుకే తొలినాంధ్య లోనే తోవదవ్వకుండా వెలుగుచూపించే భగవద్గీతను చదవకపోతే మలినాంధ్యను చూసే అవకాశమే పోతుంది, గీతాశ్లోకాన్ని చూడండి:

“మాత్రాస్పర్శాస్తు కౌంతేయ శీతోష్ణసుఖదుఃఖదాః

ఆగమా పాయినోఽనిత్యా స్తాం నీ తిక్షస్వ భారత”

ఇంద్రియాలకు విషయ సంస్పర్శమేర్పడినప్పుడు శీతోష్ణసుఖదుఃఖాలు కలుగుతూ ఉంటాయి. సుఖము తరువాత దుఃఖము, ఆతరువాత మళ్ళీసుఖము చక్ర భ్రమణరీతిలో వస్తూపోతూఉంటాయి. “చక్రకారపంక్తిరీవగ్రచ్ఛతి భాగ్యపంక్తిః అనేది భాససూక్తము. చక్రములో అరలు తిరుగుతూ ఒకప్పుడు క్రింద ఉన్న అరమీదికి, మీదికి క్రిందికి వచ్చినట్లు సుఖము వెనుక దుఃఖము ఆ వెనుక సుఖము వస్తూనే ఉంటుంది. అయితే సుఖమును ఎప్పుడూ కోరుకుంటూనే ఉంటాము. దుఃఖము ఎప్పుడూ వద్దనుకుంటూనే ఉంటాము. ఈ రెండూ శాశ్వతము కావు తత్త్వవేత్తడిని నెరిగి కొంచెము ఓవిక పట్టడము అలవరచుకోవాలి. ఇదే ఇంద్రియ నిగ్రహము దీనివల్ల లభించేదే మనము కోరుకున్న శాశ్వతసౌఖ్యము.

“దుః ఖేష్యను ద్విగ్నమనాః సుఖేషు విగతస్సహః
వీతరాగ భయక్రోధఃస్థిత భీర్మునిరుచ్యతే”

దుఃఖములకు క్రుంగిపోనివాడు, సుఖములమీద వల్లమాలిన కోరిక లేని వాడు. రాగము, భయము, కోపము అనే శత్రువులను జయించగలుగుతాడు. అతడే స్థిత ప్రజ్ఞుడయిన ముని “నను ప్రవాతేఽపి నిష్కంపా గిరయః” అనేది కాశిదాసు నూక్తి. ఎంత పెనుగాలిపీసే మాత్రము కొండలు కంపిస్తాయా, కంపించవుగదా! అట్లే మహాత్ములు కూడా. కామ క్రోధాలనే అనర్థ పరంపర ఒకదానితో ఒకటి ముడిపెట్టు కొని ఉన్నవి చూడండి.

“ద్యాయతో విషయాన్పుంసః సంగస్తేషాపజాయతే,
సంగత్సంజాయతే కామః కామాత్క్రోధోభిజాయతే,
క్రోధాదృపతిసమ్మోహః సమ్మోహాత్ స్మృతి విభ్రమః
స్మృతిభ్రంశాత్ బుద్ధినాశో బుద్ధినాశాత్ ప్రణశ్యతి”.

ప్రపంచ సుఖాలనే పట్టించుకొని వాటిలోనే మునుగతూ, తేలుతూ ఉండే వానికి వాటితో వీడరానిబంధము, ఆ బంధమువల్ల కామము, మిక్కుటమయిన కోరిక కలుగుతుంది. కోరికనెరవేరకపోతే క్రోధము కలుగుతుంది. అన్ని కోరికలు నెరవేరడము అసంభవము కదా! మనువు చెప్పినట్లు అగ్నిలో నేయి, హవిస్సు పోసేకొద్ది అదిమండుతున్నట్లు, కోరికలు తీర్చికొద్దీవాటి సంఖ్య పెరిగిపోతుంది:

“న జాతు కామః కామానాముపభోగేన కామ్యతి,
హవిషా కృష్ణవర్జైవ భూయ ఏవాభివర్ధతే.”

కోరికలు నెరవేరనప్పుడు కోపము రాకమానదు. ఈ కోపమంతటి శత్రువు మరొక్కటి లేదు. ఇదివిచక్షణ జ్ఞానాన్ని పోగొడుతుంది. రామాయణంలో హనుమంతుడు “త్రుద్ధోహన్యాత్ గురూనపి” అని చెప్పినాడు. కోపముతో తల్లి దండ్రులను గురువులను, గూడా చంపడానికి వెనుకాడరు. కాబట్టి కోపపరిణామము మోహము, (అవివేకము) ఆ మూలమున ఇంతకు పూర్వము పెద్దలవలన విన్న మంచి మార్పులను మరచి పోతాము. దానివలన నిశ్చయ జ్ఞానము, అనగా అంతః కరణము సజీవంగా అదిసర్వనాశనానికి దారితీస్తుంది. ధర్మార్థకామమోక్షాలను నాలుగు పురుషార్థాలను సేవించే ఆర్థతను మనిషి పొగొట్టుకుంటాడని ఆర్థము.

ఏ అర్థ కామాలకులోనై, మనిషి వివేకహీనుడవుతాడో. వాటికే దూరమయి పోతాడని భావము. అందుకే ఇంద్రియ నిగ్రహము అవసరము. ఇది సాధించే దెట్లా? దీనికొక మార్గమున్నది. ఇది కర్తవ్యము అని భావించి, ఆచేసే కనివల్ల ఏమి ప్రయోజనము, లాభమెంత, నష్టమెంత అని లెక్కవేయకుండా విధినిర్వహణ కొరకు పనిచేస్తే దానితో ఎక్కువ సుగము ఏర్పడదు. ఇదే నిష్కామ కర్మ. కర్మ ఫలంతో మనకు సంబంధము లేదు కదా అని మొక్కుబడి తీర్చుకున్నట్టు పని అయిందనిపించరాదు. పని ఎడల అశ్రద్ధ వహించరాదు. చేస్తున్న పనిని త్రికరణ శుద్ధితో నిర్వహించాలి. నిష్కామ కర్మవల్ల కామక్రోధాదులను జయించ వచ్చును. ఇదే పెద్ద ప్రయోజనము. గీతావాక్యాన్ని మననము చేయండి:

“కర్మణ్యేవాధికారస్తే మాఫతేషు గదాచన
మాకర్మ ఫలహేతుర్భూర్మాతే సంగోఽస్త్యకర్మణి.”

కర్మఫలమున పేక్షించకుము ఫలహేతువైన పునర్జన్మమును కోరుకోవద్దు అకర్మ అనగా పనిలేకుండుట సోమరితనమవుతుందికాని, నిష్కామకర్మకాదు. ఏది ఆలోచించినా, ఏమీ చేయకుండా ఊరికే కూర్చున్నా అది కూడా ఒక కర్మనే అవుతుంది. కాబట్టి నియమబద్ధమయిన సత్కర్మను ఆచరించి, కర్మఫలాన్ని త్యాగముచేయి అని గీతాశాస్త్రము ఉపదేశిస్తున్నది.

భారతేతిహాసములోని చివరిమూడు శ్లోకాలను “భారతసావిత్రి” అని అంటారు. ఆ శ్లోకాలు ఆణిముత్యాలు చూడండి:

- (1) “హర్షస్థాన సహస్రాణి భయస్థానశతానిచ
దివసే దివసే మూఢమావిశంతి నపండితమ్.
- (2) ఊర్ధ్వ బాహుర్విరౌమ్యేష న చ కశ్చిచ్ఛ్చతోతి మామ్.
ధర్మాదర్శశ్చ కామశ్చ స కిమర్థం న సేవ్యతే.
- (3) న జాతు కామాన్న భయాన్నలోభాత్
ధర్మంత్యజే జీవితస్యాపి హేతోః
నిత్యో ధర్మః సుఖదుఃఖేర్వనిత్యే
జీవోనిత్యోహేతురస్య త్వనిత్యః.”

(1) మూర్ఖుడు తన లక్ష్యాన్ని సాధించలేడు. సాధన మార్గములో చీపురు పుల్ల అంత విప్పుము అడ్డువచ్చినా నెత్తికి చేతులుపెట్టుకొని ఆలోచనలో పడిపోతాడు. ప్రతిరోజు వేలకొలది వార్తలు సంతోషకరమయినవి వింటూ కాలాన్ని ఆ నెపంతో వెళ్ళబుస్తాడు అట్లే ప్రతిచిన్నదానికి భయపడుతూ, ఆ భయంలో తన వివేకాన్ని పోగొట్టుకుంటాడు. ఇంక మంచిని సాధించేటెట్లా? లక్ష్యాన్ని చేరుకునేదెప్పుడు? ఈ అంతరాయాలు పండితుని మనస్సును కల్లోలతము చేయలేవు.

(2) వ్యాసుడు పరమకారుణికుడు కదా! తనకు తెలిసిన రోగనిదానాన్ని అందరికీ తెలియజేయాలన్న తపన అతనిలో ఏర్పడింది. మనిషికి కావలసింది దబ్బు, సుఖము, (అర్థము, కామము) కదా! అవి లభించే ఉపాయము అతడికి తెలుసు. అయితే వినేదెవరు? చేతులు పె కెత్తి దూరదూరాలలో ఉండేవారిని గూడా నిర్దేశించి ఆరుస్తున్నాడు వ్యాసభగవానుడు, “నా మాట వినండి, వినండి”, అని ఏ మా మాట? “మీరు ధర్మాన్ని ఆచరిస్తే అదే అర్థకామాలను సంపాదించి పెడుతుంది. దాన్ని మీరెందుకు ఆచరించరు”?

(3) కామము చేతగాని, భయమువల్లగాని, లోభముతోగాని, చివరకు ప్రాణము మీదకు వచ్చినా సరే ధర్మాన్ని మాత్రము విడిచిపెట్టరాదు. ఏ సుఖదుఃఖాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని ధర్మాన్ని త్యజిస్తామో అవి శాశ్వతము కాదు. ధర్మమే శాశ్వతమయినది. జీవుడు నిత్యుడు, జీవుని బంధనానికి కారణభూతమయిన జన్మ, శరీరము అనిత్యము.

జీవుడు, నిత్యుడు జన్మలు తాత్కాలికములు అన్న సత్యాన్ని గీతావాక్య మెంత అందంగా పలికిందో చూడండి.

“వాసాంసి జీర్ణాని యథావిహాయ నవాని గృహ్లాతి నరోఽపరాణి,

తథాశరీరాణి విహాయజీర్ణాన్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహీ”.

దేహమనగా శరీరము, దేహితనగా ఆత్మ, చిరిగిపోయి కట్టుకోవడానికి వీలులేని బట్టలను మనము మార్చివేసినట్లే జీర్ణమయి నివాసయోగ్యము కాని, దేహలను విడిచిపెట్టి ఆత్మ ఇతరదేహలను ప్రవేశిస్తూ ఉంటుంది. అయితే ఇక్కడ ఒక్క ప్రశ్నరావచ్చును. ఒక్కొక్కసారి వెలసిపోయిన బట్టను సరిగ్గా అతికినట్లు

కుట్టని బట్టను చిరగకముందే మనము మార్చివేస్తున్నాము కదా ! ఆత్మగూడా అంతేనా? అంతే ! మనకు ఆ శరీరము ఆయోగ్యములో ఉన్నట్లు, యౌవనదశలో ఉన్నట్లు తోచవచ్చును. కాని ఆత్మకది, నివాసయోగ్యము కాకపోవచ్చును. ఇది ఉపమాలంకార రమ్యత, ముక్కుకు సూచిగా అభిధతో చెప్పదలచుకున్న మాటను వ్యాసుడు చెప్పినట్టితరులు చెప్పలేదేమో !

దేహాలను, చిటిగినబట్టలను మార్చినట్లు మార్చే ఈ ఆత్మ స్వరూపమెట్టిది? చూడండి.

“నజాయతే మ్రియతే వా కదాచి
న్నాయం భూత్వాభవితా వా నభూయః
అజో నిత్యః శాశ్వతోఽయం పురాణో
న హన్యతే హన్యమానే శరీరే”.

ఈ ఆత్మకు జననమరణాలు లేవు. ఇది ఒకప్పుడుండి తిరిగి నశించు వ్యభావము కలదికాదు. అందుకే దీనికి మరణముండదు. ఒకప్పుడు అస్తిత్వము లేక తిరిగి అస్తిత్వము దీసికేర్పడదు. అంటే జన్మమూడా లేదని అర్థము. జన్మ లేనిది కావున ఇది ‘అజము’ అని వ్యవహారి పబడును. మృత్యువు లేనిది కాన ‘నిత్యము’ శాశ్వతము అనగా ఎట్టి వికారములును లేనిది అని భావము ఇట్లుండ బాహరములైన ఆయుధములు ఉత్పాతములు దీసినెట్లు నశింపజేయగలవు?

“నై నం చింద్రాతి శస్త్రిణి నై నం దహతి పావకః
న బై నం క్లేవయంత్యాపో న శోషయతి మారుతః”

శస్త్రములు దీనిని ఛేదింపజాలవు అగ్నిదహించలేదు. నీరు మంచినీయ లేదు. గాలి ఎండగొట్టలేదు విధి సర్వహణలో ఉద్యుక్తుడైన సాధకుడు తానీ ఆత్మనని, దేహమును కానని గ్రహించవలెను. మనలను ఉద్ధరించేది బాహరములైన శక్తులు కావు. తనను తానే ఉద్ధరించుకొనవలెను :

“ఉద్ధరేదాత్మనాత్మానం నాత్మాన మవసాదయేత్
అత్మైవహ్యాత్మనో బంధుః ఆత్మైవ రిపురాత్మనః”

ఆత్మవేతనే ఆత్మను ఉద్ధరించుకొనవలెను. సంసారసాగరములో మునిగిన ఆత్మను ఉద్ధరించగల సామర్థ్యము ఇతర శక్తుల కెట్లుండును. అట్లుయోగారు ధు

దైన వ్యక్తి క్రిందకు పడిపోకుండా తనను తాను రక్షించుకొనవలెను. ఆత్మయే ఆత్మకు బంధువు. ఇతర బంధువర్గము స్నేహపాశములచే బంధనమున పెంచెను. అట్లే తనకు తానే శత్రువు. తమలోనున్న కామక్రోధాదుల వలననే వాహ్య శత్రువుల నేర్పరచు కొందురు కదా చూనవులు.

ఇక భక్తుడనగా ఎట్టివాడు ? ఇది మిలియన్ దాలర్ల ప్రశ్న రోజూ దేవాలయానికి పోయేవాడే భక్తుడా ? దానికి సమాధానాన్నివినండి. మనస్సును లగ్నము చేయడానికి మండిరములోని దేవుడిని ఆర్పించడము మన విధి. అయితే అంతటితో చాలదు.

“యస్మాన్నోద్విజతేలోకో లోకాన్నోద్విజతే చయః
హర్షామర్ష భయోద్వేగైః ముక్తాయః సచమేప్రియః”

(భక్తియోగము)

ఎవరి ప్రసరన చలన, ఎవరి సమక్షములో లోకులకు ఉద్వేగము కలుగదో, ఎవరు లోకులను చూచి ఉద్వేగమును పొంగడో సంక్షోభమును సంతాపమును పొందడో, అట్టివాడే భగవంతుని సన్నియుడు. భక్తుడు. అతడు సంతోషము, కోపము, భయము, ఉద్వేగము చంటి భావములకు లోనుగాడు శుద్ధసత్వసంపన్నుడతడు.

భక్తుడు తన మనస్సును, బుద్ధిని భగవంతునియందు లగ్నము చేయవలెను. అట్లు చేయకకము కానిచో అభ్యాసయోగము చేత దీనిని సాధించవలెను. పలుతెలుగుల పరుగెత్తే చిత్తమును తిరిగి ఏకాగ్రముగా చేయుట అభ్యాసయోగము. ఇది కూడా చేతకానప్పుడు భగవంతుని కొఱకు ఏదైన సత్కర్మను సంకల్పించి చేయవలెను. దీనివలన గూడా సిద్ధి లభించును. దేవాలయాలు, బడులు నిర్మించుట బావులు త్రవ్వించుట, ఛాయావృక్షాలను నాటించి బాటసారుల బడలికను తీర్చుట, దేవతా ప్రీతికి సంతర్పణలు చేయుట ఇట్టి కర్మలే. అది కూడా చేత కానప్పుడు మనము చేసేప్రతి పని యొక్క ఫలాన్ని భగవంతునికి అర్పించాలి. అనగా భక్తుడు కర్మయోగి కావలెనని భావము చూడండి.

“శ్రేయో హి జ్ఞానమభ్యాసాత్ జ్ఞానాత్ ధ్యానంవిశిష్యతే
ధ్యానాత్ కర్మ ఫలత్యాగః త్యాగాచ్చాంతరంతరమ్”

కేవలము అభ్యాసయోగముకన్న, జ్ఞానముమిన్న, జ్ఞాన పూర్వకమగు ధ్యాన యోగమున కన్న, కర్మఫలత్యాగము చేయుట విశేషము. కర్మఫలత్యాగము వలననే అనగా సంసార బంధమోచనము తరువాతనే శాంతి లభించును, అన్యత అది అసంభవము. ఈపై శ్లోకములో భక్తి జ్ఞాన కర్మయోగమున సమ్మేళనము ఎంత సహజముగా నున్నది!

సన్మార్గదర్శన మందఁకి సులభమా? కానేకాదు. మరి ఏంచేయాలి? చూడండి.

“యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదేవేతరో జనః
సయత్రమాణం కురుతే లోక స్తదను వర్తతే”

శ్రేష్ఠ మానవుడు అనగా సర్వధా ఇతరుల కన్న గొప్పవాడై, అందరి దృష్టిని ఆకర్షించినవాడు. ఏపని చేస్తే, ఇతరులదే మార్గాన్ని అనుసరిస్తారు. కాబట్టి లోకులనుద్ధరించే భారము శ్రేష్ఠులపై ఉంటుంది. లోకులంతా తరించనిదే తమ ముక్తి వద్దని కోరుకొనే బోధిసత్తులీకొవకుచెందిన వారు. తాము ఉత్తమగతికి పోయి ఇతరులకు గూడా చేయూత సెవ్వగలవాడే మహాత్ముడు. ఇట్టి మహాత్ములొక్కసారి ప్రబోధగీతము పాడితేచాలదు. భగవద్గీత, ఒక్కటై బిలు ఉద్ధరించ జాలినవై తే ఇన్ని హింసాకాండలు చెలరేగి ఉండేవికావు మధ్యమధ్య తరచుగా మహాపురుషులు జన్మిస్తూనే ఉండాలి. గీతావక్యాన్ని వినండి.

“యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత

అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాత్మానం సృజాయ్య హమ్

ఎప్పుడెప్పుడు ధర్మానికిగ్లాని కలుగుతుందో, ఎప్పుడు అధర్మము తల ఎత్తుతుందో, అప్పుడు దేవుడే మానవుల మధ్య జన్మిస్తాడు. దుష్టులను శిక్షించి, శిష్టులను రక్షించి ధర్మాన్నిస్థాపిస్తాడు. అంటే బలహీనులను, మంచిని రక్షించేవాడు దివ్యాంశసంభూతుడే ఈ భగవంతుని ప్రీతికై ఏంచేయాలి. కొండలు ప్రవ్వ నక్కరలేదు:

‘పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యాప్రయచ్ఛతి,

తదహం భక్త్యుపహృతమిచ్ఛామి ప్రయతాత్మనః’

భగవంతుడు భక్తుని మనసును స్వచ్ఛంగా ఉన్నదాలేదా అని పరీక్షిస్తాడు. ఇంద్రియ నిగ్రహమున్న భక్తుడు ఒక్క ఆకును, పూవును, పండును లేదా కేవలము నీటిని సమర్పించినా దాన్ని భగవంతుడు ప్రీతితో స్వీకరిస్తాడు. అంతేగాక తనను ఏకాగ్రచిత్తముతో అర్పించేవారి యోగక్షేమాలను గూడ భగవంతుడే చూచు కుంటాడు.

సాధకుడు ఎట్టి జీవితాన్ని గడపాలి? ఇదిగో సమారానము.

"నాత్యశ్శతస్రు యోగోఽస్తి న చై కాంత మనశ్శతః

నచాతి స్వప్నశీలస్య జాగ్రతో నై వ చార్జున

యుక్తాహార విహారస్య యుక్త చేష్టస్య కర్మసు

యుక్త స్వప్నావ బోధస్య యోగో భవతి దుఃఖహః"

విపరీతముగా తిండితినేవాడు దేనినీ సాధించలేడు. తిండి లేక శరీరాన్ని పూర్తిగా కృశింపజేసేవాడూ వ్యర్థం. పూర్తిగా ఆహారాన్ని మానివేసిన గొప్ప జ్ఞానులు ఏమైనా దేహాన్ని నిలుపుకోగలరేమోగాని సామాన్య యోగి కది సాధ్యము కాదు? శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస సమాధిలోనికి పోతే శిష్యులంతనివి ఒక్కొక్క సారి కట్టెతో కొట్టి సమాధిని భంగపరచి ఆహారాన్ని పెట్టేవారట. అట్లే ఎప్పుడు నిద్రించేవానికి బుడ్డి వ్యవసాయము సున్న. ఎప్పుడు మేల్కొనే ఉండడానికి. ప్రయత్నించినా ఫలితము శూన్యమే, అందుకే మితంగా తినాలి. మితంగా నిద్రించాలి. మితంగా వ్యవహరించాలి. ఇదీ యోగసాధన రహస్యము. సాధన మార్గంలో యోగి అలవరచు కొనవలసిన దైవీసంపద ఎట్టిదో అతి సుందరంగా గీతాకారుడు వివరించినాడు. చూడండి, !

అథయం సత్త్వసంశుద్ధిః జ్ఞానయోగ వ్యవస్థితిః

దానం దమశ్చ యజ్ఞశ్చ స్వాధ్యాయస్తప ఆర్జవమ్

అహింసా సత్యమక్రోధస్త్యాగః శాంతి రపైశునమ్,

దయా భూతేష్వ రోలుప్త్వం మార్దవం హ్రీరచాపరమ్.

తేజః శూమాధృతిః శౌచ మద్రోహో నాతిమానితా

భవంతి సంపదం దేవీమభిజాతస్య భారత

ఈదైవ సంపద అంటే ఏమిటో జాగ్రత్తగా యోచించి తెలుసుకుందాము. విరికితనము లేకుండుట, సత్త్వసంశుద్ధి (ఇతరులను వంచించుట, మాయ, అన్యతము

మున్నగు వానిని వర్జించి అంతఃకరణాన్ని శుద్ధపరచుకొనట), జ్ఞానయోగవ్యవస్థానము (జ్ఞానమంటే శాస్త్రము ద్వారా, గురువు ద్వారా ఆత్మజ్ఞానాన్ని తెలిసికోవడం, ఈ జ్ఞానంతో ఇంద్రియ నిగ్రహాన్ని సాధించి ఏకాగ్రతతో ఆత్మానుసంధానము చేయడము యోగము. ఈ జ్ఞాన యోగముల శ్లైశ్యమే ప్రధానమైన దైవీ సార్త్విక సంపద) యథాశక్తి దానము చేయడం. (అన్నిదానాలలో అన్నదానము గొప్పది అని అంటారు. అన్నదానము అప్పటి కప్పుడు కడుపు నింపుతుంది గాని శాశ్వతంగా మనిషి సమస్యలను తీర్చలేదు. విద్యాదానము, సన్మార్గనిర్దేశము చేసే ఉపదేశ దానము చాలా గొప్పవి), దానము బ్రాహ్మేంద్రియ నిగ్రహము) శ్రౌతస్మార్తయజ్ఞాలు, స్వాధ్యాయము (ఋగ్వేదాదులను అధ్యయనం చేయడం) తపస్సు, ఋజువర్తనము, ఆహింస (ప్రాణులను పీడించకుండుట), సత్యము (అప్రమీయము, అన్యతను భాషించకుండుట), అక్రోధము (ఎదుటివాడు దెబ్బ తీసినప్పుడు గూడా కోపాన్ని ఉపశమింప చేసుకోవడం), త్యాగము, శాంతి (అంతఃకరణాన్ని ఉపశమింపజేసుకోవడం) శమము, ఉదే-దమము బ్రాహ్మేంద్రియాలను ఉపశమింప జేసుకోవడం), అపైశునము (పరోక్షములో ఒకరితో ఇంకొకరి తప్పులను ఎన్ని చాడీలు చెప్పడము పైశునము. అదిలేకుండుట అపైశునము), భూతదయ, ఇంద్రియాలకు బానిసకాకుండ తననుతాను నిష్కామించుకోవడం విషయ సన్నిధిలోగూడా ఎట్ట వికారాన్ని పొందకుండుట ("వికార హే తాసతి విక్రియంతే యేషాం న చేతాః స త ఏవధీరాః), మృదువుగా వ్యవహరించడము (కఠినంగా పరుషంగా మాట్లాడే మంచిమాట గూడా తగిన ప్రయోజనాన్ని సాధించదు), లజ్జ, చాపల్యము లేకుండుట (వికారణము లేక ఊరకే కాళ్ళను, చేతులను అడించకుండుట) తేజస్సు (ఇదికేవలము శరీరప్రకాశము కాదు. ప్రాగల్భ్యము), క్షమ (దెబ్బతిన్నప్పుడు కూడా మనస్సు ఏ వికారాన్ని చెందకుండుట, ఓర్పు. వికారమే కలుగకుండడం ఓర్పు, వికారం కలిగినప్పుడు దాన్ని శమింపజేయడం అక్రోధము.) ధృతి (శరీరము, ఇంద్రియాలు అలాగే సౌలసినప్పుడు, ఆ అంశము పోగొట్టే అంతఃకరణ వృత్తియే ధృతి. ఈ ధృతి వలన ఉత్సాహాన్ని పొందిన శరీరము, ఇంద్రియాలు ఇక అంశమును పొందవు), శౌచము (బ్రాహ్మేంద్రియముల శుభ్రత, మరొప్పుల నైర్మల్యము అని శౌచము రెండువిధాలు), అద్రోహము, తననుతాను గొప్పగా చెప్పుకుండటము, ఇవన్నీ దైవీసంపదలు, ఇట్టి సంపదలతో సంపన్నుడయిన వాడు అభిజాతుడు. దీనివలన అతడు ముక్తిని పొంద గలుగుతాడు ముక్తిని

పొందడము అని అంటే సంసార బంధాలనుండి విడుదలను పొందడము అని అర్థము.

అయితే దీనికి చ్యుతిరేకమైన భావాలేవి? వాటి ఫలితమేమి? - దంభము, దర్పము, అతిమానము (అహంకారము) క్రోధము పరుషత్వము, అజ్ఞానము ఇవి ఆసురీసంపదలు దీనివలన సంసారబంధము పెరుగుతుంది ఇది బంధానికి, మోక్షానికి ఉండేభేదము. యమ, నియమాలను వివరిస్తూ భాగవతములోని వికాదశస్కందంలో శ్రీకృష్ణుడు ఉద్భవునికి చేసిన ఉపదేశంలో ఇంచుమించు ఇవే దైవీసంపదలను వివరించినాడు చూడండి :

“అహింసా సత్యమస్తేయ మసజ్ఞోహిరసంచయః
ఆస్తిక్యం బ్రహ్మచర్యంచ మానం స్థైర్యం క్షమాభయమ్.
శౌచం జపస్తపోహోమః శ్రద్ధాతిథ్యం మదర్చనమ్,
తీర్థాటనం పరార్ఘ్యేహ తుష్టిరాచార్యసేవనమ్.”

అహింస, సత్యము, దొంగతనము చేయకుండుట, అసంగము, హింస(లజ్జ) అసంచగుము (ధనాన్ని కూడబెట్టకండడం), ఆస్తిక్యము ఆస్తకభావము, బ్రహ్మచర్యము, మానము, స్థైర్యము, అభయము, శౌచము జపము, తపము, హోమము, శ్రద్ధ, ఆతిథ్యము, భగవదర్చనము, తీర్థయాత్రలు చేయడం, పరోపకారము, సంతుష్టి, ఆచార్య సేవనము ఇవి యమనియమములు. పేరేది పెట్టినా సాధన ఒకటే. చూడండి మంచిని పెంచడమంటే ఎంతకష్టమో. అది అనిధారా వ్రతమే కదా!

“యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణో యత్ర పార్థోధనుర్ధరః
తత్ర శ్రీ ర్విజయో భూతి ర్ధృవా నీతిర్మతిర్మమ”.

ఇది గీతాశాస్త్రములోని చివరిశ్లోకము. ఏపక్షాన యోగేశ్వరుడయిన కృష్ణుడు ఉన్నాడనో, ఎక్కడ ధనుర్ధారి అయిన అర్జునుడుండునో, అక్కడే శ్రీ, అక్కడే విజయము ఉంటుంది అని సంజయుడు పలికెను. భుజ బలానికి యోగశక్తి జోడించబడ్డప్పుడే ధర్మయుద్ధము విజయవంతమవుతుంది.

“నారాయణం నమస్కృత్య నరచైవ నరోత్తమమ్
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతోజయ ముదీరయేత్”

నరనారాయణులకు, సరస్వతీదేవికి, వ్యాసునికి నమస్కరించి జయమును (భారతాన్ని) పఠి చాలి. విష్ణుని నామములకు విఘ్నము తొలగించడని విన్న పము చేసికోవాలి. ఇది భారతారంభశ్లోకము.

“ఆ త్మన్యవి న విశ్వాసస్తథా భవతి సత్సయః
తస్మాత్సత్స విశేషేణ సర్వః ప్రణయ మిచ్ఛతి”
సౌహృదాత్సర్వభూతానాం విశ్వాసో నామ జాయతే
తస్మాత్ సత్స విశేషేణ సర్వః ప్రణయ మిచ్ఛతి.”

పై రెండు శ్లోకాలు సావిత్రిపాఠ్యానంలోనివి. లోకము పరస్పర విశ్వాసము మీద ఆధారపడి నడుస్తున్నది. మానవుడు తన పరిమిత జీవనకాలంలో అనుభవపూర్వకంగా తెలుసుకునేది చాలాతక్కువ. సర్వజ్ఞాన్ న్యూటన్ అంతటి భౌతిక శాస్త్రవేత్త తాను సముద్రతీరంలోని ఇసుక రేణువులలో ఒక రేణువంత జ్ఞానాన్ని సంపాదించితిరో లేదో, ఇసుకలో ఆడుకొనే పిల్లవానితో సమానము తన జ్ఞానము అని వినయంతో చెప్పుకున్నాడు’ అయితే మనకు తెలియని విషయాలను గూర్చి ఏంచేయాలి? ఆప్తవ్యాం పై ఆధారపడాలి. తనపై తనకు విశ్వాసం లేక పోవచ్చును. గాని సజ్జనుల వాక్యముపై విశ్వాసం తప్పకుండా ఉంటుంది. అందుకే మంచి వారితో కలసి కాలం గడపాలని అనుకుంటూ ఉంటారు. “సతాం సద్భిః సంగః కథమపి హి పుజ్యేన భవతి” ఒకమంచివానికి మరొకమంచివానితో పరిచయము పూర్వపుణ్య విశేషమువలననే కదా ఏర్పడుతుంది. వారి సమావేశము లోకకళ్యాణానికి దారితీస్తుంది. సంసారమనే విషవృక్షానికి రెండే అమృతఫలాలని పంచతంత్రం చెబుతున్నది. అవివివి.

“సంసార విషవృక్షస్య ద్వేషలే అమృతోపమే
కావ్యామృత రసాస్వాదః సంగతిః సజ్జనైః సహ”.

పెద్దలమాట మీద విశ్వాసము ఏర్పడేదెట్లా? అన్ని భూతముల ఎడల అంటే అన్నిజీవుల మీద సుహృద్భావముంటే, విశ్వాసము అనేది ఏర్పడుతుంది. మంచి వారిని విశ్వసించడం ఇంకా గొప్పకదా! ఎవరో కొందరు ద్రోహబుద్ధి కల వారు తప్ప మనుష్యులందరూ మంచివారే. అను గాఢమైన నమ్మకము విశ్వాసము. మనుష్యులలో ఇంకొక తరగతికి చెందినవారు కూడా ఉంటారు. నిశ్చయముగా మంచివారని నిర్ణయమయ్యేదాక, ఎదుటివారంతా చెడ్డవారేనని అనుకోవడం. అంటే

ఎదుటివారిని నమ్మకపోవడం నమ్మనివారికి విశ్వాసమెట్లా ఏర్పడుతుంది? ఏర్పడదు.

“అద్రోహః సర్వభూతానాం కర్మణా మనసాగిరా
అనుగ్రహశ్చ దానంచ సతాం ధర్మః సనాతనః”.

ఇది కూడా సావిత్రికథలోనిదే, సనాతనధర్మము అనే పదానికిక్కడ ఒక నిర్వచనము లభించింది. మనస్సుచే, వాక్కుచే, కర్మచే సర్వభూతములకును హానిని తలపెట్టకుండుట, దానము, అనుగ్రహము ఇది సనాతనధర్మము. అధునాతన ధర్మమూ ఇంతే చెబుతున్నది. అయితే పానీయము పాతదైనా పాత్ర కొత్తది కాబట్టి దాన్ని మనము గుర్తించాలి.

“శ్రవణం కీర్తనం విష్ణోః స్మరణం పాదసేవనమ్
అర్చనం వందనం దాస్యం సఖ్య మాత్మ నివేదనమ్”

మహావిష్ణువు పుణ్యరథాలను వినడం, హరినామ సంకీర్తనం చేయడం, విష్ణువును స్మరించడం, హరిపాద సేవనము, పాదనము, దాస్యము, సఖ్యము, ఆత్మ నివేదనము అని భక్తి సహవిధములతో ఒప్పుతున్నది. అని భాగవత పురాణము చెబుతున్నది. భక్తిపారమ్యాన్ని వర్ణించి చెప్పేవే పురాణాలు. ఈ పురాణాలు మిత్ర సమ్మితాలు. అంటే స్నేహితునివలె హితవును చెప్పేవి అని అర్థము. పురాణాల లక్ష్యము ప్రపంచము గనుక ఇందులో పునరుత్తమపుతూనే ఉంటాయి అనేక శ్లోకాలు. అనేక సుభాషితాలు. గురువు శిష్యుడిని దగ్గరకు తీసి ఒకే హితవును చెండు చూట్లుచెప్పాడా? చెప్పినమాటనే పదిమార్లు పదిమందికి చెప్పాడా? ఇదే పురాణాలలోని పునరుక్తి వై శిష్ట్యము. పురాణాలసంఖ్య ఎక్కువగా ఉన్నట్టే వ్యాసుల సంఖ్యకూడా ఇరువది ఎనిమిది అని సంప్రదాయము చెబుతున్నది. వ్రతి కల్పానికి ఒక వ్యాసుడు ఉంటాడని అంటారు. దీన్ని బట్టికూడా వ్యాస నామము బిరుదనామము. డాక్టరు, ఇంజనీరు, ఆఫీసర్ అని వ్యవహరించినట్లు వారు నిర్వర్తించే ధర్మాన్నిబట్టి వచ్చేపేరే అయిఉంటుందని అనివిస్తుంది. ప్రధాన పురాణాలు పదునెనిమిది. అవి సాత్విక, రాజస, తామస పురాణాలని మూడు విధాలుగా విభజింప బడినవి. పురాణాల పేర్లను వినండి.

“మద్వయం భద్వయం చైవ బ్రతయం వ చతుష్టయం
అ న పద్ధింగ కూ స్కాని పురాణాని పృథక్ పృథక్”

మతస్య పురాణము, మార్కండేయ పురాణములు మద్యయంలో అంతర్గతములు. భద్యయమనగా భాగవత, భవిష్య పురాణములు. బ్రత్రయ మంటే బ్రహ్మ పురాణము. బ్రహ్మవైవర్త పురాణము, బ్రహ్మాండ పురాణము, వరాహ, వామన, వాయు విష్ణు పురాణాలు వచతుష్టయముచే సూచితములు. ఆ అంటే అగ్ని పురాణమున, "న" నారద పురాణము.

మద్యయమ్ - మతస్య, మార్కండేయ పురాణాలు
భద్యయమ్ - భాగవత, భవిష్య పురాణాలు
బ్రత్రయమ్ - బ్రహ్మ, బ్రహ్మాండ, బ్రహ్మవైవర్తములు
వచతుష్టయమ్ - వరాహ, వామన, వాయు, విష్ణు పురాణములు

అ - అగ్ని పురాణము
న - నారద పురాణము
పద్ - పద్మ పురాణము వీరస్సిరిని సాత్విక, రాజస,
లిం - లింగ పురాణము తామస పురాణాలుగా పునర్వ
గ - గరుడ పురాణము ర్గీకరిస్తారు
కూ - కూర్మ పురాణము
స్కా - స్కాంద పురాణము

వీరస్సిరిలో భాగవతము కృష్ణకథను వర్ణిస్తూ అతిప్రళయమయినది. పురాణాలన్నీ ఒక ఎత్తు భాగవతము మాత్రము ఒక ఎత్తు అని పౌరాణికులంతా ఒప్పుకున్నారు. భాగవత పురాణములోని దశమస్కందాన్ని మాత్రమే ఇక్కడ గ్రహించి అందులోని సుందరవర్ణనలను దీర్ఘత్రంగా ఉదహరిస్తాను.

ఋతువర్ణనము

ప్రకృతి వర్ణనములో వాల్మీకిని మించినది లేదని అంటారు. తెలుగు కవి శ్రీశ్రీ రామాయణ చందనారణ్యం పరిశుద్ధై రస తరంగాలలో తేలిపోయి ఇది చదివిన తరువాత కవిత్వం చెప్పడమంటే సాహసమనిని తలపంకిచినాడట. ఇక్కడ మచ్చుకు వ్యాసుడు భాగవతపురాణంలో చేసిన ఋతువర్ణనాన్ని చూసి ఆనందాన్ని మనము కూడా పంచుకుందామా? వాల్మీకితో పోటీపడవలెనంటే అది ఒక్కవ్యాసునికే సాధ్యము.

వర్ణా వర్ణనము

“తతః ప్రావర్తత ప్రావృత్ సర్వసత్వసముద్భవా,
 విద్యోతమానపరిధి ర్విస్ఫుర్జిత నభస్తలా.
 సాంద్ర నీలాంబుదై ర్యోమ్యమ సవిద్యుత్ స్తనయిత్పుభిః,
 అస్పష్ట జ్యోతి రాచ్ఛన్నం బ్రహ్మేవ సగుణం బభౌ.
 అష్టమాసాన్ నిపీతం యద్ భూమ్యాశ్చోమయం వసు,
 స్వగోభిర్మోక్షుమారేభే పర్జన్యః కాల ఆగతే.
 తపః కృశా దేవషిఢా ఆసీద్ వర్షీయసీ మహీ,
 యథైవ కామ్య తపసస్తనుః సంప్రాప్య తత్ఫలమ్.
 నిశామభేషు భిద్యోతాః తమసాభాంతి న గ్రహాః,
 యథా పాపేన పాషండా నహివేదాః కలౌయుగే.
 హరితా హరిభిః శప్తైరింద్రగోపైశ్చ లోహితా,
 ఉచ్చిలీంద్ర కృతచ్ఛాయా నృణాం శ్రీరివ భూరభూత్.
 జేత్రాణి సస్యసంపద్భిః కర్షకాణాం ముదం దదుః,
 ధనిశా ముపతాపం చ దైవాధీన మజానతామ్.
 సరిద్భిః సంగతః సింధుశ్చక్షుభే శ్వసనోర్మిమాన్,
 అపక్వయోగినశ్చిత్తం కామాక్తం గుణయుగ్యథా.
 గిరయో వర్షధారాభి ర్హన్యమానా న వివ్యధుః,
 అభిభూయమానా వ్యసనై ర్యథాదోక్షజ చేతజః.
 మార్గా బభూవుః సందిగ్ధా స్త్రైశ్చన్నాహ్యా సంస్కృతాః,
 నాభ్యస్యమానాః శ్రుతయో ద్విజైఃకాలహతాయథా.
 థనుర్వియతి మాహేంద్రం నిర్గుణంచ గుణిన్మథాత్,
 వ్యక్తే గుణవ్యతికరేఽగుణవాన్ పురుషోయథా.
 పీత్యాపః పాదపాః పద్మిరాసన్నానాత్మ మూర్తయః
 ప్రాక్త్యామాస్తపసాశ్రాంతా యథామాసు సేవయా.
 ధేనవో మందగామిన్య ఉధోభారేణ భూయసా,
 యయుర్భగవతాహూతా ద్రుతం ప్రీత్యా స్మృతస్తనీః.”

(భాగవతం దశమస్కందం)

అన్ని సత్వములను సస్యముల సృజింపజేసే ప్రావృట్కాలము మెరుపులతో చుట్టుపట్ల ప్రదేశాన్ని ఆకాశాన్ని వెలిగింపజేస్తూ మనోహరమై ప్రవర్తింపసాగెను. ఆకాశము చిక్కని నల్లనివేషంతో మెరుపులతో, ఉరుములతో అస్పష్టమైన ప్రకాశముతో ఒప్పుసాగెను. అస్పష్టజ్యోతి ఆకాశాన్ని కప్పివేయగా ఆ ఆకాశము సగుణబ్రహ్మమువలె ప్రకాశించెనట. భూమి నుండి ఉదక రూపమైన సంపదను కాలము ఎనిమిది నెలలు కడుపునిండా త్రాగివేసింది. ఇప్పుడు పర్వమృదు అనగా వర్షదేవుడు జలధారలను విడిచిపెట్టడం మొదలు పెట్టాడు. ఎండ కాలములో కృశించిపోయిన భూమి వర్షదేవుని కృపవలన తడిసి పుష్టమయ్యెను ఏదో ఒక కోరికతో తపస్సు చేసేవారి శరీరము తపస్సుతో కృశించి తిరిగి పుష్టమై లభించి నప్పుడట్లే పుష్టమయిపోతుందికదా! రాత్రిళ్ళు అంధకారము నిండిపోతుంది. మిణుగురుపురుగుల కాంతియే తప్ప, గ్రహముల కాంతి ప్రకాశమనముకదా. కలియుగములో పాపము పెరిగినందులకు పాషండమతములు వ్యాప్తిలోనికి వస్తాయిగాని వేదములకు ఆదరణముండదుగదా! పచ్చని గడ్డిపెరుగగా భూమి అసుపచ్చచీరకట్టుకున్నముతైదువువలె కనిపించింది. ఇంద్రగోపాలనే పురుగుల వలన తమలపాకు న మిలి పెరవి ఎఱుడినట్లయింది. తుక్కగొడుగు అనే ఛత్రము కింద లక్ష్మీదేవివలె ప్రకాశించింది భూయాత్ సస్యసంపద పై వాధీనము. దేవుడు తలుచుకుంటే రైతులకు విశేషధాన్యాన్ని పండించి ఇచ్చి వారికరువును తీరుస్తాడు. ఈ సంగతి తెలియనివారు రైతుల జీవితాలను పిడికిళ్ళలో బిగించుకొని ఉంచిన ధనికులు. రైతులు సంపద వారికి కంటగిరిపాయించి, గాలితాడిడికి అలలు ఎత్తి కొడుతూఉంటే నదీమఖముల వద్ద సముద్రుడు ఊబించెను. త్రిగుణాల సంఘర్షణతో కామ భరితమైన అపక్వయోగి చిత్తము అతని యోగముకా పర్వదశను చేరుకొనకముందు అతటి ఊభనే అనుభవిస్తుంది. జలధారల దెబ్బకు గూడా పర్వతాలు చలించలేదు. ఆధోక్షజుని యందు మనస్సులగ్నము చేసినభక్తులకు ఎన్నికష్టములు వచ్చినా చలనముండదుకదా! గడ్డి అడ్డపిడ్డముపెరిగి మార్గము చదునుచేయనందున ఏదోఒక ఎటు పోతుందో తెలియకుండా సందిగ్ధమయిపోయింది. ఆభ్యాసము చేయకుండా కాలదోషము పట్టిన వేదములూ అసంస్కృతములై సందిగ్ధములయిపోతవి. “శబ్దగుణకమాకాశమ్” అని శాస్త్రాలు చెబుతున్నవి. అంటే ఆకాశము యొక్క

గుణము శబ్దము శబ్దమాకాశము గుఱడా ప్రయాణము చేసి ఒకరిమాట మరిఒకరికి, వివిసిస్తుంది. ఆకాశము ఆవిధంగా గుణవంతము. వర్షాకాలములో ఆకాశంలో మెరిసే ఇంద్రధనుస్సు మాత్రము నిర్గుణము, అనగా అల్లెత్రాడు లేని ధనుస్సు అని భావము. ఒక్కొక్కప్పుడు గుణహీనుడయిన పురుషుడు గుఱడా గుణముల, గుణ వంతుల సాహచర్యముతో ప్రకాశిస్తూనే ఉంటాడు. పాదపములు వేళ్ళతో నీటిని త్రాగి అనేక రూపములను ధరించెను. ఎండలకు ఎండి, అనిసి ఇప్పుడు విశ్రమించినవి అచెట్లు. పొదుగుల భారముతో ఆవులు మెల్లమెల్లగా నడుస్తూ, శ్రీకృష్ణుడు పిలువగనే ఆనందంతో పొదుగు చేపగా, వడివడిగా గోపాలుని వద్దకు చేరుకొనెను ఇది భాగవతము దశమస్కందములో వర్షాపర్వనము. ఈ పర్వముతో గొల్లపిల్లలను వెంటపెట్టుకొని చెట్టుచెట్టులరుగాడుతూ, బావిగట్టునో, చెరువుగట్టునో కూర్చొని కమ్మకమ్మగా పెరిగన్నము ముద్దలు తిన్నాడట. ఇది అతి మధురపర్వనము అయితే వర్షాన్ని సగుణబ్రహ్మముతో అపక్వయోగి చిత్తముతో, గుణహీనునితో, భక్తుల మనస్సులతో క్షీణించి సందిగ్ధస్థితిలో ఉన్న వేదములతో పోల్చడం భాగవతము ప్రధానంగా తత్వశాస్త్రగ్రంథమని నిరూపిస్తున్నది. ప్రకృతి పర్వనాన్ని ప్రస్తుత వస్తుపర్వనంతో జోడించడము చాలా గొప్పశిల్పము. వ్యాసుడిందు అందె వేసినదేయి.

శరద్వర్ణనము

“శరదా నీరతోత్పత్త్యా నీరాణి ప్రకృతిం యముః,
 బ్రహ్మణామివ చేతాంసి పునర్యోగ నిషేవయా.
 సర్వస్వం జలదాహిత్యా విరేజుః కుభవర్చసః,
 యథా త్యక్తైషణాః శాంతామునయో ముక్తకిల్బిషాః.
 గిరయో ముముచు స్తోయం క్వచిన్న ముముచుః శిషమ్,
 యథా జ్ఞానామృతం కాలే జ్ఞానినో దదతేనవా.
 నై వావిదన్ క్షీయమాణం జలం గాఢజలేచరాః
 యథాయు రన్వహం క్షయ్యం సరామూఢామటంబినః.
 కేదారేభ్యస్తస్వ పోఽగృహ్లాన్ కర్షికా దృఢ సేతుభిః,
 యథా ప్రాత్రేః స్రవజ్జ్ఞానం తన్నిరోధేవ యోగినః.
 శరర్కాంశుజాంస్తాపాన్ భూతానా ముషు పోఽహరత్,

దేహాభిమానజం బోధోముకుందో వ్రజయోషితామ్.

ఖమశోభత నిర్మేషం శరద్విమల తారకమ్,

సత్త్వయుక్తం యథాచిత్తం శబ్ద బ్రహ్మార్థ దర్శనమ్.

అఖాదమండలో వ్యోమ్ని రరాజోడు గచ్ఛేః శశీ,

యథా యదుపఃః కృష్ణో పృష్ఠే చక్రావృతో భువి.

ఆశ్రిష్య సమశీతోష్ణం ప్రసూన వనమారుతమ్,

జనస్తాపం జహ్నుష్కోప్యో న కృష్ణహృత చేతసః."

శరదృతువు వచ్చింది. సరోవరాల్లో కమలాలు పువ్వించసాగినవి. భ్రష్టు

దయినవాడు తిరిగి యోగాన్ని సాధించి మనస్సును స్థిమితపరచుకొన్నట్లు నీరు స్థిమితము కాసాగి.ది. పర్వాకాలంలో ఉండే బుడగలు, ఒడుదుడుకులు, నురగలు, వరదలు సీటికి లేవివ్వడం వేఘాలు తమ సర్వస్వమయిన జలాన్ని వర్షించి స్వచ్ఛంగా, ప్రకాశిస్తూ చూపింజలవలె తేలిపోసాగినవి. కోరికలను త్యజించి, మాలిన్యమును కడిగివేసిన మునుల మనస్సులు గూడా ఈమేఘాలవలెనే స్వచ్ఛంగా, నిశ్చింతగా ఉన్నాయి.

కొండలనుండి ఒక్కొక్కచోట నీరు స్రవిస్తూఉంది. మరొకచోటలేదు జ్ఞానులు జ్ఞానామృతాన్ని శిష్యులకొకచోట వచ్చుచూ మరొకసారి పంచక ఊరకే ఉంటారుకదా! చిన్నచిన్న గుండలలో, వాగులలో ఉండే నీరు క్రమంగా ఇంకి పోసాగింది. వర్షర్తువులో వలె నిండానీరు ఉండడము అసంభవముకదా! ఈస్థితిని ఆ జలాశయాల్లో ఉండే మూఢ జంతువులు గమనించ లేకపోయినవి. మూఢులైన సంసారులు కూడా వానివలెనే రోజు రోజుకూ క్షీణించే ఆయుర్దాయాన్ని గ్రహించలేదు. గట్టుకట్ట పరిమళ్ళలోనికి పీచిని ముక్కించి, నిలబెడుతున్నారు. కర్షకులు ప్రాణవాయువును నిరోధించి యోగి జ్ఞాన సాధనను చేసినట్లే, ఈ కర్షకులు గూడా తగిన ప్రయత్నాన్ని చేస్తున్నారు శరత్కాలంలో ఎండతీక్షణంగా ఉంటుంది. ఆ ఎండవేకిమిని చంద్ర కిరణాలు హరించివేస్తున్నవి. ముసండుడు గోవికల దేహాభిమానజమైన తాపాన్ని అట్లే హరించివేసేవాడు. దేహాభిమానము మిగిలి ఉన్నంత కాలము భక్తుడు తనసర్వస్వాన్ని భగవంతునికి అర్పించలేదు అందుకే ఆగోవికలకి పరీక్ష. శరత్కాలంలో వేఘాలు కొంగిపోయి, స్వచ్ఛంగా ప్రకాశించే నక్షత్రాలతో ఆకాశము సుందరంగా కనబడింది. ఆ ఆకాశము శబ్ద బ్రహ్మార్థ దర్శనమైన

సాత్త్వికభావయుక్తమయిన చిత్తమువలె నిర్మలంగా ఉన్నది. గొల్లపిల్లలు శ్రీకృష్ణుని చుట్టవేయగా వారిమధ్యలోనతడు నక్షత్రాలమధ్య అఖండమండలాకారముతో ప్రకాశించే చంద్రునివలె ఒప్పెనట. ఈ ఋతువులో గాలి వూదోట మీదనుండి వీస్తూ, సుగంధాన్ని వెదజల్లుతూ సమశీతోష్ణమైనది. ఆవిధమైనగాలిని కౌగిలించుకొని జనులు తాపాన్ని తొలగించుకొనిరి. గాని శ్రీకృష్ణుడినే ధ్యానించే గోపికల తాపము మాత్రము తగ్గదాయెను.

ఈ శరద్వర్షణము గూడా వర్షాపర్ణణమువలెనే యోగులను, తపస్సు, తత్త్వాన్ని వర్ణించి చెప్పడానికే వినియోగమైన తీసు గంభీరము.

వేణుగానము

“ఐర్వాపీడం నటవరవపుః కర్ణయోః కర్ణికారం
బిభ్రద్వాసః కనక కవిశం వై జయంతీం చ మాలాం,
రంద్రాన్వేషోరథరసుధయా పూరయన్ గోపవృందైః
వృందారణ్యం స్వపడరమణం ప్రావిశద్గీత కీర్తిః”
ధన్యాః స్మ మూఢమతయేఽపి హరిణ్య ఏలా
యానంద నందన ముపాత్తవిచిత్రవేషమ్
ఆకర్ష్య వేణురణితం సహకృష్టసారాః
పూజాం దధుర్విరచితాం ప్రణయవలోకైః

శరత్కాలంలో నటవరవేషధారి అయిన శ్రీకృష్ణుడు నెమిలిపించాన్ని ధరించి చెవిలో కర్ణికారాన్ని తురిమి, పచ్చలి చేలాన్నిధరించి, వైజయంతీమాల కంఠసీమ నలకరించగా తన ఆడుగులతో రమించే వృందాం రసాన్ని ప్రవేశించి వేణుగానము నారంభించెనట. దామోదరుని మోవిని తాకిన వేణువెంత ధన్యము వేణుపురంద్రాలను తన ఆథరామృతంతో నింపెనుగదా కృష్ణుడు. ఆవేణుగానానికి ప్రకృతి అంతా పరవశించిపోయింది. జింకలకు గానమంటే ప్రీతి ఎక్కువ మూఢమతులై న ఆడజింకలు గూడా తమ ప్రీయులైన కృష్ణసారముల సాహచర్యముతో ఆనందాన్ననుభవించి విచిత్ర వేషాన్ని ధరించిన శ్రీకృష్ణుడిని చూస్తూ ఆతని వేణుగానాన్ని వింటూ ప్రణయదృష్టిని పరమాత్ముని పైకి సాదించ జేస్తూ అతనిని మనసారా పూజించెను. గోవులుగూడా కర్ణపుటాఃను రిక్కించి కృష్ణముఖము,

నుంకి ప్రవహించే వేణుకవామృతాన్ని పానం చేసినవి. చెట్లకొమ్మలమీదినుండి పక్షులు మునులు కన్నురెప్పలేయ కుండా శ్రీకృష్ణుని చూస్తూ ఇతర విషయాల నన్నింటిని విడిచిపెట్టి వేణుగానాన్ని విన్నారట. నదులలోనికి దిగి కృష్ణుడు వేణు గానాన్ని చేస్తూ ఉంటే ఆ నదులు గూడా ఆపరాని తమకముతో అలలనే బాపల వూతో అతని పాదాలను చుట్టేసి కమలాచనే ఉపహారాలను అర్పించినవట. ఇది వేణుగానములోని అలౌకికమాధుర్యము. లీలాశుశుడు “కృష్ణకర్ణామృత” కావ్యాన్ని రచించి సహృదయులకమ్మతాన్ని పంపిపెట్టినాడు.

“కస్తూరీ తిలకం లలాటపరికే” వంటి ప్రవిధ శ్లోకాలు కృష్ణకర్ణామృతము లోనవే. వేణుగానమాధుర్యాన్ని మధురతరంగా వర్ణించినవాడతడు.

“కమనీయ కిశోరమృగమూర్తిః కలవేణుకృణితా దృతాననేదోః
మమవాచి విజృంభతాం మురారే ర్మధురిష్టుః కణికాపికా పికాపి.

బాలకృష్ణుని కిశోరమృగమూర్తి కమనీయము. అతని ముఖకమలము వేణువు యొక్క కలనాదాన్ని (అవ్యక్త మధురిరవాన్ని) ఆ దర్శించినది. అతని మోవి తాకగానే వేణుగానానికెంత మాధుర్యం వచ్చింది? ఆ మాధుర్యంలోని ఒక్క కణిక, ఒకే ఒక కణిక, ఏదో ఒకకణమంత అంశము తన కవిత్యంలో కలిసి దాన్ని రసవంతం చేయాలని కవికోరుకున్నాడు. కణిక ఎందుకు వేణుగాన సారాన్నే తనదిగా చేసుకున్న మధురకవిత అవి. ధన్యుడా లీలాశుశుడు. శ్రీకృష్ణుడు కేవలము గోవినందనుడా? కానేకాడు దేహులుందరి అంతరాత్మ, అంతర్యామి. ఈ కృష్ణతత్వాన్ని బాగాఎరిగిన గోవికలు నిజమైనభక్తులు గోవికాగీతరసనిష్ఠులై మైన మధురకవిత. ఒకటి రెండు శ్లోకాలను మాత్రమిక్కడ ఉదహరిస్తాను.

తవ కథామృతం తప్త జీవనం
కవిభిరీడితం కల్మషాపహమ్.

శ్రవణమంగలం శ్రీమదాశతం,
భువి గృణంతి తేభూచిదా జనాః.

చలసి యద్ వ్రజాద్భారయన్ పశున్,
నలిన సుందరం నాథతే పదమ్.

శిలత్పదాంకురైః సీవతీతైః,

కలింతాం మనః కాంత గచ్ఛతి.

అటతి యద్యవానాహ్నా కాననం,

త్రుటి యుగాయతే త్వాష పశ్యతామ్

కుటి కుతలం శ్రీముఖంచలే,

జడ ఉదీక్షతాం పశ్యక్పద్ దృశామ్

కృష్ణా నీ కథ సుసార దుఃఖమునండి విముక్తిని కలిగించే అమృతము. సకల కల్మషాలను పోగొట్టేది-చెవుల కింపైనది; కవులచేత గానంచేయబడినది. ప్రజలంతా శ్రీమంతమైన ఆ కథామృతాన్ని గానంచేసి ధన్యవుతున్నారు, నీవు గోవులను తోలుతూ ప్రజ భూములలో తిరుగుతూఉంటే, మామనస్సులకెంత బాధ కలుగుతుందో తెలుసా? నీపాదము తామరిపూవు వలె మెత్తసిడి. ఈ అడవిలోని గండశిలలు, గడ్డిగాదము నీపాదాలకు గ్రుచ్చుకొని బాధపెడుతుందని మేమెంత బాధపడరామో తెలుసా? పగలంతా నీవు అడవిలో తిరుగుతూఉంటే నిన్నుచూడని మాకు శ్వామొక యుగంగా గడుస్తుంది. పుటి కుతలముల (నొక్కు నొక్కుల జుట్టు)తో శ్రీమంతమైన నీ ముఖరవిందాన్ని చూడ దానికి కనురెప్పలోకటి అడ్డు లచ్చి పడ్డాయి.

ఈవిధంగా గోవీకలు ఏడుస్తూ ఉంటే వారిముందు మన్మథ మన్మధుడు పీతాంబరుడు వనమాలాధారి చిరునవ్వు నొలకిస్తూ ప్రత్యక్షమైనాడట.

కృష్ణ నారాయణం వందే కృష్ణం వందే ప్రజప్రియమ్,

కృష్ణం ద్వైపాయనం వందే కృష్ణం వందే పృథానుతిమ్,

విష్ణురూపుడైన కృష్ణునకు ప్రజభూములలోని జనులకు ప్రేయతముడైన కృష్ణునకు ద్వైపాయనుడయిన కృష్ణునకు కుంతి(పుత్ర) సంతానమయిన కృష్ణునికి నమస్కారము. కథానాయకుడు కృష్ణడే. కథ చెప్పేవ్యాసమహర్షి కృష్ణడే. గీతా కారుడు కృష్ణడే. గీతోపదేశామృతాన్ని అస్వాదింపిన ఆర్జునుడు కృష్ణడే. "సర్వం కృష్ణమయం జగత్" అని తోస్తుంది.

అవధూత లక్షణాలు

"జనేషు దహ్యనేషు కామలోభదవాగ్నినా

న తప్యన్నేగ్నినా ముక్తో గంగాంభస్థ ఇవ ద్విషః"

(ఉద్ధవగీత)

కామము, లోభములనేవి కార్చిచ్చులపంటివి. అవి జనులనందరిని దహించి వేస్తూనే ఉంటవి. ఇంద్రాదులు కూడా వీటికి అతీతులుకారు. కాని అవధూత మూత్రము ఈ చిచ్చులో దహనము కాకుండా నిమ్మకు నీరెత్తినట్లుండ గలదు. గంగానది జలములోనికిదిగి క్రిడించే పినుగుకు ఎక్కడై నా నిప్పంటుకుంటుందా.

ఇక్కడ జనకమహారాజువధ గుర్తుకు వస్తుంది. మిథిలానగరానికి నిప్పంటుకుందని జనము గగ్గోలుపడబోతుండగా తనకేమి పట్టనట్లు గురూపదేశాన్ని వింటూ కూర్చున్నాడట జనమడు. అంతకన్న జ్ఞాని ఎవడు? చూడండి.

“మిథిలాయాం ప్రవీప్తాయాం నమే దహతి కించన”

అవధూత అంటే శరీరంమీద ఎట్టిమమకారము లేనివాడు. బంగారాన్ని మట్టిని సమానంగా చూసేవాడూ, గొప్పజ్ఞానీ, అనితర్థము. వ్యాసభగవానుని కొడుకు శుకమహర్షి. భాగవత పురాణాన్ని చెప్పినవాడు ఇతడు. వివస్వత్రై జల క్రిడలో ఉన్న శ్రీలు శుశుడిని చూసి చలించలేదట గాని వ్యాసుని చూసి వెంటనే వస్త్రాలతో శరీరాలను కప్పుకున్నారట. ఇది ఉద్ధరికి ఉన్నభేదము. శుకుడు గృహస్థుల ఇంట్లో గోదోహన కాలముకూడా అంటే ఆవుని వీడికే వరకు ఎంత సేపువడుతుందో అంతకాలము కూడా నిలిచేవాడు కాదట. చాలా నిరాడంబర టీవి అతడు. అతడు నడుస్తూఉంటే చుట్టూ పిల్లలుచేరి వెంటవచ్చేవారట. శుకుడు వరమహంసయే.

అవధూత లక్షణాంసు భాగవతములోని ఏకాదశ స్కందములోని ఉద్ధవ గీతలో వ్యాసముని వర్ణించి చెప్పెను. శ్రీకృష్ణుడు అవతారమును చాలించే సమయములో ఉద్ధవుడికి చెప్పిన బోధ సారాంశమే ఉద్ధవగీత. ఇక్కడ యదువు అనే ధర్మజ్ఞుడయినరాజు కవి, తరుణుడు, బ్రహ్మణ్యుడు భయము నెరుగనివాడు అయిన అవధూతనిట్లు ప్రశ్నించెను:

“కుతో బుద్ధిరియం బ్రహ్మన్నకర్తుః సువిశారదా,
యామాసాద్యభవత్తోకం విద్వాంశ్చరతి బాంఝత్.
ప్రాయో ధర్మార్థ కామేషు వివిత్సాయాం చ మానవాః,
హేతునై వ సమీహంతే ఆయుషో యశసః శ్రియః

త్వంతు కల్పః కవిర్వక్షః సుభగోఽమృతభాషణః,
స కర్తా నేహసే కించిజ్జడోన్మత్త విశాచకత్,
త్వహినః పృచ్ఛాతాం బ్రహ్మన్నాత్మన్యానందకారణమ్,
బ్రూహి స్ఫుర్భ విహీనస్య భవతః కేవలాత్మనః''

(ఓ మహాత్మా ఇంతటి బుద్ధి వైశారద్యము నీకెక్కడనుండి లభించినది విద్వాంసుడవైన నీవు ఈశక్తితోనే లోకములో చిన్నపిల్లవానివలె వ్యవహరించ గలుగుతున్నావు. పిల్లవాడు అమాయకంగా స్వచ్ఛమైన మనస్సుతో మెలిగినట్లు నీవు మెలిగడమాశ్చర్యకరము. బాలుడైనా నిశ్చితగా ఉండాలి. లేదా నీపండి త్రిశుడాతీతునకయినా అదిసాధ్యము కావాలి. నీవీస్థితినెట్లు చేరుకొన జాలితివి? లోకంలో మానవులు ధర్మార్థకామములను సేవించే విషయంలోగాని, ఆత్మజిజ్ఞాసలో గాని ఏదోఒక ప్రమోజనాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొనే ప్రయత్నం చేస్తుంటారు. ఆయుష్యము, యశస్సు, ధనము లభివృద్ధిచెందాలనే కోరికతో వారు త్రివర్గ సాధన కొరకు పాటబడుతూ ఉంటారు. కాని నీవు కవివి, దక్షుడవు, సుభగుడవు (అంగ సౌష్ఠవమున్నవాడవు), అమృత భాషణుడవు, అయినప్పటికినీ, నీవే పనిని స్వయంగా చేయవు, చేయాలనే కోరికగూడా నీలోఉండదు. జడునివలె, విచ్చివాని వలె, విశాచంవలె నీవు ఏమీవట్టించుకోకుండా ఎట్లుండగలుగుతున్నావు? అత్యారామునిలో నీవు సదా రమించగల్గడానికి కారణమేమిటి? చెప్పు. నీవేవిధంగా ఏకాంత జీవనాన్ని గడుపగల్గుతున్నావు? ఏతీరున నీవింద్రియాలను విషయాలనుండి మర లించి వాటిస్ఫుర్భను పరిహరిస్తున్నావు? చెప్పగలవు.)

ఈప్రశ్నకు సమాధానమేమి పచ్చిఉంటుంది? నేను గొప్పయోగాన్ని సాధించానని అవధూత చెబుతాడా? లేక స్వర్గలోకంనుండి ఒకదివ్యపుష్పాన్ని ఒక అగ్నిహోత్రాన్ని తెచ్చి దాని మహిమతో ఇంతసాధించితినిని చెబుతాడా? చూద్దాము.

అవధూత సమాధాన మిది

“పృథివీ వాయురాకాశ మాపోఽగ్నిశ్చంద్రమా నచః
కపోతోఽజగరః సింధుః పతట్గోమధుకృద్గణః
మధుహః హరిణో మీనః పిల్గలాకురరోఽర్చకః
కుమారీ శరకృత్ సర్ప ఊర్జనాభిః సుపేశకృత్
ఏతేమే గురవో రాజన్ చతుర్వింశతి రాశిణాః''

ఇంత గొప్ప ఆధ్యాత్మిక పదాన్ని చేరుకోవడానికి అవధూత చేసిన సాధన ఎట్టిది? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పివే సే చాలు ఆయనకు ఇరువదిగాలుగు మంది గురువులున్నారు. వీరెవరు? తీర్థకరులారా: కాదు. వారెవరో చూద్దాము. భూమి, గాలి, ఆకాశము. నీరు, అగ్ని, ఇవి పంచభూతాలు. సూర్యుడు, చంద్రుడు వీరు లోకసాక్షులు ఈ ఏడుగురు గురువులు కావడం సహజము వీరుగాక పావురము కొండచిలువ, సింధువు, పతగము, తేనెటీగ, ఏనుగు, తేనెతెట్టను గొట్టి తేనెను సంపాదించేవాడు జింక, చేప, విజల అనేవేశ్య, కుర్రము ఆర్భకుడు (పిల్లవాడు), ఈమారి (కన్య) శరకృత్ (బాణాలను తయారు చేసేవారు) సర్పము, సాలెవురుగు భ్రమరకీటము—ఇవన్నీ గురువులేనట అవధూతకు.

1. భూమి-భూమాతను ఓర్చుక, మారురూపముగా చూస్తున్నాము ధీరుడు భూమి వద్ద నేర్చుకోవలసినది సహనము జీవితములో మననెదిరించే వారు గూడాదే వోపహతులే కాబట్టి వారెదిరించినప్పుడు గూడా తన మార్గము నుండి వైదొలగనివాడు ధీరుడు. అతడే స్థితప్రజ్ఞుడు అట్లే చెట్లనుండి పర్వతముల నుండి నేర్చుకొవలసిన విద్య ఇతరుల కొరకే జీవించడము సర్వస్వాన్ని అర్పించడమూ అనేది.
2. గాలి :- యోగి అన్నివిషయములలో తిరుగుచూ, ప్రపంచము లోని ఏ వస్తువును అంటి పెట్టుకొని ఉండడు. గంధవహుడయిన గాలి గూడా అంతేగదా! సుగంధదుర్గంధాదులు గాలికి అంటవు.
3. ఆకాశము :- ఆకాశము పంచ మహాభూతములలో గూడ సూక్ష్మతమము విభువు, అవిభక్తము ఈతత్త్వము సర్వవ్యాపి ఆకాశము వంటిదే ఆత్మ అని యోగి తెలిసికొని ఆత్మాను సందానమునకు ప్రయత్నించవలెను. ఆత్మగూడా స్థావర జంగమాలలో అంటే కదలిక ఉన్న వానిలో లేనివానిలో అంతర్నితమయి ఉంటుంది. ఆకాశము సర్వవ్యాపి అయిఉండిగూడా నిస్సంగముగా దేనిని అంటిపెట్టుకొనకుండా, దేనికి అందకుండా ఉంటుంది. అదే గుణమన్న ఆత్మను తెలియజేయు గురువు ఆకాశము.
4. నీరు :- నీరు స్వచ్ఛము ప్రకృత్యాన్నిర్మలము, మధురము మానవులను తన దర్శన స్పర్శన, కీర్తనాదులతో పునీతము చేయునది. ఈ నీటి పవిత్రతను గుర్తించిన జాతి గనుకనే భరతజాతి ఆసేతు శీతనగము తీర్థ

యాత్రాస్థానాల నేర్పరచుకొన్నది. అట్లేముని గూడా నీటికి మిత్రుడై నీటిని గురువుగా భావించి ఎదుటి వారిని పునీతులను చేయును.

5. అగ్నితేజస్వి తపస్సు చేత దీప్తిమంతడు దర్శర్షడు (ఎదుటి వారు కింఛ పరచలేరగ్నిని). కడుపేభాజనంగా అంటే గిన్నెగాపెట్టుకొని సర్వమును భక్షించేవాడు అయినప్పటికినీ ఎట్టిమలమూ అగ్నికంటుకొనదు. అగ్నివలెనే ముని పృథ్వినివల. బించిన వాడు తేజస్వి దర్శర్షడు అకలి తీర్చుకోవడానికి సామగ్రిని గాని, సాధనాలను గాని కూర్చుకొనక కడుపులో పట్టనంత తినే వాడు అంతకుమించి దాచుకొననివాడు, అన్నీ అనుభవిస్తూ గూడా ఏ మలము అంటనివాడు అనగా బొగ్గుల వ్యాపారము చేస్తూగూడా చేతులు నల్లబడని వాడు. ఈవిషయములో అగ్నియే అవధూతకు గురువు. ఒక్కొక్కప్పుడగ్ని అదృశ్యరూపములో మరొకసారి కంటికి కనిపించే రూపములో మనుష్యుల చేత పూజల నందుకుంటుంది, అదృశ్యరూపంలో ఉండే వైతానికాగ్నులు సమిధల కొరకు అడవికి పోయి తిరిగివచ్చేమునులను తపోవన ప్రాంగణములో ఎదుర్కొంటాయి. అని కాశిదాస హాహాకవి రఘువంశకావ్యములో చెప్పెను చూడండి.

“పూర్వమాణ మదృశ్యాగ్ని ప్రత్యుద్యాతై స్తపస్విభిః” 1-49

ఉన్నతునివలె కనిపించే యోగిలోని జ్ఞానము గూడా నివురుగప్పిన నిప్పు వంటిదే. అగ్నిలో ఆహుతి సమర్పించిన దాతలకు అరిష్టములన్నీ నశించి పోతాయి ఇదివరలో ఉన్నవి, ఇకముందు జరుగబోయే అశుభాలనన్నిటినీ అగ్నితుడిచి పెడుతుంది. అదే విధంగా దాతలు ఎవరైనా మునులకు దానంచేస్తే ఆదాన ఫలముగా వారి అరిష్టములన్నీ నశించిపోతవి.

6. చంద్రుడు :- కాలగతి అవ్యక్తము. చంద్రుని కళలు మారుతూ ఉన్నట్లే దేహము జన్మకాలము నుండి, శ్మశానము చేరే వరకు మారుతూనే ఉంటుందిగాని ఈ మార్పులతో ఆత్మకు ప్రమేయము లేదని తెలిసికొనవలెను. ఈ రూపంలో చంద్రుడు అవధూతకు గురువు.

7. సూర్యుడు :- సూర్యుడు వేయి కిరణాలతో భూమి మీద నుండి నీటిని గ్రహించి (పీల్చి) తిరిగి ఆనీటిని వర్షరూపములో భూమి మీద వర్షింపజేస్తాడు

“సహస్ర గుణముత్సృష్ట మాదత్తే హి రసం రవిః” అని రఘువంశ మిదే మాటను చెబుతున్నది. ఆ నీటిపై సూర్యునకెట్టి మమకారమూ ఉండదు. అట్లేయోగి ఇంద్రియాములద్వారా ఇంద్రియార్థములను గ్రహించి తిరిగి అవసరము కలిగినప్పుడు వానిని ఇతరుల ప్రయోజనము కొరకే వినియోగిస్తాడు.

8. కపోతము-పావురము : ఎవ్వరితోనూ అతిగా స్నేహమును గాని, అతి ప్రసంగమును గాని చేయరాదు. దాని పర్యవసానము సంతాపమే. అట్టి అనుభవమే పావురానికి కలిగింది. ఒక పావురాలజంట అన్యోన్య ప్రేమై కజీవులై తమ పిల్లలను పోషించుకుంటూ ఉండగా ఒకనాడు పిల్లపక్షులు బోయవాని వలలో చిక్కుకొనెను. వాటిని విడిచిపెట్టలేని ఆడపావురము తన సంసారము అంతా నశించిపోతుందన్న భేదముతో మగపావురము వలలో పడిపోయి నశించింది. సంసారమనే వలగూడ ఇట్టిదే. ఒకరికొరకు వేరొకరు ఇందులో ఇరుక్కుకొని పోతుంటారు. మిగిలేది దుఃఖము, బంధమే. ఈ పావురము ఉదాహరణము. వ్యతిరేకరీతిలో గురువు, పావురము లాగాఉండవద్దు అనేదు ఇక్కడ నీతి.

9. అజగరము-కొండచిలువ: అజగరము తానున్నచోటికి ఎటువంటి ఆహారము వచ్చి అందుబాటులో ఉంటే అదే ఆహారాన్ని తిని తృప్తిపడుతుంది. అదిరుచి కరమైనాసరే, కాకపోయినాసరే, ఎక్కువ ఉన్నా, తక్కువ ఉన్నా దాని కంటేచాలు. ఆహార విషయంలో ఈ నియమాన్ని పాటించేవాడు. అజగర వృత్తిని అనుసరిస్తాడు. ఈవిషయంలో అజగరము గొప్పగురువు. ఆహారము లభించకుంటే గూడా చాలారోజులు కదలక మెదలక అజగరము వలెనే యోగిపడిఉండాలి. దీని పర్యవసానాన్ని భాగ్యానికి వదిలివేయాలి. అయితే ఓజస్సును బలాన్ని నిలుపుకొని నిద్రను జయించి పరుండి యుండ వలెనాయోగి.

10. సింధువు : అప్పుడతడః ప్రసన్న గంభీర రూపుడయి సముద్రము వలె ఉండవలెను. యోగిని సముద్రముతో పోల్చి వర్ణించే ఈ శ్లోకాలను చూడండి.

మునిః ప్రసన్న గంభీరో దుర్విగాహ్యో దురత్యయః,
 అనంత పారో హ్యక్షోభ్యః స్తిమితోద ఇవార్ణవః,
 సమృద్ధకామో హీనో వా నారాయణపరో మునిః,
 నోత్సర్జేత న శుష్యేత సరిద్భిరివ సాగరః.

సముద్రము, యోగి ఈ ఉభయులునూ ప్రసన్న గంభీరులు. చాలాలోచన వారుగాన దుర్విగాహ్యులు వారిని కొలుచుట అశక్యము, దురత్యయులు. అనంత పారులు వారిని దాటివేయుట అసాధ్యము. అక్షోభ్యులు, క్షోభను పొందరు. స్తిమితముగా ఉండేవారు. నారాయణుని యందు భక్తి భావమును నిలిపిన యోగి తన కోరికలు తీరినప్పుడు పొంగిపోడు, లేనప్పుడు శుష్కించడు. అందుకే అతడు సముద్రము వంటివాడు. భగవద్గీతలోని ఈక్రింది సముద్రోపమను గమనింపుడు.

ఆ పూర్వమాణమచల ప్రతిష్ఠం సముద్రమాపః ప్రవిశంతి యద్వత్,
 తద్వత్కామా యం ప్రవిశంతి సర్వే నశాంతి మాప్నోతి న కామకామీ.

నలుదిక్కుల నుండి జలప్రవాహములు సముద్రంలో వచ్చిచేరుకున్నప్పు టికినీ ఆ సముద్రము మాత్రము ఉత్సర్పణము చేయదు, చలించదు. అట్లే ఎన్ని దిక్కుల నుండి ఎన్నివిధములైన కామవాసనలు యోగి హృదయమును ప్రవేశించినప్పటికి అతడు చలించకుండా ఉన్నందుకే అతనికి శాంతి లభిస్తుంది. "అశాంతసః కుతః శుఖమ్" అని అన్నారు కదా. శాంతములేని వానికి సౌఖ్యముండదు. అంటే కోరికల వెంట పరుగెత్తే వాడెన్నడూ శుఖపడలేడు అని భావము.

11. పతజ్గము : ఇంద్రియ నిగ్రహములేని వాడు మాయా స్వరూపిణి అయిన శ్రీని, ధనమును, ఆభరణములను చూచి ప్రలోభముతో అంధ తామిస్రములోపడి నశించును. అగ్నిలోపడి నశించే శలభము గూడా అదే విధంగా సర్వనాశనాన్ని పొందుతున్నది. పతజ్గాన్ని గురువుగా గ్రహించి పతజ్గము వలె ఆపదకు లోనుగాకుండా మనుష్యుడు తనను తాను కాపాడు కోవాలి.

12. మధుకృత్-తుమ్మెద:-పుష్పాల నుండి కొద్దికొద్దిగా మధువును పీల్చేతుమ్మెద పువ్వును నలిపివేయకుండా అక్కడ నిలువకుండా ముందుకు కదలిపోతూ తన పనులను నిర్వహిస్తుంది. అందుకే "పదం సహేత భ్రమరస్య పేలవం

శిరీష పువ్వుమ్ న పునః పతత్రిణః'' అని అన్నారు. దిరిసెన పువ్వు, అతికోమలము. తుమ్మెదకు మూడు జతల సన్నని కాళ్ళుంటాయి. అందుకే దానిని వట్టదమంటారు. ఆ తుమ్మెద కాళ్ళబరువును శిరీషము నహించ గలదు గాని పెద్దపెద్ద పక్షులు వాలితే పువ్వు నలిగిపోదూ ! తనకు తేనెను దానం చేసిన పుష్పాలను నలిపివేయకుండా, అక్కడే తిష్ట వేయ కుండా ఉండే మధుకరము మునికి పెద్ద గురువు. ఇంటింట తిరిగి భిక్షాట నము చేస్తూ కొలదిపాటి భిక్షాన్నముతో తృప్తినొంది గృహస్థులకు కష్టము కలిగించకుండా, జీవించడము మధుకరవృత్తి.

13. గజము :- ఏనుగుల వేటను ఖెడ్డా అని అంటారు. అందులో అడవి ఏనుగును బంధించడానికి మచ్చిక చేసిన అడ ఏనుగును ఉపయోగిస్తారు. ఆ అడ సాంగత్యములో మరులుకొని ఇంత పెద్ద యాథపతి పట్టుబడతాడు. అందుకే ముని స్త్రీలకు దూరంగా ఉండాలి. స్త్రీల చెక్క ప్రతిమను గూడా స్పృశించరాదు. ఏమో! మనసెప్పుడు కామవాసనలకు లొంగుతోందో ఎవరికెఱుక? చూడండి ఏనుగు ఎంత పెద్ద పాఠాన్ని నేర్పిందో?

14. మధుహః :- తేనెను పోగుచేసేవానిని చూడండి. తేనెటీగలు తాము అనుభవించక, ఇతరులకు దానము చేయక కూడబెట్టిన తేనెను, ఒకనాడు ఈ మధుహరి కొట్టుకొని పోతాడు. అతని పాలబడకుండా మనము ధనమును వివేకముతో వినియోగపరచుకోవాలి. వాడు కూడా మనకీవిధంగా గుణ పాఠము నేర్పిస్తున్నాడు.

15. హరిణము :- జింకలను వేటాడేవారు గ్రామ్యగీతములను అడవిలో విని పిస్తారు. ఆ గీతము విని మోహముతో జింక ఒడలు మరచి నిలబడిపోతుంది. అప్పుడు దాన్ని వేటాడం బంధించడము సులభము. జింకలను వేటాడటానికి అనుసరించే ఈ పద్ధతిని పలువురు కవులు పేర్కొన్నారు. ఇంద్రియాలను కల్లోలపరిచే గ్రామ్యగీతాన్ని వినకూడదని మనమీజింకలవద్ద నుండి నేర్చుకోవాలి. లేడి సంతానము ఋష్యశృంగమహర్షి. అతడు మహాయోగి ఆయినప్పటికిని అతనిలో హరిణ తత్త్వముండడము వలన స్త్రీల నృత్య. వాదిత్ర గీతాలు విని లొంగిపోయి వారిచేత ఆటబొమ్మగా మారిపోయినాడు.

16. చేప :- జిహ్వచాపల్యము చాలా చెడ్డది. అన్ని ఇంద్రియ వాసనలు నశించిన వృద్ధాప్యములో గూడా చివరకుమిగిలేది జిహ్వచాపల్యమూ ఆళా. ఎరకోసము ఎగిబడిన చేప జాలరి కొక్కెములో చిక్కుకుంటుంది. ఆహారమును తీసికోకుండా నిగ్రహంగా ఉండేవారు, తదితర ఇంద్రియాలను సులభంగా జయించగల్గుతారు. కాని రసమును, రుచిని మాత్రము జయించలేరు. తిండి మానుకొన్నవారికి జిహ్వచాపల్య మింకా పెరుగుతుంది. దాన్ని జయించిన వాడే నిజమయిన యోగి. ఈ శ్లోకాలదేవిషయాన్ని బోధిస్తున్నాయి. చూడండి.

॥ ఇంద్రియాణి జయంత్యాశు నిరాహారా మనీషిణః,
వర్జయిత్వాతు రసనం తన్నిరన్నస్య వర్జితే
తావజ్జితేంద్రియో న స్యాద్విజితాన్యేంద్రియః పుమాన్
న జయేద్రసనం యావజ్జితం సర్వం జితే రసే॥

భగవద్గీత ఇదే మాటను నొక్కి చెప్పుతున్నది. చూడండి,

విషయా వినివత్తంతే నిరాహారస్య దేహినః
రసవర్జం రసోఽపస్య పరం దృష్ట్వా నివత్తతే॥

17. పిఞ్గలా :- ఈమె ఒకవేళ్య ఈమెపడుపువృత్తిలో ఉండి ఒకనాడు కాముకులకోసం సింగారించుకొని తలుపు దగ్గర నిలబడి ఎదురు చూచి చూచి తాత్రంతా గడివివేస్తుంది. ఈ దీర్ఘ నిరీక్షణ వలన ఆమెకు విసుగుపుట్టి ఆ విసుగు నిర్వేదానికి దారితీస్తుంది. తానిదివరలో గడివిన జీవితముమీద ఆమెకు జుగుప్సకలుపుతుంది. అప్పుడామె గానం చేసిన తత్త్వగీతమిది.

॥ సంతం సమీపే రమణం రతిప్రదం విత్తప్రదం నిత్యమిమం విహాయ,
అకామదం దుఃఖ భయాది శోక-మోహప్రదం తుచ్ఛమహం భజేఽజ్ఞా॥

(నేను అజ్ఞానముతో ఎల్లప్పుడు నా వద్దనే ఉండి నన్నులరిస్తూ ఉన్న ఆత్మతో రమించక తచ్చుడయిన మనిషిని భజిస్తున్నాను. అతడే కోరికను తీచేలేడు సరికదా దుఃఖ భయ శోకమోహాలను మాత్రము కలిగిస్తున్నాడు.....

ఈ విజ్ఞానగీతము బౌద్ధసాహిత్యములో కొకొల్లులుగా కనిపించే శ్రీల ఆర్తనాదాలను, నిర్వేదాన్ని, వెరాగ్యాన్ని తలపింపజేస్తున్నది. తనకిట్టి నిర్వేదాన్ని ప్రసాదించిన భగవంతుని విజ్ఞాన ప్రశంసావాక్యాలతో భజించిన తీరు రమ్యమయినది చూడండి.

॥ నూనం మే భగవాన్స్త్రితో విష్ణుః కేనాపి కర్మణా,
నిర్వేదోయం దురాశాయా మన్మే జాతో సుఖావహః

(నేను చేసిన ఏదో ఒక కర్మవల్ల భగవంతునికి ప్రీతి కలిగిఉంటుంది. అందుకే ఇంతటి సుఖకరమయిన నిర్వేదాన్ని నాకు పరాత్పరుడు కలిగించినాడు.)

నిర్వేదాన్ననుభవించిన విజ్ఞుల అట్లా భావించడంలో అబ్బురమేమున్నది? జీవితమంతా విషయ పాంశలలో గడిపిన ఆమెకే అట్టి ఆనందము కలిగితే, భగవంతుని మీదనే మనస్సును లగ్నము చేసుకొన్న భక్తులకు ఇంక ఎంత ఆనందము కలగాలి. భాగవత దశమస్కంధములో రామకృష్ణులను చేరబోవు అక్రూరుని ఆనంద మింతింతని వర్ణింపనలవి కానిది అక్రూరుడన్న మాటలివి.

॥ కిం మయాఽఽ చ తత్ భద్రం కిం తత్తం పరమం తపః
కిం వాథాప్యర్హతే దత్తం య ద్ద్రక్ష్యామ్యద్య కేశవమ్ ॥

(నేడు నేను శ్రీకృష్ణుని దర్శింతును శ్రీకృష్ణుని దర్శింతును ఈ ఆనందాన్ని అనుభవించడానికి నేనెట్టి సత్కార్యమును చేసినానో, ఎంత గొప్ప తపస్సును చేసినానో అర్హుడయిన వాసికేదానం చేశానో, దాని ఫలమిది.)

18. కురరపక్షి:- ఒక కురరపక్షి నోట్లో మాంసపు ముక్కను చూచి తను కది లభించని ఇతర పక్షులు; ఈ పక్షి కన్నా బలవంతులు; దాన్నిపొడిచి హింసించసాగినాయి. ఆ బాధ భరించలేక తన నోట్లోని మాంసాన్ని జార విడచిన కురరపక్షి అమిత సుఖాన్ని అనుభవించింది. ఈ పక్షిని చూసి మౌని అది చేసిన త్యాగానికి ముగ్ధుడై ఆ పక్షిని గురువుగా భావించినాడు “పరిగ్రహో హి దుఃఖాయ” (వస్తుసంపాదనమే దుఃఖ మూలము) అని అని గ్రహించినాడు ఈ మర్మమెరిగిన యోగి సంచయము చేసికొనక అనంత సుఖాన్ని అనుభవిస్తాడు.

19. అర్భకుడు-పిల్లవాడు:-

ద్వావేవ చింతయా ముక్తౌ పరమానంద ఆప్తుతౌ

యో విముగ్ధో జడో బాలో యో గుణేభ్యః పరం గతః

చింత మనస్సు పీల్చి విప్పిచేస్తుంది. చింతలేని దెవరికి? I ewy no one no one envries my అని గానం చేసే కార్మికునికి చింతలేదు. కాని అతని గానాన్ని విన్న రాజు మనస్సునిండా చింతయే కార్మికుడెవరిపైన ఈర్ష్యలెక ఆనందంగా ఉండవచ్చును గాని, అతని మట్టికొట్టుమన్న దుసులను, ఆ దుసులలో మెరిసే ఆనందాన్ని చూసి అతనిపై ఈర్ష్య పడే రాజు ఉండనే ఉన్నాడు కదా! కాబట్టి పరమానందాన్ని పొందడానికి రెండే రెండు మార్గాలు అతడు మూడుడు, జడుడు, బాలుడు అయి అయినా ఉండాలి. లేదా త్రిగుణా తీతుడయిన, యోగి అయినా కావాలి. ఏ కల్మషమూ, కారణమూ లేకుండా స్వచ్ఛంగా నవ్యగలిగేవాడు చిన్న పిల్లవాడు మాత్రమే. అంతస్వచ్ఛదరహాసము రామకృష్ణ పరమహంస పెదవుల మీదనే తాండవిస్తుంది. మధ్యలో కొట్టు మిట్టాడుతున్న వానికి భాగ్యము అందని ప్రమానివండు.

20. కుమారి :- ఒక కన్యకను చూడడానికి వెళ్ళివారు వచ్చారు. అప్పడీ-ట్లో ఆమె తప్ప ఎవ్వరూలేరు, వారిని సత్కరించి కూర్చోబెట్టి వారికి అన్నము పెట్టాలని చూస్తే ఇంట్లో వడ్లగింజలు తప్ప, బియ్యపు గింజలు లేవు. ఎమి చేయాలి. ఇప్పుడు వడ్లు దంపి బియ్యంతో అన్నం వండిపెట్టాలి. అని చుట్టాలకు తెలిస్తే అవమానము వాళ్ళకు తెలియకుండా చాటుగా వడ్లు దంపడం ఆమె ఆరంభిస్తుంది. అయితే ఆమె చేతికున్న శంఖపు గాజులు గల గల శబ్దంచేయడం మొదలు పెడతాయి. ఈ నిగ్గుచేటు వ్యవహారము చూసి, రెండు రెండు గాజులు మాత్రముంచుకొని మిగిలినవాని నామె పగలగొట్టివేస్తుంది. ఆ రెండు గాజులు గూడా ఒకదాసెకొకటి రాచుకొని చప్పుడు చేయగా ఇది పని కాదని, మరొక జత గాజులను గూడా ఆమె పగలగొడుతుంది. ఇంక ఒకే ఒక్కగాజు, చప్పుడెలా చేస్తుంది. నోరు మూసుకొని కూర్చుంటుంది. లోక శత్రాన్వీవిధంగా కుమారికంకణం వల్ల తెలిసికొన్న అపహాస ఈ మాటలనంటున్నాడు.

వాసే బహునాం కలహో భవేద్వారా ద్వయోరపి
ఏక ఏవ చ రేతస్మాత్కుమార్యా ఇవ కంకణః॥

జన సమ్మగ్ధమున్నచోట గడబిడ, కలహము తప్ప ఇంకేమీ ఉండదు. కుమారి చేతినిండా గాజులున్నప్పుడు గలగల ధ్వని తప్ప ఏమైనా ఉండిందా? ఇద్దరున్న చోట గూడ మాటలుంటూనే ఉంటాయి. రెండూ గాజులు గూడ ఒకదాని కొకటి ఒరుసుకుంటూనే ఉన్నాయి కదా! కాబట్టి యోగ సాధన చేయదలచిన వాడేకాంతంగా ఒక్కడే ఉండి గడపాలి. ఒకే ఒక కంకణమెక్కడైనా శబ్దము చేస్తుందా? “నిశ్శబ్దం బ్రహ్మముచ్యతే” అని కదా అన్నారు. ఈ రవత్వము మనస్సు సదేతనంగా ఉన్నప్పుడు ఆనందాన్ని కలిగిస్తుంది. అదే మనస్సు జడంగా సోమరిగా ఉన్నప్పుడు ఏకాంత స్థితి దుర్భరమౌతుంది.

21. శరకృత్ :- ఇమౌకారుశు-బాణాలను తయారు చేసేవాడు; బాణాలను తయారు చేసేవాడు శరము చివరి భాగాన్ని పండును చేసేటప్పుడు ఏకాగ్రంగా ఆ బాణాన్నే చూస్తూ ఉంటాడు. పక్కనండి పోయే రాజు గూడా అతనికి కనిపించడు ఇక్కడ బాణవిద్య నభ్యసిస్తున్న అర్జునుడు అందరకూ గుర్తుకు రాకమానడు. విద్యా పరీక్ష జరుపుతున్న డ్రోణా చార్యుడు పాఠపులను, కౌరవులను ఒక్కొక్కరిని పిలిచి ఎదుట చెట్టు కొమ్మ మీద లక్ష్యంగా ఉన్న పండును చూడమన్నాడట. తిరిగి శిష్యుల నుద్దేశించి మీకేమీ కనబడుతున్నదో చెప్పమని ప్రశ్నించగా దక్క రాజాదులు ఆచార్యుడు. పరిసరాలు, సోదరులు, ఆకాశము, చెట్టుకొమ్మలు, ఆకులు, లక్ష్యమున కిటు అటు ఉండే పండ్లు అన్నీ మాకు కనపడుతున్నవని సమాధాన మిచ్చిరి. అర్జునుడు మాత్రము తనకు లక్ష్యము తప్ప మరేదీ కనిపించడం లేదని అన్నాడట. అదీ ఏకాగ్రత! యోగము. ఇక్కడ స్నిగ్ధ గంభీరమైన వ్యాస సూక్తాన్ని చదువుదామా?

“యస్మిన్ మనో లబ్ధపదం యదేతచ్ఛనైః శనైః ముంచతి కర్మరేణున్,
సత్త్యేన వృద్ధేన రజస్తమశ్చ విధూయ నిర్వాణ ముపైత్యనిధనమ్”

మనస్సు భగవంతునిలో లగ్నమై, మెల్ల మెల్లగా కర్మరేణువులను విడిల్చి

వేస్తూ ఉంటుంది. ఆ స్థితిలో సత్వగుణము పైకి వచ్చి రజస్తమోగుణాలను చెరిగివేస్తుంది, పైకి ఎగదోసి మంటచేసి ఇంధనము లేక పోయినందున నిర్వాణాన్ని (ఆర్పివేయుట, శాంతము నొందుట) అనుభవిస్తుంది. ఇది అందరూ కోరదగిన దశ.

22. సర్పము :- మానవుడే ప్రయత్నాన్ని ప్రారంభించినా తాను అమరుడయినట్లు శాశ్వతంగా ఇక్కడే ఉండి పోతున్నట్లు భావించి చేస్తాడు. అటువంటి ప్రయత్నాలలో ఇల్లు కట్టడమొకటి “ఇల్లు కట్టిచూడు, పెండ్లిచూసి చూడు” అని ఊరకే అన్నారా? ఇల్లు కడితే, కట్టేటప్పటి నుంచి, అన్నీ బాధలే. “చీమలు పెట్టిన పుట్టలు పాములకిరవైన యట్లు గదరా సుమతీ” అని సుమతి శతకకారుడన్న మాటలకు మూలము వ్యాస సూక్తములో ఉన్నది.

“గృహారంభో హిదుఃఖాయ విఫలశ్చా ద్రువాత్మనః

సర్పః పరకృతం చేశ్మప్రవిశ్య సుఖమేదతే.”

తానీ దేహమనే ఇంట్లో ఉండే దెన్నాళ్ళో తెలియదు. శాశ్వత గృహము నిర్మించి దుఃఖ పడటమెందుకు? సర్పాన్ని చూడండి, హాయిగా చీమలు పెట్టిన పుట్టలలోనో, ఎలుకలు తొవ్విన కన్నాలలోనో తల దాచుకొని ఇల్లు కట్టడానికి ఎక్కువ శ్రమ పడవద్దని మసిషికి బోధచేస్తున్నవి. పై శ్లోకముద్దవగీతతో బాటు శాంతి పర్వంలో గూడా కనివిస్తుంది.

23. ఊర్జనాభి :- సాలెపురుగు:-నారాయణుడొక్కడే తాను సృష్టించిన ఈ జగత్తును తిరిగి తన మాయచేత తన లోపలికి లీనము చేసుకుంటాడు. అతడు అద్వితీయుడు. లోకానికంతటికినీ ఆశ్రయభూతుడయి. తన ఆధారము మీదనే తాను నిలిచినవాడు. తన శక్తిచేతనే సత్త్వరజస్తమోగుణాలను కాలానుగుణ్యముగా సామ్యముతో ఉంచి, ప్రకృతి పురుష తత్త్వానికి ఈశ్వరుడయిన వాడు, పెద్ద చిన్న అందరకూ ప్రభు వతడు. ఎట్టి ఉపాధులు లేనివాడు. కేవలానుభవము అనే ఆనంద రూపబ్రహ్మ అతడు త్రిగుణాత్మకమైన మాయను తన శక్తితో ఛోభింపజేసి సృష్టిని జరుపుతాడు. మూల ప్రకృతి ఈ విధంగా సృష్టిరూపములో విశ్వతో

ముఖంగా వ్యక్తమవుతుంది. ఈ సృష్టిలోనే విశ్వమంతా విస్తరిస్తున్నది. జీవులు జన్మల నెత్తుతున్నారు.

ఈ సృష్టి క్రమముమనకు తెలిసేదెట్లా? సాలెపురుగును చూడండి. తెల్లమవుతుంది.

“యథోర్థనాభిర్వృదయా దూర్ఘాం సంతత్య వక్రతః
తయా విహృత్య భూయస్తాం గ్రసత్యేవం మహేశ్వరః”

సాలెపురుగు తన ఎదలోనుండి నోటిద్వారా ఊర్జను (ఉన్నివంటి దారాన్ని) వడకుతూపోయి విస్తరింపజేస్తుంది. దానితో కొంచెముసేపాడకొని తిరిగి ఆధారాన్ని మింగివేస్తుంది. నారాయణుని లీలలు గూడా ఈసాలెపురుగు లీలవంటివే కాబట్టి సాలెపురుగు ఈ మాయాజాలాన్ని అర్థం చేసుకోవడంలో చాలా గొప్పగురువు. దానికే నోరుంటే ఇంకా ఎన్ని చెప్పగలిగేదో మనిషికి మూల తత్త్వమంత తేలికగా అర్థము కాగూడదని కాబోలు భగవంతుడి మూగజీవులను కేవలము సంకేతార్థమే సృష్టించి నాడు సాలెపురుగు అల్లిన దారము గూడా పెద్దసాలెపురుగు (భగవంతుడు) జాలములోని భాగమే కదా!

24 సుపేశకృత్ :- భ్రమరకీటము-నీతాకోక చిలుక.

“యత్ర యత్ర మనో దేహీ ధారయేత్సకలం ధియా,
స్నేహద్వేషాదృపాద్వాపి యాతి తత్తత్సరూపతామ్.

దేహమును ధరించిన వాడు దేహి. అతడు ఎక్కడెక్కడ తన మనస్సు సంతనూ ప్రేమతోనో, ద్వేషముతోనో, భయముతోనో, క్రోధీకృతము చేస్తాడో ఆయా రూపాలను ధరిస్తాడు. ఈ సూత్రాన్ని మనోవైజ్ఞానికులు గూడా అంగీకరించినారు. ఇది భ్రమరకీటనాయము. కీటము, అనగా గొంగళి పురుగు గోడలో ప్రవేశింపబడి తనను బంధించిన పేశకృత్ను ధ్యానము చేస్తూ చేస్తూ చివరకు ఆపేశకృత్ గానే మారి పోతుంది. ఆయితే స్వరూపాన్ని వదలకుండా కొత్తరూపాన్ని అపాదించు కొంటుంది. జీవి మరణించే సమయంలో బ్రాహ్మిన్యంలో దేన్ని గూర్చి గాఢంగా ధ్యానిస్తాడో, అదే రూపాన్ని అతడు పొందుతాడనే నిర్ధారము గూడా దీనిపైననే ఆధారపడింది.

ఈ గురువులను గ్రహించడముతో అంతర్యమేమి? ఋషులు ప్రకృతి నెంత సూక్ష్మంగా పరిశీలించినారో ఇక్కడ సృష్టము. ప్రకృతి మాత లాలించి పెంచితే, పెరిగిన బిడ్డలకే ఈ క్రాంత దర్శనమేర్పడుతుంది. ఒక సాలెపురుగును చూచి, పరిశీలించి వారు తెలిసికొనగలిగినంత ఎన్ని వస్తుకములు చదివి మాత్రము తెలిసికొంటారా? తల్లి, తండ్రి, గురువు, దైవము అంతా ప్రకృతే వారికి, ప్రకృతి వారితో పాటు నవ్వించి, ఏడ్పించి. ఎండుటాకుల రూపంలో కన్నీరు రాల్చింది. పుడువెన్నెల రూపంలో ఆనందాన్ననుభవించింది. కోయిలల రూపంలో గానం చేసింది. కిల కిలా నవ్వించింది. కోపంతో ఉరిమించింది. ఆశ్చర్యంతో మెసింది. ఊరు ఏలే రాజు దుఃఖపడుతూ ఉంటే మామిడిపూత ఎట్లా ఫలిస్తుంది? అరవిన మొగ్గ పూర్తిగా ఎందుకు వికసిస్తుంది. కొయిల ఎందుకు పలుకుతుంది? ఇది నాటి భారతీయసాహిత్యంలో కనిపించే క్రాంత దర్శనము కవిత్వము, తత్త్వము సమఉజ్జీబుగా వెల్లివిరిసిన సుస్కృతి అది.

దేహో గురుర్మర విర కి వివేక హేతు

ర్భిత్రతస్మి సత్త్వ నిధనం సతతార్త్యదర్శమ్.

తత్త్వాన్యనేన ఏమృగశామి యథా తథావి

పారక్యమిత్యవసితో విచరామ్య సజ్జః''

ఇరువది నాలుగు మంది గురువుల దగ్గర నేర్చుకున్న విద్య అంతా ఒక ఎత్తు. తన శరీరాన్ని చూచి తాను నేర్చుకునేది, మరొక ఎత్తు. దేహమే అవధూతకు పెద్ద గురువు. మురికి కూపమయిన ఈ దేహాన్ని పరికించి చూచిన జ్ఞానికి విరక్తి తప్పకుండా కలుగుతుంది. విరక్తివల్ల అసంగము నిస్సంగత్వము వల్ల నమ్యగ్దర్శనము మంచి చెడ్డల వివేకము కలుగుతుంది. స్వార్థమే వివేకాన్ని తొలగించే పొర చావు పుట్టుకలకు హేతువీ దేహము. దీని నుండి ఆపదలు, కష్టాలే, కాని దేహమనే కరణముండ బట్టే సత్యాన్వేషణ జరుగే అవకాశము ఏర్పడుతుంది. దేహ వాసి అయిన జ్ఞానకే విదేహముక్తి సత్యాన్వేషణ వల్ల కలుగుతుంది. అతనికే దేహము తనది కాదన్న నిస్సంజబుద్ధి, నిస్సంజబుద్ధివల్ల నిర్మమత్వము కర్మకౌశలము మనశ్శాంతి మొదలయినవన్నీ ప్రాప్తిస్తాయి.

“లద్వాసు దుర్లభమిదం బహు సంభవాంతే
 మానుష్య మర్థద మనిత్య మపిహ ధీరః
 తూర్జం యతేత న పతే దనుమృత్యు యావత్”
 నిఃశ్రేయసాయ విషయః ఖలు సర్వతః స్యాత్

ఎన్నో జన్మల సాధన ఫలమీ మనుష్య జన్మము, ఇది పొందటం సులభం కాదు. ఇది అనిత్యమూ, నశ్వరమూ అయినా, మోక్షసాధకుని ప్రయోజనాన్ని తీర్చేదీ జన్మనే అందుకే మృత్యువు కబళించి వేయక మునుపే తొందరగా మోక్ష ప్రాప్తికై యత్నము చేయవలెను. విషయ వాంఛలను తీర్చుకోవడమా? అది పశుపక్ష్యాదుల జన్మలలో కూడా సాధ్యము, నిశ్చేయససాధనయొక్క మనుష్యునికే సాధ్యము ఆహార నివ్రాభయమైథునాలు మసిషితో బాటు, వాటికి గూడా ఉన్నాయి. “ఉద్ధరేదాత్మ నాత్మానః” (తన ప్రయత్నముతోనే తనను తానుద్ధరించుకోవాలి) అనేది మనుష్యజన్మకే వర్తిస్తుంది.

తనను తానుద్ధరించుకునే ఈ సాధన మార్గములో భక్తి, జ్ఞాన, కర్మ యోగములు సమాన స్థాయిలో ఉంటాయి సాధకుని ప్రవృత్తి ననుసరించి ఒక్కొక్కరికి, ఒక్కొక్క మార్గము నచ్చుతుంది. పురాణాలన్నీ ఈ భక్తుల కథలనే చెబుతున్నాయి. గోవికలకు శ్రీకృష్ణునిపై భక్తి ఎంతటి దండే శ్రీకృష్ణుని ప్రతిబింబాన్ని యమునా నదీ జలాలలో చూపించి, అందులో కృష్ణుడున్నాడంటే నిస్సందేహంగా యమునలోకి చూకేవారే వారు. పాలూ, పెరుగూ, వెన్న అమ్ముతూ మధురానగర వీధులలో తన్మయావస్థలో “గోవింద, దామోదర మాధవా” అని గానం చేసిన వారిని చూసి, నగరవాసులు విద్వారషడలేదా? రోజూ తెచ్చే పాలూ, పెరుగును వీరు తేలేదా? ఏమో? అంతకన్న మధురమయిన కృష్ణ నామాన్ని వీరు స్మరించి లోతులను తరింపజేస్తున్నారు కదా? మధురకవిత సంస్కృతములో హింది, తక్కిన భారతీయ భాషలలో కృష్ణతత్త్వమనే తియ్య మామిడి చెట్టుకు అల్లుకున్న మాధవీలత రాధాకృష్ణులు, వెన్నెల రాత్రులలో నదీ తీరంలో విహరిస్తూఉంటే వీరిద్దరూ ఎవరికీ కనిపించలేదట. ఒకప్పుడు రాధ కనిపిస్తుంది. ఒకప్పుడు కృష్ణుడు కనిపిస్తాడు. కారణమేమిటి? చెట్లనీడలో వీరు కదులుతూ ఉంటే, గాడాంధకారంలో శ్రీకృష్ణుని వేషభూషణాల వర్ణము కలిసిపోయి రాధ మాత్రమే కనిపించేదట చూపరులకు. రాధ ఒక్కతేపోతున్నది

కదా. కృష్ణుడేడి? ఊరక నే పాపమామకు అపనిందయా? అదేవిధంగా వెన్నెలలో వీరిద్దరూ తిరుగుతూ ఉంటే, కృష్ణుని రూపము మాత్రమే కనిపించేదట. రాధ గౌరవర్థము వెన్నెలలో కరిగిపోయేది, రాధ ఎక్కడ? అయ్యో రాధను అభి సారిక అని అన్నామే. కృష్ణుడొక్కడే కదా కనిపించేది. ఈ విధంగా ఒకప్పుడ.రాధ ఒకప్పుడు కృష్ణుడు కనిపించేవారు గాని ఇద్దరినీ, కలిపి చూచిన వారెవ్వరునూ లేరు. ఇదీ రాధా కృష్ణాద్వైతము ...మోక్షమనేమహామోహంతో మునిగి పోవడము భక్తునికి సమ్మతముగాదు తాను వేరు భగవంతుడు వేరైనప్పడే గదా భక్తి రసాయనాన్ని సేవించేసి? రసాయనము త్రాగేవాడు ఒకడే అయితే ఎట్లా? ఆనందవర్ధనాచార్యు నంతటి గొప్ప అలంకారికుడు. తాత్వికుడు. గూడా, ఎన్ని కపిత్థ, శాస్త్రచర్చా వ్యాసంగాలు జరిపినా భక్తిలో కలిగిన సుఖము మరొక చోట తనకు లభించలేదని, అంటాడు చూడండి. “నైవ చ లబ్ధమస్మి శయన త్వద్భక్తితుల్యం సుఖమ్”- భక్తిని గూర్చివ్యాససూక్తి నొకసారి మనము చినుకుందామా?

“వాగ్గద్గదా ద్రవతే యస్య చిత్తం
రుదత్యభీష్టం హసతి క్వచిచ్ఛ
విజ్ఞ ఉద్గాయతి నృత్యతే చ
మద్భక్తి యుక్తో భువనం పునాతి.
యథాగ్నినా హేమ మలం జహాతి
ధ్మాతం పునః స్వం భజతే చ రూపమ్
ఆత్మాచ కర్మానుశయం విదూయ
మద్భక్తియోగేన భజత్యదో మామ్
విషయాన్ ధ్యాయతశ్చిత్తం విషయేషు విషజ్జతే
మా మనుస్మరతశ్చిత్తం మయ్యేవ ప్రవిలీయతే”

భగవద్భక్తుని వాక్కు గద్గదమైపోతుంది. చిత్తము ద్రవిస్తుంది. ఏరక మై బిడియము లేకుండా ఆతడు ఒకప్పుడు ఎలుగెత్తి ఎడుస్తాడు, మరొకప్పుడు నవ్వుతాడు. పెద్దగా కంఠమెత్తపాడుతాడు. ఆడుతాడు. అట్టి భక్తుడు లోకాన్ని పునీతము చేయగలడు. మూసలోపోసి కరిగించిన బంగారములోని మలినమంతా కరిగిపోయి స్వచ్ఛంగా మేలిమి బంగారు మెరుస్తుంది. అదే విధంగా కర్మల న్నోటి చెరిగి వెసిన ఆత్మ, భక్తియోగంతో భగవంతుని కొలుస్తూ స్వచ్ఛంగా ప్రకాశిస్తుంది.

భక్తులకెంత మహోన్నతమయిన సంస్కారముంటు దో తెలిపే కథలు
అసంఖ్యాకములు భక్తకన్నవ్వు నుండి, భీష్మ పితామహుని వరకు అంతా
భక్తులే శత్రు రూపంలో ఉన్న భగవంతుని కొలచిన మహాపుభావులు భీష్మాదులు
చూడండి,

సీ॥ కుప్పించి ఎగసిన కుండలంబుల కాంతి గగన భాగం బెల్ల గప్పికొనక
నుట్టిన నోర్వక యుదరంబులో నున్న జగముల వ్రేగున జగతి గదలఁ
జక్రంబు జేవట్టి చనుదెంచు రయమున పైనున్న పచ్చని పటము జాఱ
నమ్మితి నాలావు నగుబాటు సేయక మన్నింపు మని క్రీడి మఱల దిగువ
గరికి లంఘించు నింహంబు కరణి మెఱసి
నేడు భీష్ముని చంపుదు నిన్ను గాతు
విడువు మర్జన యనుచు మద్విశిఖవృష్టి
దెరలి చనుదెంచు దేవుండు దిక్కు నాకు”

భీష్ముని ఈ సప్తరాజములో కుప్పించి ఎగసిన శ్రీకృష్ణుని వేగము
ఉద్యమము, అలవాటు ప్రకారము ఉత్తరీయము జారడమో, లాగడమో,
అదేమో తెలియదు భక్తులను రక్షించడానికి ఆయన పదే తొందరపాటు పోతనా
మాత్యుని బంగారు గంటునుండి వెలువడిన ముత్యాలవరుసలు. తెలుగు
సాహిత్యానికి ఈ పద్యమొకచంద్ర. దీనికి మూలము వ్యాససూక్తమున్నది గాని,
అది తెలుగు జిలుగులోనే ఇక్కడ ఎక్కువ ప్రకాశిస్తున్నది. కుప్పించి ఎగసింది
శ్రీకృష్ణుడు కాదు. పోతన రచితాలహరి. ఈహానింధువు అక్కడనే గజేంద్ర
మొక్షములోని మరొక్క పద్యాన్ని చెప్పుకొకపోతే తృప్తిపడిందదు; గజాన్ని
రక్షించాలనే తొందర శ్రీ మహావిష్ణువు మనస్సులో ఎంత ఉందంటే రోజంతా
అటూ ఇటూ సవరించి రైలు బయలుదేరే సమయంలో పరుగెత్తు వారి కున్నంత
తొందర;

“నిరికిం జెప్పఁడు శంఖ చక్రయుగముం చేదోయి సంధింపఁడే
పరివారంబును జీరఁడ్రభగవతిం బన్నింపఁడా కర్ణికాం
తరధమ్మిల్లముఁ చక్కనొత్తఁడు వివాద ప్రోద్ధత శ్రీకుచో
పరిచేలాంచల మయిన వీడఁడు గజప్రపాణాచనోత్సహియై.”

భక్తిభావ స్థావిరమయిన సాహిత్య సృష్టిలో బహుశ భారతదేశానికి సాదా
చచ్చే సంస్కృతి ఇతిరత్ర లేదేమో ఈ భక్తకవులే పుట్టి గానం చేయకపోలే
ధర్మరక్షణకు ముప్పు ఎనాడో కలిగేదేమో, రాముడు, కృష్ణుడు, శివుడు, ఈమూడు
భగవద్రూపాల నాధారంగా జేసుకొని తామరతంపరగా సంస్కృత, తమిళ,
హిందీ, మరాఠీ, కన్నడ, గుజరాతీ, బెంగాలీ, ఆంధ్రభాషలలో భక్తి సాహిత్యము
విస్తరించినది. దానికి పుట్టికలిగించిన వారు సంతకవులు వీరందరికీ మూలపురుషుడు
వ్యాసభగవానుడు వీరంలా మనకు శ్రద్ధేయులు :

“ప్రాయేణ తీర్థాంభిగమాపదేశైః స్వయం హి తీర్థాని పునఃతి సంతః

సంతులు పుణ్యతీర్థాలను సందర్శిస్తారు. ఆ తీర్థ సందర్శనం వల్ల వారు
పునీతులవుతున్నారా? వారికి పాపాలను కడిగి వేసుకొనే అవసరం ఉన్నదా?
తీర్థోదకాన్ని, అగ్నిని శుద్ధిచేసే అవసరము లేదంటారు, వీరుగూడా అగ్నివంటివారే.
తీర్థోదకము వలె తమ సాంగత్యములో ఉండేవారిని పవిత్రంగా చేసేవారు. వీరే
తమ సాంగత్యంలో తీర్థస్థానాలను పవిత్రం చేస్తారు. శంకరభగవత్పాదుల
తపోమహిమతో శ్రీశైలము పునీతమయిందా? శ్రీ పర్వత పాతాలగంగాజలాల
మహిమవల్ల భగవత్పాదుల సమాధి చెరగకుండా నిలిచిందా? ఇది పరస్పరాను
బంధాన్ని కలిగించే సన్నివేశము శివపార్వతుల వాసము వల్లనే గదా, హిమాలయము
దేవభూమి అయింది. పవిత్ర నదులలో స్నానం చేయగనే పుణ్యమొచ్చేట్టయితే
అందులో స్నానం చేసే పశుపశ్చాదులకు గూడా రావాలి.... అట్లే మనస్సు వైరా
గ్యాన్ని పోందకుండా కాషాయం ధరించినంత మాత్రాన నిద్రికలిగేట్టయితే పర్వ
తాలకు చెట్లకు, ఎప్పుడో నిద్రి కలిగి ఉండేదే. చెట్టుబెరడు కాషాయము, పర్వతాలు
ఈ కి దూరాన ఉంటాయిగదా మరి.

“వ్యక్షంస్తు భవేన్మృత్యుః త్ర్యక్షరంబ్రహ్మ శాశ్వతమ్

మమేతి చ భవేన్మృత్యుః నమమేతి చ శాశ్వతమ్”

“మృత్యుః” అనే పదానికి రెండే రెండక్షరాలు. బ్రహ్మకు పర్యాయ పదము “శాశ్వతమ్” ఇది మూడక్షరాలున్న పదము. “మృత్యువు” నాది నాది అని విషయవాంఛలలో మునిగి పోతుండగా, శాశ్వతమ్ నాదికాదు, నాదికాదు అని ప్రపంచము తెలిసికొంటుంది. రెండు, మూడక్షరాల వ్యత్యాసము ఎంత ఉందో చూశారా?

మన సంస్కృతి చిల్లి, తండ్రి, గురువు, వీరుముగ్గురు పరమపూజ్యులని ఘోషిస్తున్నది:

“ఏత ఏవత్రయోలోకాః ఏత ఏవాశ్రమాస్త్రయః,
 ఏత ఏవత్రయో వేదాః ఏతఏవత్రయోఽగ్నియః
 ఏతావై గార్హపత్యాగ్నిర్దక్షిణః స్కృతః
 గురు రాహవనీయస్తు సాగ్నిత్రేతాగరీయసీ.”

వీరు ముగ్గురు ముచ్చోకాలు, వీరే మూడు ఆశ్రమాలు, (బ్రహ్మచర్య గృహస్థ, వానప్రస్థములు) వీరే ఋగ్యజుస్సామములనెడు మూడువేదములు, వీరే త్రేతాగ్నులు ఈ మూడగ్నులనూ ఈ విధంగా వివరించబెచ్చును. తండ్రి గార్హపత్యాగ్ని, తల్లిదక్షిణాగ్ని, గురువు రాహవనీయము ఈ మూడగ్నులు అసలు అగ్నుల కన్న గొప్పవారు.

ఇక్కడ గురుశిష్యసంబంధమును గూర్చి కొంత ముచ్చటించవలసిఉన్నది. ఉపనిషత్తులన్ని, ఈ గురుశిష్యుల చర్చారూపకములే, గీతలన్నియూ ఇట్టివే గీతలందే భగవద్గీత మొదలుగాగల అసంఖ్యాకగీతలు. ఇందులో జ్ఞానువు జ్ఞాని అయిన గురువును సమీపించి తన సందేహాన్ని వెలిబుస్తాడు. గురువు అనేక ఉదాహరణలతో అన్వయ వ్యతిరేకరూపమున శిష్యుని సందేహాన్ని నివృత్తి చేస్తాడు. అపసర మయితే చెప్పినదాన్నే పునరుక్తము చేస్తాడు. ఆచేసే ముందు శిష్యుని యోగ్యతను గూడా పరీక్షిస్తాడు. ఇది అతికఠిన పరీక్ష. ముందీ ఎంప్రెస్స్ పరీక్షలో ఉత్తీర్ణుడయిన వానికే గురుకులములో స్థానముంటుంది. గురువు శిష్యునికి కామక్రోధ లోలాదులున్నవా అని పరీక్షిస్తాడు, అవి ఉన్నవాడికి పరినిష్ఠిత బుద్ధిఉండదు. అధవా ఇంతో అంతో విషయ పరిజ్ఞానమేర్పడనప్పటికినీ దాన్నతడు దుర్వినియోగపరుస్తాడు. అందుకే శిష్యుడు కుశాగ్రబుద్ధి అయినప్పటికి అతనికి చిత్తశుద్ధిచేకుంటే విద్యాదానము చేయడానికి గురువులు నిర్ధపదేవారుగాదు. ఇప్పటికీ ఈ పద్ధతి

లలితకళలను నేర్పేవారిలో కనబడుతూనే ఉంది. సంగీతము, నాట్యము, చిత్ర లేఖనము నేర్పించేవారు విద్యారహస్యాలను అందరికీ చెప్పరు.

ఈ పరీక్షా పద్ధతిలో ప్రధానముయింది. గ్రహణశక్తి విద్యార్థికి ఉన్నదా, లేదా అనేది. మహా భారతములోని కొన్ని కథలను ఇక్కడ వినిపిస్తాను. ఉద్దాలక ఆరుణి అనే బాలుడు గురువు దగ్గరకు విద్యాభ్యాసానికి పోతాడు. ఆరుణి చలికాలము లో వరిచేను దగ్గర కాపలా కాస్తున్నప్పుడు వరిగట్టతెగి నీరు బయటికి రావడ మారంభ మవుతుంది. “నాయనా పాంచాలారణీ” గట్టతెగింది. నీరు బయటకు రాకుండా అరికట్టు” అని గురువు పలుకుతాడు, శిష్యుడా మేరకు చేనుదగ్గరకు పోయి ప్రయత్నిస్తాడు, కాని కట్టడమతనికి సాధ్యంకాలేదు. తానే అడ్డంగా పడుకుంటాడు. శిష్యుడిల్లుదేర లేదని వ్యాకులముతో గురువు అతన్ని వెతుక్కుంటూపోయి ఎలుగెత్తి ఓ ఆరుణీ, ఎక్కడున్నావు? రా” అని పిలువగానే పిల్లవాడు పరుగెత్తుకుంటూ అతనిని చేరుకుంటాడు. అతని గురుభక్తి మెచ్చి గురువు సకలవిద్యలతనికి ప్రతి భా సమానములు కాగలవనివరమిస్తాడు. వరిగట్టు ఏమిటి? దానికి అడ్డంగా పడు కోవట మేమిటి? గురువు పిలువగానే వెళ్ళిపోవడ మేమిటి? ఈనాటి విద్యార్థులీ కథ వింటే నవ్విపోరా? విద్యార్థిని మూర్ఖుడని భావించరా?....అదికాదు, ఇది గురువు విద్యాధిని పరీక్షించిన తీరు. తనమాటమీద ఎంత గౌరవమున్నది విద్యార్థికి, అని. హాలెండు దేశము సముద్రమట్టము కంటే దిగువలోవున్నది. సముద్రపు నీరు దేశాన్ని ముంచెత్తకుండా వారక్కడ దైకులనుకట్టి నీటిని ఆపివుంచినారు. అక్కడ ఒకచోట నీరు కన్నములోనుండి రావడము మొదలైందట. దాన్ని చూచిన పిల్లవాడొకడు నీటిని అరికట్టడానికి ముందు తనవేలును, ఆ తరువాత కాలును అడ్డు పెట్టి అక్కడి దుర్భరమైన చలికిబిగుసుకుపోయి, దేశవాసులను రక్షించడానికి తనప్రాణాలను బలిచేసిన కథ మనము చదివినదే. ఉద్దాలక ఆరుణి కథగూడా అటువంటిదే. అయితే అది పాశ్చాత్య కథ కనుక దుఃఖాంత మయింది. మనది సుఖాంతమైంది. గురువతనిని వెదక్కుంటూ రాకపోతే మనపిల్లవాడు గూడ హరీ! అనేవాడే. ఇక్కడ “The Boy Stood on the Burning Deck” అనే మరొక కథ జ్ఞాపకానికి వస్తుంది. తండ్రి పిల్లవాడిని పడవ డెక్ (కప్ప) మీద నిలబడమని చెప్పిపోగా ఆపడవకు నిప్పంటుకుంది. పిల్లవాడు మాత్రము తండ్రి నిలువమన్న చోటునుండి ముందుకు కదలడు, తనప్రాణాల నావిధంగా కోల్పోయిన బాలుడిని ధర్మవీరుడిగా భాసిస్తారు. అతడే కసాబియాంకా.

రెండవ శిష్యుడు ఉపన్యస్తు. గురువు ఛామ్యుడే, ఉపన్యస్తుకు భిక్షాటనము చేసి తన కన్నము పెట్టమని అడుగుతాడు. ఉపన్యస్తు భిక్షాన్నాని తెచ్చి గురువుకు పెట్టి తిరిగి భిక్షాటనము చేసేవాడు. గృహస్తులను రెండుసార్లు ఒకేరోజు అర్థించ రాదని గురువతనిని వారిస్తాడు. చేసేదిలేక ఆవును అడవికి తోలకొని పోయి వచ్చే ఉపన్యస్తు, దూడ త్రాగగామిగిలిన పాలనుత్రాగి ఆకలిని తీర్చుకొనసాగాడు. గురు వదికూడా తగదని అతనిమీద మచ్చికతో, దూడ తాను కిడుపు నింపుకొనక అతనికి పాలను విడిచి పెడుతున్నదని అంటాడు. అతని శాసనము మెరకు అదిగూడా వదలి పెట్టిన ఉపమన్యస్తు, దూడపాలుతాగుతు దిగి దానినోట్నుండి వచ్చిన నురగను నాకి తృప్తిపడతాడు. దూడకలినిమీదప్రేమ ఉండటంవల్ల పాలను వ్యర్థము చేస్తున్నదని, జొల్లుకాల్చి వేస్తున్నదని అదికూడా తగదని గురువు వారిస్తాడు ఇక చేసేది లేక ఆవులను కాచే ఉపమన్యస్తు అడవిలో తిరుగుతూ దొరికిన జిల్లేడు ఆకులను తిని గుడ్డివాడై, పాడుబడ్డ బావిలో పడిపోతాడు. అతడాకలిని ఎంతవరకు తీర్చుకోగలడనేదాని కిది పరీక్ష. ఇప్పుడు శిష్యుని ఆచూకీకొరకు గురువు అడవికి బయలుదేరి శిష్యుని దీనదశను చూసి అశ్వినీ దేవతలను స్తోత్రము చెయమంటాడు. దేవవైద్యులైన ఈ కవలలు ఉపమన్యస్తునకు పోయిన దృష్టిని ప్రసాదిస్తారు. ఇంత కఠిన పరీక్షకు గురిఅయిన ఉపమన్యస్తు, విద్యావంతుడైనాడని వేరే చెప్ప నక్కరలేదు.

ఇక మూడవ శిష్యుడు వేమడు. ఇతని చేత గురువు గొడ్డుచేతచేయించి అతడి సహన శక్తిని పరీక్షించి చూస్తాడు. ఎద్దు బదులు నాగలికి కట్టి, భూమిని ఆతనిచేత దున్నిస్తాడు. అయినా వేమని విశ్వాసము చలించలేదు. అప్పుడతనికి గురువు అన్నివిధ్యలను ప్రసాదించినాడు.

వేమని శిష్యుడు ఉత్కల్యుడు. గురువొకసారి యజ్ఞము చేయించ దానికి జనమేజయ పౌష్యుల విలుపున ఇల్లు వదలి పోవలసిరాగా తాను లేనపుడు తనఇ.బో తానులేనిలోటు రాకుండా చూసుకొమ్మని ఉత్కల్యునికి ఆదేశాన్ని ఇచ్చిపోతాడు వేమని భార్య ఋతిమతిఅయి, తన ఋతుకాలాన్ని వ్యర్థము చేయకుండా తనభర్తలేని లోటును తన కోరికను తీర్చమని అంటుంది. ఉత్కల్యుడిది అకార్యమని, అట్టి ఆ కార్యము తాను చేయజాలనని చెప్పి, కామ వాసనలను జయించి స్థితప్రజ్ఞను సూపించు కుంటాడు.

ఈ కథలవల్ల ఏమి ప్రయోజనము? ఒకదే....గురువుమీద ఇంతో అంతో శ్రద్ధలేసివాసిరి చదువురాదు. ఆకలిదప్పులను కామక్రోధాదులను అదుపులో ఉంచుకోకపోతే చదువురాదు. ఇన్నింటిన్నీ పెద్దముప్పు ఒకటన్నది. విషయ పరిజ్ఞానము మాత్రమే ఉండి వివేకము హాన్యమయితే, క్రౌర్యము, ఘృత్యము ఎక్కువయితే, అట్టివాని చేతిలో ప్రేలుడు పదార్థాన్ని ఉంచితే, ఎంత ప్రమాదమో ఊహించ వచ్చును. గురుశిష్యుల సంబంధాన్ని గూర్చిన ఉద్ధవగీతిభాగాన్ని చూడండి.

“ఆచార్యోఽరణి రాద్యః స్యాందతే వాస్యత్రరారణిః

తత్సదానం ప్రవచనం విన్యా సంధిః సుభాషహః”

ఆచార్యుడు ఆరణి, అంటేవాసి-శిష్యుడు ఉత్తరారణి. వారికి సందానము, ప్రవచనము, సంధి విద్య. ఈ ఉభయుల సంబంధము విచ్ఛిన్నంగా ఉన్నంత కాలము సభ్యత, సంస్కృతి నిలుస్తుంది. తెత్తరీయ ఉపనిషత్తులోని వాక్య మిక్కడ స్మరణీయము.:

“ఆచార్యః పూర్వరూపమ్, అతే వాస్యత్ర రూపమ్,

విద్యా సంధిః ప్రవచనః సందానమ్.”

ఆచార్యుడు పూర్వరూపము. మొదటి రూపము, అతడి ఉత్తర రూపమే ప్రతిబింబము. శిష్యుడు, పర్యవారిమధ్య సంధి, ప్రవచనము అనగా వాతము చెప్పడము సంధింప జేయుసాధనము, సందానము. ఇది ఉపనిషత్తు; అనగా సన్నిహితంగా ఉండడము.

ఋతము, సత్యము తపము, శమదమములు, అగ్నులు, అగ్నిహోత్రము, అతిథి సవర్య, మానవసేవ, శిశుపోషణము, సంతానాభివృద్ధి, సంతానాన్ని పొందడం ఇవన్నీ స్వాధ్యాయ ప్రవచనాలవల్లనే రక్షింప బడతాయి. కొనసాగుతాయి. జ్ఞాన విస్తరణతో బాదే, ఇవన్నీ కూడా ముడివేసుకుని ఉండాలని, తెత్తరీయము హెచ్చిస్తుంది. సత్యమే సర్వోన్నతమని రథీతరడంటే తపస్సే ఎప్పుడూ ఆచరించదగినదని పురుషిష్టుని కొడుకయిన పౌరుషిష్ట అంటున్నాడు. ముగ్ధుని కొడుకు నాక చూద్దల్యుడు, స్వాధ్యాయ ప్రవచనములే సర్వోత్తమములను వాటిని పాటించడమే తపమని అంటున్నాడు.

“ఓం సహనా వవతు, సహనౌ భుక్తు

సహ వీర్యం కరవావహై, లేజస్వినావధీతమస్తు మావిద్విషావహై”

మా ఉభయులను ఆ దివ్యశక్తి రక్షించుగాక, మా ఉభయుల ఆధ్యయన ఫలాన్ని మేమనుభవించుము గాక, మేముభయులము బుద్ధిశక్తితో విద్యా రహస్యాలను పరిశోధించుముగాక, మా ఆధ్యయనము లేజస్వి, ఫలప్రదమగుగాక, గురు శిష్యులము మేముభయులము ఎట్టి వైరభావము లేక ఉండుము గాక !

మన పూర్వీకులు వెలిగించిన ఈ జ్ఞానజ్యోతిని, విద్యా పరంపరను, గురు శిష్య సంబంధాన్ని మనము రక్షించుకోవాలి. ఆధునిక విద్యార్థునకు ఈ పరంపర ప్రతిబంధకముగాదు. శరవేగంతో పరుగెత్తే మన జీవనములో ఈ మాటల నప్పుడప్పుడు తలచుకొంటూ ఉంటే వేగము తగ్గుతుంది. మనస్సు చల్లబడుతుంది. ద్విగుణీకృత శక్తితో ముందుకు బయలుదేరవచ్చును. “దామ్యత, దత్త, దయ ధ్యమ్” (ఇంద్రియాలను నిగ్రహించుకొనండి, దానం చేయండి, దయకలిగి ఉండండి), అనే బృహదాఽఽక్మకోపనిషత్తులోని ఉపదేశము, విద్యాభ్యాసాన్ని ముగించి, జీవితంలో అడుగుపెట్టబోయే విద్యార్థులకై చేసిన స్నాతకోపన్యాసము. కాంతి పర్వంలోని ఈ పంక్తులను చూడండి:

“శిష్యోపాధ్యాయ కావృత్తి ర్యత్రస్యాత్ సుసమాహితా,

యథావచ్ఛాస్త్ర సంపన్నా కస్తం దేశం పరిత్యజేత్”

ఎచ్చట గురు శిష్య పరంపర, శాస్త్రాధ్యయనము అవిచ్ఛిన్నంగా ఉంటుందో అట్టి స్థానాన్ని ఎవరు ఎదలి వెడతారు. “దేశమంటే వట్టికాదోయ్, దేశముంటే మనుషులోయ్” అన్నట్లు విద్యాలయాలంటే కట్టడాలు, కుర్చీలు, బెంచీలు కావు. విద్యాలయాలంటే, విద్యా గురువులు, జ్ఞానువులయిన విద్యార్థులు.

మూర్ఖుడు ఏంత ప్రయత్నించినా, ఆత్మస్తుతి ఎంత చేసుకున్నా, అతనిని ఎవరూ గౌరవించరు. కాని విద్యావంతుడెక్కడ దాగి ఉన్నా, ఒక గుంటలో దాగి ఉన్నా ప్రకాశిస్తాడని ఈ క్రింది శ్లోకం చెబుతున్నది.

నలోకే దీప్యతే మూర్ఖః కేవలాత్మ ప్రశంసయా

అపి చాపిహితః శ్వభే కృతవిదః ప్రకాశతే”

మన ఆధునిక సభ్య సమాజములో విద్యావంతునికి ఈ గౌరవస్థానమున్నదా? ధనముతో ప్రమేయం లేకుండా విద్యను మన మాదరిస్తున్నామా? సాంకేతిక విద్యాపరిజ్ఞానము బలపడాలంటే, సమర్థంగా ఉండాలంటే, అజ్ఞాపై సలతో లాభ నష్టాభేదజు వేయని నైతిక విద్యావైదుష్యాన్నిదానికి జోడించాలని మనము తెలుసుకుంటున్నామా?

సుభాషితాలు వలికే వారుంటారు కాని వినేదెవరు? వినే వారుంటారని వ్యాసుడు నమ్మినాడు.

“అసదుచ్చైరపిప్రౌక్తః శబ్దః సముప కామ్యతి
దీప్యతే, త్వేవ లోకేషు శనైరపి సుభాషితమ్

చెడుమాటను పర్వత శిఖరాన్నెక్కి ఎగుగెత్తి అరిచిచెప్పినా, అది వెంటనే మాటు మణిగిపోతుంది. మెల్లమెల్లగా చెప్పినా, సుభాషితము లోకంలో ప్రకాశిస్తుంది.

“నాపృష్టః కస్య చిద్రూపయాన్నాప్యయేన పృచ్ఛతః
జ్ఞాన వానవీ మేధావీ జడవత్సముపావిశేత్”

మనుషులు కలిసి ముచ్చటించుకొనేటప్పుడు, ప్రతి ఒక్కరూ తమకు తెలిసిన విషయము కక్కివేయాలని తపన పడుతుంటారు. పాశ్చాత్యులు, భారతీయుల ప్రసంగ విధానంలో ఈ లోపాన్ని ఎత్తిచూపుతూ ఉంటారు. ఒకరు ముగించనిదే మధ్యలో కల్పించుకొని, మరొకరు మాట్లాడటం భారతీయుల బలహీనత అది సభ్యమర్యాద కాదు. ఈ తొందరపాటును వారిస్తూ వ్యాసుడు పై ఉపదేశాన్ని చేశాడు. అడగనిదే ఎవ్వరితోనూ మితిమీరి ప్రసంగించరాదు. న్యాయసమ్మతముగాని ప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పరాదు. మేధావి, జ్ఞాని గూడా అవసరము లేని చోట జడుని వలె కూర్చోవాలిగాని, అతిప్రసంగము ఎదుటి వానిని బాగుపరుస్తుందని నమ్మడము అవివేకమే.

“అబ్రువన్ కస్య చిన్నేందా మాతృపూజామవర్ణయన్
విపశ్చిద్గుణ సంపన్నః ప్రాప్నోత్యేవ మహద్యశః
అబ్రువన్ వాతి సురభిర్గంధః సుమనసాం శుచిః
తదైవా వ్యాహరన్ భాతి మలో భానురంబరే”

విద్వాంసుడని ఎవర్ని అనాలి? ఇతరులను నిందించక, తనను తాను పొగడుకొనకుండా ఉన్న గుణవంతుడే విద్వాంసుడు. అతడే గొప్ప కీర్తిని పొందుతాడు. పూవులోని తావి, నేను పరోపకారము చేస్తున్నానని చెప్పుకుంటుందా? ఏమీ చెప్పుకుండానే స్వచ్ఛమైన సుగంధాన్ని నలుదెసల వ్యాపింపజేస్తున్నది. కదా? ఇదిగో నేనుదయిస్తాను. అంధకారాన్ని పటాపంచలు చేస్తాను చేస్తాను. పద్మాలను వికసింప జేస్తాను. వనస్పతులకు ఆహారాన్నిచ్చి వాని ద్వారా జీవులను పోషిస్తాను. అని చెబుతున్నాడా సూర్యభగవానుడు? నిర్మలములైన సూర్యకిరణాలు చెప్పుకుండానే ప్రకాశిస్తున్నాయి. గదా!

సత్యస్య స్య వచనం శ్రేయః సత్యజ్ఞానం తు దుష్కరమ్
యద్భూత హిత మత్యంత మేతత్సత్యం బ్రవీమ్యహమ్

“సత్యంబ్రూయాత్ ప్రియం బ్రూయాత్, మాబ్రూయాత్ సత్యమప్రియమ్” (సత్యమును పలుక వలసింది. ప్రియాన్ని అంటే ప్రియకర వచనాన్ని పలుక వలసింది. అప్రియమయిన సత్యాన్ని పలుకరాదు.) అని ఒక ఉపదేశ వాక్యమున్నది. సత్యమప్రియంగా ఉండదు కదా, సహజంగా సత్యము కటువుగానే ఉంటుంది. అట్లా అని ప్రియము చేయడం కొరకు అసత్యాన్ని మాట్లాడ వచ్చునా? కూడనే కూడదు. “సత్యమేవ జయతే” అని “సత్యం వద, ధర్మంచరి” అని శ్రుతి చోదనము చేస్తున్నది “తత్సత శతకంబు కంటె నొక సూన్యత వాక్యము మేలు భూవరా! అని శకుంతల దుష్యంతుణ్ణి ఉద్బోధిస్తున్నది. కాబట్టి సత్యమే పలకాలి. అయితే ఏది సత్యమో మనకు తెలియదు. సత్యజ్ఞాన మతిదుష్కరము కాబట్టి, ఏది సర్వభూతములకు అత్యంతహితకరమో, అదే సత్యము అని వ్యాసభగవానుడంటున్నాడు. ఇది ఆలోచనామృతము.

శ్రేయో మార్గము, శ్రేయస్సు, శ్రేయస్సు అని అంటున్నారు. ఏది శ్రేయస్సు. ఏది శ్రేయస్సు? ఏది ఆకర్షకము, ఏది హితకరము? ఇది మిలియన్ దార్ల ప్రశ్న? అర్జునుడు శ్రీకృష్ణుని అడిగిన ప్రశ్న ఇదే

యచ్ఛ్రేయః స్యాన్నిశ్చితం బ్రూహితన్యే ఓ కృష్ణా శ్రేయస్సు ఏది? కాదు. యుద్ధము చేయడము శ్రేయస్సా, మానడము మంచిదా? శ్రేయస్సును వ్యాసుడిట్లు నిర్వచించెను.

గురుపూజాచ సతతం వృద్ధానాం పర్యుపాసనం
 శ్రవణం చైవ శాస్త్రాజ్ఞానం కూటస్థం శ్రేయ ఉచ్యతే.
 అనుగ్రహం చ మిత్రతానా మమిత్రతానాం చ నిగ్రహం,
 సంగ్రహం చ త్రివర్గస్య శ్రేయ ఆహుర్మునీషిణః.
 మార్గవం సర్వభూతేషు వ్యవహారేషు చార్జవమ్,
 వాక్ చైవ మధురా ప్రోక్తా శ్రేయ ఏత దసంశయమ్.
 ధర్మేణ వేదాధ్యయనం వేదాంతానాం తథైవ చ,
 జ్ఞానార్థానాం చ జిజ్ఞాసా శ్రేయ ఏత దసంశయమ్.
 శబ్దరూప రసస్పర్శాన్ నహగంధేన కేవలాన్,
 నాత్యర్థముపసేవేత శ్రేయసోర్థీ కథంచన.
 న క్తంచర్యా దివాస్వాష మాలస్యం పైశునం మదమ్,
 అతి యోగమయోగం చ శ్రేయసోర్థీ పరిత్యజేత్.

గురువులను, వృద్ధులను పూజించి సేవించడం, శాస్త్రాధ్యయనము శ్రేయో
 మార్గములు, స్నేహితులను గ్రహించడం, శత్రువుల నెదుర్కొనడం, ధర్మార్థకా
 మాలను సాధనం చేయడం శ్రేయోమార్గమని మనీషులంటారు. అన్ని భూతాల
 ఎడల (జీవుల ఎడల) మృదువుగా ఉండడము, వ్యవహార విషయంలో ఋజువర్త
 నులై ఉండడము. మధురంగా మాట్లాడడం నిస్సంశయంగా శ్రేయము. వేదాన్ని,
 వేదాంతమయిన ఈశ్వరనిషత్ప్రతి పాదితమైన తత్త్వశాస్త్రాన్ని అధ్యయనంచేయడం,
 శాస్త్ర జిజ్ఞాస, ఇవి శ్రేయస్సుగాక మరేమాతుంది? కేవలము శబ్దస్పర్శ రూపరస
 గంధాలనే పంచతన్మాత్రలను సేవిస్తూ కూచుంటే, లోఽపత్వం కలుగుతుంది.
 అది శ్రేయస్సుగాదు. రాత్రిళ్ళు తిరగడం, పగలు నిద్రించడం, మదము, సోమరి
 తనము, పశుత్వము, (దుష్టత్వము) మితిమీరి దేన్ని గురించి అయినా ఆలోచించడం
 ఇవన్నీ శ్రేయోమార్గాలు కావు.

“అమృతం చైవ మృత్యుశ్చ ద్వయం దేహే ప్రతిష్ఠితమ్,
 మృత్యురాపద్యతే మోహాత్ సత్యేనాపద్యతే అమృతమ్”.

మానవుని దేహములో అమృతము, మృత్యువు ఈరెండు పరస్పర వ్యతి
 రేక తత్త్వములుండనే ఉన్నవి. మోహము (అజ్ఞానము) జనన మరణ ములకు కార

దమపుతుంది. సత్యము అమృతత్వానికి హేతువు, సత్యమే అమృతత్వము
Truth in Immortality

సత్యము వేదసారము

“వేదస్యోపనిషత్ సత్యం సత్యస్యోపనిషత్ దమః,
దమస్యోపనిషద్దానం. దాన స్యోపనిషత్ తపః”,

వేదవేమి బోధిస్తున్నది? సత్యాన్ని, తదన్వేషణ మార్గాన్ని బోధిస్తున్నది, వేద సారము. రహస్యోపదేశము సత్యమే, సత్యము పలికితే ఏం జరుగుతుంది? సత్యం పలికినవాడు దేన్నో సాధించాలి? దమాన్ని, నిగ్రహాన్ని నీగ్రహము ఇంద్రియాలమీద లేవవాడు అసత్యాన్ని పలుకుతాడు. కాబట్టి సత్యసారము ఇంద్రియ నిగ్రహము, దీని పర్యవసాన మేమి? నిగ్రహంగా ఉన్నందున కలిగే ప్రయోజనమేమి? త్యాగగుణ మతనిలో అభివృద్ధిజేంది, దానశీలి అవుతాడతడు, “త్యాగేనై కేనా ఽమృతత్వ మానభుః” అని అన్నారు. త్యాగమే అమృతత్వానికి మార్గము. దానశీలుడు తపస్సు చేసినవారు. దానగుణముయొక్క సారము తపస్సు ఈవిధంగా యోగసాధనలో ఏఒక్క గుణాన్ని అలవరచు కోవాలని ప్రయత్నించినా, దానివల్ల తక్కిన గుణసంపద దానంతట అదే అబ్బుతుంది, అహింసా ధర్మాన్ని పాటించాలంటే, సత్యము, అక్రొధము, అస్తేయము మొదలగునవి రానే వస్తవి. అట్లే దుర్గుణాలు ఒక్కటి వచ్చినా దానివెంట ఇతర గుణాలు రానేవస్తవి. వ్యభిచరించే వారసత్యమాడక తప్పదు. క్రొధమున్న వాడెందరినో హింసిస్తూనే ఉంటాడు.

యథాపుష్ప ఫలోపేతో బహుశాఖో మహాద్రుమః,
ఆత్మనో నాభి జానీతే క్వమే పుష్పం, క్వమేఫలమ్.
ఏవమాత్మాన జానీతే క్వ గమిష్యే కుత స్త్వహమ్.
నై వస్త్రినపుమానేతన్నేవ చేదం నపుంసకమ్,
అదుఃఖ మసుఖం బ్రహ్మ భూత భష్య భవాత్మకమ్.

ఆత్మ మాయతో కప్పబడి ఉంటుంది. మాయనే సృష్టి కంతటికినీ మూలము. అందుకే దేహాన్ని ధరించి స్వరూపాన్ని మరచిన ఆత్మ, తానెక్కడనుండి వచ్చినదీ, ఎటుపోయేదీ ఎరుగదు. పూలు, ఆకులు, కాయలు, కొమ్మలతో కిక్కిరిసి పెరిగిన చెట్టు, తనఆకులు, పండ్లు, ఎక్కడెక్కడ వరకు విస్తరించినదీ ఎరుగనే ఎరుగదు.

కదా! అట్లాగే విస్మయన ఈ ఆత్మ తన ఉనికిని ఎరుగలేక పోతున్నది. అసలు సత్యమేమిటంటే బ్రహ్మ పదార్థాన్ని బిన్నమైన ఈ ఆత్మతత్వము త్రీకాదు, పురుషుడుకాదు, నంపుసకమున్నూకాదు, దుఃఖముకాదు, సుఖమున్నూగాదు, భూత భవిష్యద్వ ర్తమానాత్మక మయినది.

దేహమనే ఒకే వృక్షశాఖలో రెండు సుపర్ణములు (మంచి రెక్కలున్నవి) పక్షులు యాదృచ్ఛికంగా గూళ్ళను కట్టుకున్నాయి. ఈ రెండు పక్షులు చూడడానికి ఒకే విధంగా ఉన్నాయి. ఈరెండు మైత్రీభావాన్ని కలిగి ఉన్నాయి. అందులో ఒక పక్షి విప్పలాన్నమును భుజిస్తున్నది. మరొకటి తినకుండా చూస్తూఉన్నది. కాని భుజించనిపక్షికే బలాధిక్యమున్నందున అదే గొప్పది. ఏవీ రెండుపక్షులు? జీవాత్మ, పరమాత్మలు అవి విప్పలాన్న వేమిటి? విప్పలాన్ని అశ్వద్ధమని గూడా అంటారు. అశ్వద్ధమంటే రేపటికి మిగలనిది. నశించి పోయేది అని భాషము. అశ్వత్థము దేహమే. (“ఊర్ధ్వ మూల మధః శాఖ మశ్వత్థం ప్రాహురశ్యయమ్”) (భగవద్గీత) దేహగతాలయిన సుఖదుఃఖాలననుభవించడమే “విప్పలాన్ని” తినడము. భోక్తకు కష్టసుఖములు తప్పవు. కర్తచూస్తూ ఉంటాడు. ఉద్ధవగీత లోని ఈ శ్లోకాన్ని చూడండి.

“సుపర్ణావేతా సదృశౌ సఖాయౌ, యదృచ్ఛయే తౌ కృత నీడౌ చవ్యక్షే
ఏక స్తయోః భాదతి విప్పలాన్న-మన్యోనిరన్నోఽపి బలేన భూయాన్”.

మనమిదివరలో అనుకున్నట్లు ఇతిహాస పురాణాలు వేదోపబృంహణమే చేస్తున్నాయి. పై శ్లోకము ముండకోపనిషత్తునకు ప్రతిబింబమే: ప్రతిధ్వనియే;

“ద్వా సుపర్ణా సయుజౌ సఖాయౌ
సమానం వృక్షం పరిషస్వ జాతే
తమోరన్యః విప్పలం స్వాద్వత్తి
అనశ్నన్నఽన్యోఽభి చాకశీతి”.

ముండకో 1-1-2

ఇట్లా ఆలోచిస్తూ ఉంటే, మనస్సును హేతువాదముతో మథించగా, మథించగా జ్ఞానముదృవిస్తుంది: ఎట్లంటే.

“నవనీతం యథా దధ్నుః కాష్ఠాదగ్నిర్యధైవ చ,
తథైవ విదుషాం జ్ఞానం పుత్ర హేతోః సముద్భవమ్.”

పెరుగును చిలికితే వెన్న మీదకు తేలినట్లు. కజ్జలను మధించిగా అందుండి అగ్ని పుట్టినట్లు, హేతువాదాన్ని ఆశ్రయించి, చింతనము వస్తూ ఉండే కొందరి జ్ఞానోదయ మవుతుంది. అప్పుడుగాని అజ్ఞానమనే అంధకారము నశించదు.

సు బా షి తా లు

“పార్థివేష్వివ దేహేషు ప్రవిష్టస్తద్గుణాశ్రయః

గుణైర్నయుజ్యతే యోగి గంధైర్వాయు రివాత్మదృక్”

ఆత్మను దర్శించిన యోగి, జ్ఞానియై, తాను ప్రవేశించిన దేహములోని గుణములకు (నత్వరజస్తమములకు) ఆశ్రయ భూతుడగునేకానీ, ఆ గుణములతో అతనికి యోగ మేర్పడదు. సుగంధాన్ని గాలి వ్యాపింపజేస్తుంది. కాబట్టి గాలి, గంధానికి ఆశ్రయభూతమౌతుండే తప్ప, ఆయా గంధగుణాలు, సుగంధ దుర్గంధాలు గాలికి అంటుకొనవుగదా, గంధగుణము అయిదు భుతాలలో భూమికే ఉంటుందిగాని గాలికి ఉండదు. అట్లే యోగిని గుణములంటవు.

“స్తోకం సోకం గ్రహేద్ గ్రాసం దేహో వరే తయావతా

గృహా న హింసన్నాత్మిషేతే వృత్తి మాదుకరీంమునిః”

మదుకరము అంటే తుమ్మెద. తుమ్మెద ఒక్కొక్క పువ్వునుండి, కొద్ది కొద్దిగా తేనెను త్రాగి, శరీరాన్ని నిలుపుకుంటుంది. ఏ పువ్వును అది నాశనము చేయదు. ఏ పువ్వుపైనా నిలువదు. ముని గూడా భిక్షువులములో జీవిస్తూ మదుకర వృత్తినే ఆవలంబించాలి. దేహమున్నంతకాలము దానికి గ్రాసము కావాలి కాబట్టి గృహస్థులను ఇబ్బంది పెట్టకుండా, కొద్దికొద్దిగా భిక్షను గ్రహించాలి. ఏ ఇంట్లోనూ నివాసము చేయరాదు.

3) “అణుభ్యశ్చ మహద్భ్యశ్చ శాస్త్రేభ్యః కుశలోనరః

సర్వతః సారమాదద్యాత్పుష్పేభ్యః ఇవ షట్పదః”

పూవు పూవున తిరిగి పూదేనె అనే సారాన్ని తుమ్మెద గ్రహిస్తుంది. అట్లే బుద్ధిమంతుడయిన నరుడు. చిన్నవానినుండి, పెద్దశాస్త్రమునుండి సారాన్ని గ్రహించాలి. తెలిసికోరాని విద్య ఏదీ కాదు.

“గుణాః పూజాస్థానం గుణిషు న చ లింగం చ నపయః”

భవభూతి మహాకవి చెప్పిన మాటలివి. గుణము లెక్కాన ఉంటే, అదే పూజాస్థాన మవుతుంది. గుణమంటుడు ముసలివాడా, యువకుడా అన్న మీమాంస

రాకూడదు. అట్లే నీతిబోధకులు శ్రీలా, పురుషులా అన్నది కూడా అసంగతమయిన ప్రశ్న. శబరి శ్రీ కాదా, ఆమె భక్తి లోకోత్తరమయినది కదా. వయస్సు విషయంలో చిలీపమహారాజు గుణగణాలను వర్ణిస్తూ, కాళిదాస మహాకవి చెప్పిన పంక్తులు జ్ఞాపకము తెచ్చుకోదగినవి.

“అనాకృష్టస్య విషయైర్విద్యానాం పారదృశ్యవః

తస్య ధర్మరతేరాసీత్ వృద్ధత్వం జరసావినా”.

చిలీపుడు విద్యావంతుడు, కాదు కాదు విద్యా పారంగతుడు. అందుకే విషయములతనిని ఆకర్షించలేక పోయినవి. ఈ బలమైన ఆకర్షణకు లొంగిపోనివానికి ధర్మదృష్టి ఏర్పడుతుంది. అద్దమువలె, అతడి మనస్సు స్వచ్ఛమవుతుంది. ముసలితనము రాకుండానే అడ్డవాడు వృద్ధుడవుతాడు. అంటే జ్ఞానవృద్ధుడవుతాడు. జ్ఞానవృద్ధుని వయస్సుతో నిమిత్తములేకుండా, అందరూ అతనిని ఆదరిస్తారు. అందుకే వ్యాసముని “అణుభ్యశ్చ మహద్భ్యశ్చ” అని చెప్పింది. ఇతిహాస పురాణాలనుండి వేదోపబ్రంహణం చేస్తే, భారతీయ సాహిత్యము నుండి, భారతేతిహాసాన్ని ఉపబ్రంహణం చేయవచ్చును. ప్రధానంగా సంస్కృత సాహిత్యము భారత రామాయణాల ప్రతిబింబమే.

సమసమాజ వ్యవస్థ అంటే నాకు తెలిసినంతవరకు, సమాజ సంపదను సత్యుగాందరూ సమంగా పంచుకొవడము. వారి వారి యోగ్యతలనుబట్టి దాన్ని అనుభవించడము. ఎదుటివాడి కడుపుకొట్టి తాను ఉచ్చును, దాన్యాన్ని కూడబెట్టుకోకుండా ఉండటము, ఆకలిదప్పలతో ఎవరూ అలమటించనక్కరలేని వ్యవస్థను స్థాపించడము. ఈ వ్యవస్థకోసము తవించని ఋషి దార్శనికుడు. ప్రవక్త ఎవడ? అయితే మనిషిలో అణిగివున్న దానవత్వము ఈ ప్రయత్నాన్ని వమ్ము చేస్తున్నది. అందుకే మానవుడికి తాను మరచిన ధర్మాలను తిరిగి ఉపదేశించడానికి మహాత్ములు అప్పుడప్పుడూ పుడుతూనేఉంటారు. వేదవ్యాసుడన్న మాటలివి.

“సాయంతనం శ్వస్తనం వా న సంగృహ్ణత భక్షితమ్,

మక్షికా ఇవ సంగృహ్ణన్ సహతేన వినశ్యతి”

భిక్షాటనము చేసి, జీవించు సాధువు సాయంత్రానికిగాని, మరునాటికిగాని భిక్షాన్నమును దాచిఉంచుకోరాదు. నిలువచేసుకోరాదు. అట్లా చేసినవాడు

తేనెటీగ వంటివాడు. తేనెటీగ తేనెను నిలువజేసి, నశించిపోతుంది. భిక్షాటనము చేసి జీవించేవాళ్ళను ఉద్దేశించి చేసిన ఈ ఉపదేశము మితమీరిన ధనశతో కొట్టు మిట్టాడే వారందరికినీ వర్తిస్తుంది. శాంతిపర్వములో కపోతాభ్యాసమున్నది. అందులో ఒక వేటగాడు చలిరాత్రి, చెట్టుక్రింద చేరితే, చెట్టుమీద ఉన్న పావురము ముక్కుతో చిదుగులను పోగుచేసి చలిమంట చేస్తుంది. ఆ మంటతో అతనికి చలిపల్ల బాధ తగ్గుతుంది. కాని ఆకలిబాధ తగ్గేదెట్లా? అతనికి ఆతిథ్యాన్ని ఇవ్వ దలచిన పావురము దగ్గర నిలువ ఉంచిన ఆహారమేమీ లేదు కదా! అప్పుడా పావురమిట్లా అంటుంది చూడండి :

“నమేఽస్మి విభవోయేన నాశయేయం శ్చుధాం తవ,
ఉత్పన్నేన హి జీవామో వయం నిర్వ్యం వనౌకసుః,
సంచయోనాస్మి చాస్మాకం మునీనామివ భోజనే”

నీవు నా కతిధివి. నీ ఆకలి తీర్చే ఉపాయము నా దగ్గర లేదు. మునుల వలె, మా పక్షిజాతి కూడ వనవాసము చేస్తుంది. మేమునాయులము అప్పటికప్పుడు ఆహారాన్ని వుట్టించుకొని ఆకలిని తీర్చుకుంటాము. ఆహారాన్ని నిలువ చేసుకునే వర్ధన మాదికాదు. అని పై శ్లోకభావము. దీన్ని మార్క్కున వాడుమని అన్నా, గాంధీ మార్గమని అన్నా ఏదైనా అనండి. మనువు చెప్పిన ధర్మమని అన్నా అనండి. కాని వ్యాసుడు కపోతము ద్వారా, తేనెటీగ ద్వారా అన్వయ వ్యతిరేక ములతో చేసిన ఉపదేశమిది. అశ్రమ ధర్మపాలనము చేస్తే అందులో గృహస్థాశ్రమము తరువాత, వానప్రస్థాశ్రమాన్ని స్వీకరించు మని వృత్తినవలం భిక్షవలనిఉంటుంది. అప్పుడు ధనసంచయము చేయనేరాదు. సరికదా, భోజనాన్ని కూడా మరునాటికి నిలువ చేయరాదు. అట్టివారిని సంఘమే, గృహస్థులే కాపాడ వలసి ఉంటుంది. ఈ విధంగా ధనదాన్య సంచయాన్నిచేసే గృహస్థాశ్రమము గూడా సమాజసేవనే చేస్తుంది. గృహస్థ ధర్మాన్ని, సర్వభోగ్య ధర్మమని భాగిదాస కవి ప్రశంసించినాడు. ఇల్లు అంటే ఒక వ్యవస్థ, ఆ వ్యవస్థలో చాలా మంది అనాథలకు నీడ దొరకాలి. పశుపక్ష్యాదులకు, బ్రహ్మచారులకు, మునులకు అశ్రయ మిచ్చేవాడే గృహపతి. ఇదీ సనాతన ధర్మవ్యవస్థ. జీవన విధానము మారి, పల్లెలు పట్నాలతో కలిసిపోయి, తమ అస్తిత్వాన్ని కోల్పోతుంటున్న ఈ కాలంలో ఈ మాటలు కొంచెము హాస్యాస్పదంగానే ఉంటాయి. కాని ఇది మరువ

రాని ధర్మము. ఎవరి పరిమితిలో వారి ధర్మాన్ని నిర్వహిస్తూ ఉంటే, అదే గొప్ప సంఘసేవ అవుతుంది. గృహస్థ ధర్మాలను, అందు గృహిణి స్థానాన్ని కపోతాఖ్యానము బాగా వివరించింది. చూడండి.

“న గృహం గృహమిత్యాహు ర్గృహిణీ గృహముచ్యతే,
గృహం తు గృహిణీ హీన మరణ్య సదృశం భవేత్
వృక్షమూలేఽపి దయితా యస్య తిష్ఠతి తద్గృహమ్,
ప్రాసాదోఽపి తయా హీనః కాంతార ఇతి నిశ్చితమ్.
నాస్తి భార్యా సమోబంధు ర్నాస్తి భార్యాసమో గతిః,
నాస్తి భార్యా సమో లోకే సహాయోధర్మ సంగ్రహే,
యస్య భార్యాగృహే నాస్తి సాధ్వీ చ ప్రేయవాదినీ,
అరణ్యం తేన గంతవ్యం యదారణ్యం తథా గృహమ్.
అరావవ్యుచితం కార్య మాతిథ్యం గృహమాగతే॥
చేత్తు మప్యేగతే చాయాం నోపసంసారతే ద్రుమః”

తా. ఇటుకలు, సిమెంటుతో కట్టిన గోడలను ఇల్లు అని పిలువరాదు. అది కట్టడము మాత్రమే, అకట్టడానికి ప్రాణము పోసేది గృహస్థ వ్యవస్థ, వ్యవస్థలో కేంద్రబిందువు గృహిణి, ఇల్లాలు, గృహిణి యే గృహము “గృహిణీ గృహముచ్యతే” అన్న అభియంత్రానికి వ్యాసునిదే గృహిణిలేని ఇల్లు అడవితో సమానము. గృహిణి నిర్వహించవలసిన ప్రధానధర్మాలలో, ఒకటి ఆతిథ్యాన్ని ఇవ్వడము. హిమాలయా ప్రాంతారణ్యంలో నెమళ్లు, గుంపులు గుంపులుగా తిరిగే గొర్రె శిఖరం మీద, ముక్కు మూసుకోని తపస్సు చేసిన పార్వతికి గూడ ఈ ధర్మము నిర్వహించక తప్పలేదు. బ్రహ్మచారి రూపాన్ని ధరించి వచ్చిన శివునికి ఆమె ఇచ్చిన ఆతిథ్యము బహుమాన పూర్వకమయిన సపర్య. సేద దీర్చగలిగే మంచిమాట. అంతయినా చాలు. కాని ఆతిథ్యము మాత్రమివ్వాలి. గృహిణి నిర్వహించే ఈ ధర్మాన్ని, చిన్నచూపుతో చూడరాదు. ధర్మాచరణంలో భార్యను మించిన బంధువు, భర్త కు లేడు. సాధ్వీ ప్రేయవాద అయిన భార్య ఉన్న భర్త, త్రివర్గములను సాధించగలడు. అట్టి భార్య ఉంటే చెట్టు కింద గూడా సంసారము చేసేవాడు సుఖపడగలడు. అక్కడే గృహాన్ని ఏర్పరచి ఆమె ధర్మాన్ని నిర్వహించ గలడు. ఆమె లేని భవనము గూడా అరణ్య ప్రాయము.

“గృహిణీ సచివః సఖీమిత్రః ప్రేయశిష్యాలలితే
కలావిధౌ” అని గృహిణీ వైశిష్ట్యాన్ని వర్ణిస్తారు.

గృహిణీ బుద్ధిబలంతో మంచినలహాలసిస్తుంది. మంచి సచివునిగా గృహిణీ తయారు కావాలంటే ఆమెకు చాలాసంస్కారము: చదువు ఉండాలి. అప్పుడే ఆ సంసారము చక్కబడుతుంది. ఆమె స్నేహశీలి అయిఉండాలి. లలిత కళలతో ఆమెకు పరిచయముండాలి. అటువంటి గృహిణీ ఉన్న ఇల్లు స్వర్గప్రాయము.

గృహస్థ ధర్మము అసిద్ధారవ్రతము వంటిది. ఇంటికి వచ్చిన శత్రువును సైతము మర్యాదలతో సత్కరించాలి. ఇక మిత్రుని సత్కరించాలని చెప్పడము పునరుక్తమవుతుంది. చెట్టు, తనను నరకడానికి గొడ్డలిచేత బట్టి వచ్చిన వానికి గూడా నీడని ఇస్తుంది ఈ గృహస్థ ధర్మనిర్వహణములో, చెట్లే గురువులు మానవునకు.

డబ్బు సంపాదించడమవసరమే. ధర్మార్థ కా మ మోక్షాలనే నాలుగు పురుషార్థాలలో అర్థము రెండవది, అందుకే ‘ఆర్థకరీ విద్యా’ అని అన్నారు. మనమభ్యసించే విద్య గూడా, డబ్బును సంపాదించి పెట్టగలగాలి. వ్యాస భగవానుడు అర్థమును గూర్చి మంచి ఉపదేశాన్ని చేశాడు,

“ అర్థేన హి విహీనస్య పురుషస్యాల్ప మేధసః
విచ్ఛిద్యంతే క్రియాఃసర్వే గ్రీష్మే కుసరితోయథా.
అథనేనార్థకామేన నార్థః శక్యోవిధిత్సితుమ్.
అర్థైరర్థా సిబధ్యంతే గజైరివ మహాగజాః
యఃకృశార్థః కృశగః కృశభృత్యః కృశాతిథిః
సవైరాజన్ కృశోనామ న శరీర కృశః కృశః”

మందబుద్ధి, దరిద్రుడు అయిన వాడేమి సాధించగలడు? అతని ప్రయత్నములు పథకములు, ఆశలు అన్ని ఎండకాలంలో చినచిన్న వాగులవలె ఇంకి పోతాయి. డబ్బు సంపాదించడం గూడా అంత తేలికగాదు. డబ్బున్న చోటికే మరికొంత డబ్బు చేరుతుంది. డబ్బుతోనే డబ్బును ఆకర్షించవచ్చును. ఏనుగులను, బందించడానికి ఏనుగులనే గదా ఉపయోగించేది.! కృశుడు, బక్కనివాడు అని ఫివరిని అనాలి, శరీరము కృశించి ఉన్నంత మాత్రాన మనిషి బక్కవడడు,

అతడి అర్థము పరివారము, సేవకులు, ధనకనకవస్తు వాహన సంపద, పశు సంపద కృశించి. అతని ఇంటికి అతిథులు రావడం ఆపివేస్తే. అట్టివానినే కృశించిన వాడని అంటారు. తనకేలేనివాడతిథుల నాదరించడం కష్టము, గృహస్థ ధర్మాన్ని నిర్వహించేవారు, ధర్మార్థకామములను సమంగా ఆదరించాలి. అర్థకామాలా ధర్మబద్ధములయ్యేటట్లు చూచుకోవాలి. అందుకే అర్థకావ తో ప్రమేయము లేని మునివృత్తికంటే, స్యాస్థాశ్రమం కంటే అధ్యయనకే నైన బ్రహ్మచర్యాశ్రమము కంటే, గృహస్థాశ్రమము గొప్ప అని, ఈ క్రింది యైన సూక్తము చెబుతున్నది,

“ఆశ్రమాం స్తులయా సర్వాన్ దృఢానాహుర్మనీషిణః
ఏకతశ్చత్రయో రాజన్ గృహస్థాశ్రమ ఏకతః

భీష్ముడు, ధర్మరాజుకు చేసిన ఉపదేశమిది. అన్ని ఆశ్రమాలును తూకముచేసి, దేని బరువెక్కువ అని పరీక్షిస్తే తక్కిన మూడుఆశ్రమాలు ఒక ఎత్తు, గృహస్థాశ్రమము ఒక ఎత్తు అని తేలుతున్నది. మన మిదివరలోనే చూచినట్లు పశువులకు, పక్షులకు, సర్వభూతములకు గృహస్థు, ఆశ్రయ స్థితి ఇస్తాడు కాబట్టి అతడే శ్రేష్టుడు.

“భృత్యాఽపి యో భుంక్తే భుక్తవత్సు సదా సదా
అమృతం కేవలం భుంక్తే ఇతి విద్ధి యదిష్టిర”

గృహస్థ ధర్మాన్ని నిర్వహిస్తున్నవాడు, అతిథులకు, భృత్యులకు అన్నాన్ని పెట్టి, వారు భుజించిన తరువాత చేసే భోజనము అమృతప్రాయము. ఇట్టి అన్నాన్ని తినే వారిని విషసాశనులు అనిఅంటారు. అన్నదానము చేసిన స్వేచ్ఛ అనుభవైక వేద్యము.

‘నదేవాః కోదదాత్యన్నమ్’ అని సూక్తి చెప్పుతున్నది. దైవాంశ కొద్దిగానైనా లేనివాడు ఇతరులకన్నము పెట్టి సంతోషించలేడు.

గృహస్థుడు, ఇతర ఆశ్రమములవారు ఆశ్రయించి, జీవించు విషయాన్ని ఇక్కడ ముగిసే సుందరంగా వర్ణించినాడు.

యథా మాతర మాశ్రిత్య సర్వే జీవంతి జంతవః
ఏవం గాఢస్థ్యమాశ్రిత్య వర్తంత ఇతరాశ్రమాః”

తల్లిని పిల్లలు ఆశ్రయించి జీవించినట్లు, గృహస్థును ఇతరుల ఆశ్రయించురు.
గృహస్థులెప్పుడు గృహస్థధర్మాన్ని త్యాగం చేసి, వానప్రస్థులు కావాలి.
ఇదిగో సమాధానము.

గృహస్థస్తు యదాపశ్యే ద్వర్షి పరిత మాత్మనః
అపత్యస్యైవ చాపత్యం వనమేవ తదాశ్రయేత్

శరీరము మీద ముడతలు ఏర్పడి, వెంట్రుకలు నెఱిసిపోతూ ఉంటే
ముసలి తనము ప్రదేశించినట్లే కొంచెము జాగ్రత్త పడాలి. తన సంతానానికి
సంతానము కలిగితే అంటే మనుమలు, మనుమరాండ్లు కలిగితే వారిముఖం చూసిన
తరువాత ఇల్లు విడిచివెళ్లి మునిచ్చుత్తి నవలంబించి అడవికి పోవాలి. ఇంట్లో జన
సమ్మర్థమూ తగ్గుతుంది. మనస్సులో కీకరించితలూ తగ్గి, ఆయుర్దాయమూ పెరిగే
అగతాశముంటుంది. చాలా సాంఘిక సమస్యలు తీరి పోతాయి. అని అర్థము
విశ్వసించారు.

“వయాంసి పశవశ్చైవ భూతాని చ జనాధిప
గహస్థే రేవ ధార్యంతే తస్మాచ్ఛ్రేష్ఠో గృహాశ్రమి”

దబ్బు అవసరమే గాని, అదబ్బు ప్రయోజనమును మనము గ్రహించాలి.
అది తానైనా దానం చేయాలిగాని, కూడబెట్టిన సొమ్ము కుడావరాదు.

“నదేయం నాపభోగ్యం చ లుబ్ధైర్యదుఃఖ సంచితమ్
భుక్తే తదపి తచ్చాన్యో మధుహేవార్థ విన్మదు”

లోభంతో కష్టపడి ధనార్జన చేసినవారు తామనుభవించక, ఇతరులకు
కివ్వకపోతే, ఆ ఫలాన్ని అన్యుల నుభవిస్తారు ఇది తప్పుదు. తేనెటీగ
కూర్చిన తేనెను, తెట్టెను కొట్టి ఇతరులనుభవించడము. మనము చూస్తూనే ఉన్నాము
గదా! భర్తృహరి సుఖాపితమిక్కడ జ్ఞాపకము వస్తుంది.

“దానం భోగో నాశస్తి స్రోగతయోభవంతి విత్తస్య
యో నదదాతి నభుక్తే తస్యతృతీయాగతిర్భవతి”

దానానికి మూడేమూడు గతులు, దానము, భోగము నాశము, ఎవరైతే
తామనుభవించక, ఇతరులకూ ఈయక ఉంటావో అతని ధనానికి మూడవగతి
అనివార్యము.

ధనము కావాలి. ఎంతకావాలి. దీనికి సమాధానం చెప్పడం కష్టము. ఎంత ఉన్నా తృప్తిలేని వాడు దరిద్రుడే. ధనాశ అగ్నిలో పోసిన ఆజ్యము వంటిది. నేయి పోసేకొలది అగ్ని భగభగమండినట్లే, ధనాన్ని కూర్చేకొలది ఆశ ఇంకా పెరుగుతూనే ఉంటుంది. మనువు చెప్పిన ఈ మాటలు అదే అర్థాన్ని బోధిస్తాయి. చూడండి.

“నజాతు కామః కామానా ముప భోగేన శామ్యతి

హవిషా కృష్ణవర్మైవ భూయ ఏవాభివర్ధతే”

శాంతము లేక సౌఖ్యములేనట్లే తృప్తింజెందని మనుజుడు సప్తద్వీపంబు లందు చక్కంబడునే?

“దరిద్రోయస్త్వ సంతుష్టః కృపణోయోఽజితేంద్రియః

గణేష్వనక్తధీరీశో గుణసంగోవిపర్యయః

సంతుష్టిని పొందనివాడే దరిద్రుడు. దరిద్రుడు, రోగి, మూర్ఖుడు, ప్రవాసి (ఇల్లు విడిచి దేశసంచారం చేసేవాడు) నిత్యమూ ఇతరులనూ సేవస్తూ కాలము గడిపేవాడు. వీరు అయిదుగురి జీవితమూ వ్యర్థమేనట. తృప్తికావాలంటే ఇంద్రియనిగ్రహముండాలి. ఇంద్రియాలను జయించని వాడు దరిద్రుడు. కృపణుడూ కూడా, సత్వరజస్తమోగుణముల కతీతుడు ఈశ్వరుడు. అంతకన్న విపర్యయము, గుణసంగము, బంధనమునకు దారి తీస్తుంది.

“కపాలే యద్వదాపః స్యుః శ్వదృతో చ యథాపయః

అశ్రయస్థాన దోషేణ వృత్తిహీనే తథాశ్రయమ్”

పగిలిన కుంగ పెంకులో నీరెంతసేపు నిలుస్తుంది? కుక్కతోలుతో సంచీ చేసి, అందులో పాలు నిలువ ఉంచితే ఆ పాలు చెడిపోవూ? అట్లాగే సద్వర్తనము లేని మనుష్యుని విద్య గూడా నిరుపయోగమే.

“అంతరా ప్రాంతరాశం చ సాయమాశం తదైవచ

సదోపవాసీ సభవేత్ యో నభుజ్జేఽన్తరాపునః

భార్యాం గచ్ఛన్ బ్రహ్మచారి ఋతౌభవతి వైద్విజః

ఉపవాసమంటే పూర్తిగా అనశన ప్రతాన్ని పాటించడం కాదు. రోజుకు రెండే రెండు పూటలు భుజించడము, మధ్యలో ఏమీ తినకుండా ఉండటమే ఉప

వాసము. ఇది ఆరోగ్యానికి మూలసూత్రము. ఈ వ్రతాన్ని పాటించేవాడిని సదోపవాసి అని అంటారు. అట్లే బ్రహ్మచర్యమంటే స్త్రీతో సంగమించకుండా ఉండటము కాదు. నియమపూర్వకంగా ఋతుకాలంలో భార్యతో గావురము చేసేవాడు బ్రహ్మచారియే, మహాత్మాగాంధీ ప్రవచించిన బ్రహ్మచర్యవ్రతమిదే.

శోకస్థాన సహస్రాణి భయస్థాన శతాని చ
దివసే దివసే మూఢ మావిశంతి న పండితమ్''

పిరికివాడు రోజూ ఏదో ఒక నెపంతో మానసికంగా చస్తూనే ఉంటాడు. అతనికెన్ని కారణాల వల్లనో, వల్లమాలిన శోకము కలుగుతుంటుంది. నూర్లకొలది సార్లు భయపడుతూ, వేలకొలది సార్లు దుఃఖాన్ననుభవించేవారు కార్యదీక్షతో ఏ పనైనా సాధించగలరా? కార్యవిముఖులు కావడానికెన్నో నెపాలుదొరుకుతూనే ఉంటవి. కార్యోన్ముఖులు కావడానికి ఏకాగ్రబుద్ధి ఒక్కటే కావాలి, అందుకే పండితుడు ప్రతి రోజూ వచ్చే ఈ అలజడలనంతగా పట్టించుకోడు

యథాకావ్యంచ కావ్యంచ సషేయాతాం మహోదధౌ
సమేత్యచ వ్యపేయాతాం తద్వద్భూత సమాగమః

ఒక నదీప్రవాహములో కట్టెలను, పెద్ద పెద్ద దుంగలను కొట్టి పడ వేస్తారు. ఇది రవాణా సౌకర్యానికై తీసుకునే చర్య. ఒక్కొక్కసారి తీరప్రాంతంలో ఉండే చెట్లు వరదలలో కొట్టుకొని గూడా పస్తూఉంటాయి. ఈ దుంగలు ప్రవాహంలో కొట్టుకొని పోతూ, ఒక్కొక్కసారి ఒకదాన్ని ఒకటి ఒరుసుకుంటూ ముందుకు పోతాయి. మరొకసారి దూరంగా వెళ్ళిపోతాయి. ఈ దుంగలమీద గుర్తులు పెడితే, అవి నిర్ణీత స్థానము చేరుకున్నాక వాటిని తీసుకంటారు. వ్యాస భగవానుడు మనుష్యుల మధ్య సంబంధము గూడా ఇట్టేదే అని అంటాడు. జీవన ప్రవాహంలో మనుష్యులొక్కొక్కసారి కలిసి ఈదుతారు. కొంత దూరము పోయిన తరువాత మళ్ళీ ఒక అలవచ్చి కొట్టివేస్తే, మళ్ళీ దూరమైపోతారు ఎవరు, ఎవరితే ఎంత సేపు కలిసి ఉంటారో చెప్పలేము.

అహన్యహని భూతాని గచ్ఛంతి హి యమాలయమ్

శేషాః స్థావరమిచ్ఛంతి కిమాశ్చర్యమతః పరమ్

అరణ్యపర్వములో యక్షప్రశ్నల భాగము ప్రసిద్ధము. యక్షుడొకడు సరోవరము దగ్గర ఉండి, తన ప్రశ్నలకు సమాధానమిచ్చిన వారే నీటి తాగవలె నని ఆంక్షపెడతాడు. అతని మాటను మన్నించని భీమార్జున నకుల సహదేవులు నీరుత్రాగి మరణిస్తారు ధర్మరాజొక్కడే దవ్వికతో ఉండి గూడా నిగ్రహించు కొని యక్షుని ప్రశ్నల కొక్కొక్కదానికి సమాధానమిస్తాడు. యక్షుడు అన్నింటికన్నా ఆశ్చర్యకరమైనదేమి అని ప్రశ్నించగా ధర్మరాజు చెప్పిన సమాధానమే పై శ్లోకము. ప్రతిరోజూ మనుష్యులు మరణించడము, యమపురికి ప్రయాణం కట్టడం మనము చూస్తూనే ఉన్నాము. అయినా మిగిలిన వారంతా తామిక్కడనే స్థావరాన్ని ఏర్పరచు కున్నామన్న భ్రమలో ఉండిపోతాము. ఇంతకన్నా ఆశ్చర్య మేమున్నది? ఈ యక్షుడెవరోకాదు స్వయంగా యమధర్మరాజే. యమధర్మరాజు ప్రాచీన సాహిత్యంలో జ్ఞానానికి ప్రతీక. కలహస్తిషత్తు, సావిత్రి కథ, యక్ష ప్రశ్నలు ఈ విషయాన్నే తెలుపుతున్నాయి

‘మారుతోదకవేగేన యే నమంతున్నమంతి చ,
ఓషధ్యః పాదపా గుల్కా న తే యాంతి పరాభవమ్
ఏవయేవ యదా విద్వాన్మన్యతేఽతి బలం రిపుమ్
సంశ్రయేత్ వై తసీం వృత్తిమేతత్ ప్రజ్ఞాన లక్షణమ్.’

ఓషధులు, చెట్లు, పొదలు, నదీతీరప్రాంతాలలో పెరిగేవి ఎప్పుడూ, నీటి దెబ్బకు, గాలివేగానికి గురిఅవుతూనే ఉంటాయి. అందులో గాలి వేగంగా వీచి నప్పుడు ఒంగిపోయే వనస్పతులు వేతసీలతలవంటివి విరిగిపోవు. వాటికి పరాభవ మనేది ఉండదు. అదే విధంగా తనకంటే బలాధికుడైన శత్రువుతో తల పడి నప్పుడు విద్వాంసుడు దెనకకు తగ్గడము భావ్యమను కుంటాడు. ఇది వై తసీ వృత్తి,

“సర్వే క్షయాంతా నిచయా వతనాంతాః సముచ్ఛయాః,
సంయోగా విప్రయోగాంతాః మరణాంతం హి జీవితమ్”

లోకులు ధన సంపద్యాన్ని చేస్తారు. దీని పర్యవసానమేమి? క్షయమే. వెరిగినదంతా విరగక తప్పదు. సంయోగాలుఅన్నీ, విప్రయోగములో, అంటే వియోగములోనే ముగుస్తాయి. జీవితము మరణముతో అంతమవుతుంది. ఇంకదేన్ని చూసి ఇంత అభిమానము. ఆశ.

‘మృదునైవ మృదుం హంతి మృదునాహంతి దారుణమ్,
నాసాధ్యం మృదునా కించిత్ తస్మాత్ తీక్షణతరం మృదుః.’

కఠినాత్ముని సమీపించడానికి లోకులు భయపడతారు. అదే మెత్తనివాడు మృదువర్తనుని లొంగదీయగలడు. తీక్షణవర్తనులు గూడా మృదుభాషిని కాదనలేరు. అతనిమాటలకు తప్పక లొంగిపోతారు. మృదువర్తనునికి అసాధ్యమయిన దేదీలేదు. కాబట్టి మృదువర్తనుడే తీక్షణతరుడు.

‘షడేతాన్ పురుషో జహ్యత్ భిన్నాం నావమివార్ణవే
అప్రవక్తార మాచార్యమనధీయాన మృత్విజమ్.
అరక్షితారం రాజానం భార్యాం చాప్రియవాదినీమ్.
గ్రామ కామం చ గోపాలం వనకామం చ నావితమ్.’

ప్రవచనము చేయని అచార్యుడు వ్యర్థుడు. ఆధ్యయనము కొనసాగించని బుత్విజుడు, ప్రజలను రక్షించలేని రాజు, ప్రీయవాదిని కాని భార్య, అడవిలో పశువులను కాయవలసినదిపోయి గ్రామము చేరుకోవాలనుకొనే గొల్లవాడు, ఊరువదలి అడవిలో దుకాణము పెట్టాలనుకొనే కొండమంగలి వీరందరూ వ్యర్థులు బుద్ధిమంతుడు వీరినందఱి సముద్రమధ్యలో చిల్లిపడిననౌకను వదలివేసినట్లు వదలిపెట్టాలి. వీరివల్లసంఘానికి ప్రయోజనముండదు.

‘ఆశాం మహత్తరాం మన్యే పర్వతాదపి సద్రుమాత్,
ఆకాశాదపి వా రాజన్మద్రుమైవ వా పునః.’

చెట్లు చేమలతో నిండిపోయిన పర్వతము చాలాపెద్దది. దాన్ని మనము చూపుతో కొలువజాలము. ఆకాశము గూడా నంతే వీనన్నిటికంటే ఆశచాలా పెద్దది, అనంతమూ అప్రమేయమయినది కొలుచుటకు పిలుచేసిదది.

‘భక్ష్యార్థం క్షీడనార్థం చ నరా వాంఛంతి పక్షిణః,
తృతీయా నాన్తి సయోగో చ ధ బంధాదృతే శ్చమః.’

పక్షులపైన మనుష్యులకు కొంత మోజు ఉంటుంది. వాటిని పంజరములోనో, వాటిల్లోనో బంధించి ఉంచడమొక నాగరకత, కాలక్షేపానికి పనికి వచ్చేదది. లేకపోతే పక్షులను చంపితింటారు మూడవ ప్రయోజనము వాటివల్లలేదు.

‘బకవచ్చింతయే దర్థాన్ నింహవచ్చ పరాక్రమేత్,
వృకవచ్చావలుంపేత శరవచ్చ వినిష్పతేత్.’

కార్యదక్షుడు కృశాగ్రబుద్ధియే, మనోబలాన్ని శరీరబలంతో జోడించాలి. అతడు కొంగ కండ్లు మూసుకొని ధ్యానము చేసినట్లు ఏకాగ్రబుద్ధితో వివిధ సమస్యలను గురించి ధ్యానము చేయాలి. ఇది ఒక ధ్యానము దీనికి వ్యంగ్యార్థము చెప్పరాదు. నింహము వలె పరాక్రమాన్ని ప్రదర్శించాలి. తోడేలు వలె పొంచి ఉండి శత్రువుమీద హఠాత్తుగా పడాలి. బాణము వలె దూసుకొని ముందుకు పోవాలి హనుమంతుని సముద్రలంఘనాన్ని పర్లిస్తూ వాల్మీకి మహాముని అతనిని, ‘జ్యాముక్త ఇవనారాచః,’ అని వర్ణించెను.

‘యోఽరిణా సహ సంధాయ సుఖం స్వపితి విశ్వసన్,
స వృక్షాగ్రే ప్రసుప్తో వా పతితః ప్రతిబుధ్యతే.’

చెట్టు కొమ్మమీద ఒళ్ళు మరచి నిద్రించేవాడు, ఎప్పుడు క్రిందపడేది తెలియదు. క్రిందపడినతరువాతనే అతడు మేల్కొంటాడు. అట్లే శత్రువుతో సంతి చేసుకొని ఏమరుపాటుతో ఉన్నవాడు సర్వనాశనమయిన తరువాతనే కండ్లు తెరచును.

‘మితం దతాతి హి వీతా మితం బ్రాతా మితం సుతః,
అమితస్య హి దాతారం భరతారం కా న పూజాయేత్,’

శ్రీకి చిన్నతనములో తండ్రి సోదరులు, ఆ తరువాత భర్త, వృద్ధావ్యము లో కొడుకులు రక్షకులవుతారు. అందరూ మితంగానే కొద్దికొద్దిగా ఆమెకు సహాయపడేవారే. భర్త ఒక్కడే అమితమయిన సుఖాన్ని రక్షణను, ధనాన్ని, మానమర్యాదలను శ్రీకి కల్పించగలడు. అట్టిభర్తను ఏ శ్రీ పూజించదు? ఈ సుఖావితము వాల్మీకి ప్రోక్తము గూడా.

‘యచ్చ కామసుఖంలోకే యచ్చదివ్యం మహత్సుఖం,
తృప్తాక్షయ సుఖస్యేతే నార్హతః షోడశీం కలామ్.’

మనము కోరుకున్న కోరిక తీరితే కలిగేసుఖము, మానవాతీత శక్తులను సాధించడం వల్ల కలిగే దివ్యసుఖము తాత్కాలికములు తృప్తచల్లారడం వల్ల

కలిగే సుఖములో షోడశకళ కూడా వీటికి సాటిరాదు. కోరికలను క్షీణింపజేసుకోవడంలోనే నిజమయిన సుఖమున్నది.

‘దాంతస్య కిమరజ్యేన తథాఽదాంతస్య భారత,
యత్రైవ నివసేద్ దాంత స్తదరణ్యం తథాశ్రమః’

అరణ్యనివాసము ఎందుకు చేయాలి. ఇంద్రియనిగ్రహాన్ని సాధించడం కొరకు గదా! దాంతునకు (దమముగలవానికి) అరణ్య నివాసమెందులకు? తనను తానదుపులో ఉంచుకోలేని వానికి గూడా అరణ్య వాసము వల్ల ప్రయోజనము లేదు. దాంతుడున్న స్థానమే అరణ్యమువలె, ఆశ్రమమువలె ప్రశాంతముగా ఉంటుంది.

తపః పరం కృతయుగే త్రేతాయాం జ్ఞాన ముత్తమమ్.
ద్వాపరే యజ్ఞమే వాహు ర్దానమేకం కలాయుగే.’

యుగధర్మాలు భిన్నభిన్నంగా ఉంటాయి. కృతయుగంలో తపస్సు చేసిన వానికే ఫలముంటుంది. త్రేతాయుగంలో జ్ఞానము ప్రధానము. ద్వాపరయుగములో యజ్ఞము చేయడమే ధర్మము. కలియుగములో మాత్రము దానముచేయడమే పరమధర్మము.

‘శ్వః కార్యమద్య కుర్వీత పూర్వాహ్నే చా పరాహ్ణికమ్,
న హి ప్రతీక్షతే మృత్యుః కృతమస్య న వా కృతమ్.’

రేపటి పనిని నేడు ముగించుకోవాలి. పగటి పూట చేసే పనిని పొద్దుటనే ముగించుకోవాలి. మీరు పనిని ముగించుకున్నారా! లేదా! అని మృత్యువు ఎదురు చూడదు కదా! కబీర్ సూక్తి ఇక్కడ అందరకు జ్ఞాపకము వచ్చేదే.

‘కాల్ కరై సో ఆజ్ కర్ ఆజ్ కరై సో అబ్,
పర్ మే వరై హోయ్గా బహురి కరేగా కబ్.’

‘ఆదిత్యచంద్రావనిలానలౌచ, ద్యౌర్భూమిరాపో హృదయం యమశ్చ.
అహశ్చరాత్రిశ్చ ఉభేచ సంధ్యే, ధర్మశ్చజానాతినిరేంద్ర వృత్తమ్.’

మనము రహస్యంగా ఎవరికి తెలియకుండా పాపకార్యాలను చేస్తున్నామని తృప్తిపడరాదు. మానవుడి ప్రతికదలికకును సూర్యచంద్రులు, పంచభూతములు అంతః కరణము, యముడు, ప గ లు, రాత్రి, ప్రాతః సంధ్య, సాయం

సంధ్య, ధర్మము ఇవన్నీ నరుని వర్తనాన్ని ఎప్పటికప్పుడు గమనిస్తూనే ఉంటాయి కాబట్టి జాగ్రత్తగా ఉండాలి.

భారతేతిహాసాన్ని రాజనీతికోశంగా భావిస్తారు. దిజ్ఞాత్రంగా ఇక్కడ ఉదహరణలు చూపిస్తాను.

• “దండశ్చేన్న భవేత్తోకే వినశ్యేయురిమాః ప్రజాః
జలే మత్స్యాని వాభక్ష్యన్ దుర్బలాన్ బలవత్తరాః
మత్స్యన్యాయమని ఒకటున్నది. పెద్ద చేప, చిన్న చేపను మింగివేస్తూ ఉంటుంది సంఘవ్యవస్థ గూడా ఇట్టిదే. బలవంతులు దుర్బలులను మింగివేస్తూ ఉంటారు. ఈ దురాక్రమణ, దుర్మార్గవర్తనము కొంతపరికైనా తగ్గాలంటే దండము, రాజ్యాంగము ఉండాలి. ప్రభుత్వము దుర్బలుల కొరకే, బలవంతులు తమ మంచి చెడ్డలను తామే చూసుకోగలరు.

“ఆదాయ బలిషద్భాగం యో రాష్ట్రం నాభిరక్షతి,

ప్రతి గృహ్లాతి తత్సామం చతుర్థాంశేన భూమివః”

రాజధర్మాన్ని నిర్వహించడం చాలా పెద్ద పని. చూసేవారికి రాజు నీడలో నడుస్తున్నట్లే ఉంటుంది. కాని నిజంగా రాజు... తాను నీడలోనడిచిన చల్లదనం కన్నా, గొడుగుమోతబడవే ఎక్కువ ఒకవేళ మోస్తే కష్టాన్ని కలిగిస్తుంది. ననాతన ధర్మవ్యవస్థలో సంఘములోని వ్యక్తులు, తమ ఆదాయములోని ఆరవ భాగాన్ని రాజుకు కప్పంగా చెల్లించేవారు. ఇది మన వుకాసనము దీన్నే కాశిదా సాదులు కూడా తమ ఆదర్శవాయక ప్రభువుల పర్వనలో ఇమిడ్చిరి. ఈ కప్పాన్ని రాజుకు ఎందుకు చెల్లించాలి? రాజు రాష్ట్రాన్ని రక్షించాలి గనుక, ఒకవేళ రాజు తన ధర్మనిర్వహణలో ఓడిపోతే, వచ్చేపాపములో ఆరవవంతు గాదు, నాల్గవవంతు చక్రవర్తితో రాజుకు చుట్టుకుంటుంది.

“ఏకం హర్వా యదికులే శిష్టానాం స్యాదనామయం,

కులం హర్వా చ రాష్ట్రం చ న తద్వైతోపమాతకమ్.”

“దేశద్రోహ తల్లి” అని ఒక ఆంగ్ల కథ ఉన్నది. తన కొడుకు శత్రు సైన్యంతో చేతుకలిపి అత్యరాత్రి ఇనుప వంటెను వేసి, శత్రు సైన్యం నడిచి దాటి తన ఊరు మీదపడి నాశనం చేయడానికి పథకము వేస్తున్నాడని ఆ తల్లికి తెలు

స్తుంది తన కార్యక్రమాన్ని ప్రారంభించేముందా ముద్దులకొడుకు అన్నము తినడానికి ఇంటికి వస్తాడు. తన వారి నంతా రక్షించడము, కులము యొక్క విశాల శ్రేయస్సును కోరడము, కొడుకు ప్రాణాలకంటె తీయగా అనిపించినది ఆ తల్లికి. వెంటనే ఆమె, కొడుకును హత్యచేసి కులాన్ని రక్షిస్తుంది. పై భారత శ్లోకమాదర్శాన్నే బోధిస్తుంది. ఒకడిని చంపడం వల్ల, కులంలోమిగిలిన వారికి రక్షణ ఏర్పడేట్లయితే అది కర్త శీలానికి మచ్చరానివ్వదు.

“న హి సత్యాదృతే కించిద్ రాజ్ఞాం వై నీధికారకమ్,
సత్యే హి రాజా నిరతః ప్రేత్య చేహ చ నందతి.”

రాజనీతి కుటిలంగా ఉంటుందని అంటారు. కాని శాశ్వతంగా రాజు మంచి పేరు సంపాదించాలంటే, ఇహపరాని సాధించాలంటే సత్యమొక్కటే అతనికి ఆధారము. కుటిల నీతి ననుసరించినరాజు ప్రజలను చంచించడమేగాక, తనను తాను వంచించుకున్నవాడౌతాడు.

“భవితవ్యం సదా రాజ్ఞా గర్భిణీ సహధర్మణా
కారణం చ మహారాజ శృణు యేనేద మిష్యతే
యథా హి గర్భిణీ హిర్యా స్వం ప్రవియం మనసోఽనుగమ్
గర్భస్య హితమాదత్తే తథా రాజ్ఞాప్యసంశయమ్”

రాజు గర్భిణి పండివాడు ఏమి సామ్యము? కాదు! కాదు! ఈ సామ్యము ఎంతో అర్థనిర్భరము. గర్భిణికి లోకంలో అందరికంటే, చివరకు తన ప్రేయ ఎల్లభునికంటే గర్భరక్షణమే ముఖ్యము. గర్భము హితమునే ఆమె చేకూర్చు కుంటుంది. అట్లే రాజుకు అందరికన్నా, అన్ని సమస్యలకన్నా రాష్ట్రహితము, శ్రేయస్సు ఇదే ప్రధానము.

“న విశ్వసేచ్ఛ నృపతి ర్నచాత్యర్థం న విశ్వసేత్,
షాడ్గుణ్య గుణదోషాంశ్చ నిత్యాంబుద్ధ్వావ లోకయేత్.”

సంది, విగ్రహము, యానము, ఆసనము, చైత్రీభావము, సమాశ్రయము అనే ఈ ఆరు రాజ్యాంగాలలో, గుణదోషాలను రాజు బాగావిచారించి, అడుగు ముందరకు వెయ్యాలి. ఎవ్వరినీ అతిగా అనుమానించనూరాదు. విశ్వసించనూ తాదు. ఇది సూక్ష్మాతి సూక్ష్మధర్మము. సమర్థుడయిన ప్రభువుకు, విద్య వివేకము

ఇంద్రియనిగ్రహము, (కామక్రోధ లోభాదుల నిగ్రహము) వృద్ధులపై గౌరవము వ్యవహారదక్షత, చిరునవ్వుతో ఇతరుల నెదుర్కొను పరికరించే స్వభావము ఇట్లాంటి సద్గుణాలెన్నో ఉండి, మోక్షేచ్ఛ గూడా ఉండాలి. అప్పుడే స్వార్థమును జయించగలుగుతారు తాత్త్వికులు. రాజులు కాదగినవారు.

ఎవరి పరిపాలనలో ప్రజలు నిర్భయంగా, తమ తండ్రి సీడలో బీచించినట్లు బీచించిగలరో అతడే సమర్థుడయినరాజు.

రాజును ఎన్నుకునేటప్పుడు జాగ్రత్తగా ఉండాలి. రాజు సమర్థుడయితేనే ప్రజల ప్రాణమానధన రక్షణ జరుగుతుంది; చూడండి;

“రాజానం ప్రథమం విందేత్ తతో భార్యాం తతో ధనమ్,
రాజన్యసతిలోకేఽస్మిన్కుతో భార్యాకుతో ధనమ్.”

మంచిరాజును ఎన్నుకున్న తరువాత, చక్కనిచుక్క, ఇల్లాలుగా వెదుక్కోవాలి, ధనాన్ని సంపాదించాలి. రాజు దృఢస్థుడయితే నీ భార్యకు, ధనానికి రక్షణ కల్పించేవాడెవడు?

“అరాజకేషు రాష్ట్రేషు ధర్మో న వ్యసతిష్ఠతే
పరస్పరం చ భాదంతి సర్వథా దిగరాజకమ్”.

అరాజకము వ్యాపించిన రాష్ట్రంలో, ధర్మానికి నిలువ సీడ ఉండదు. మనుష్యు లొకరి నొకరు పీడ్కొని తినడానికి కూడా సిద్ధపడతారు. అరాజకానికి ధిక్కారము.

“ఆత్మా జేయః సదా రాజ్ఞా తతో జేయాశ్చ శత్రవః
అజితాత్మా నరపతి ర్విజయేత కణం రిపూన్.”

కామక్రోధాదులకు ఉత్పత్తిస్థానము మనస్సు. అటువంటి మనస్సును నిగ్రహించు కోవడమే గొప్ప విజయము. ఈ అంతః శత్రువులను జయించిన రాజే, బాహ్య శత్రువులను తేలికగా నిర్జించగలుగుతాడు. తనను తానదువులో ఉంచుకోలేనివాడు శత్రువుల నెట్లు అదుపులో ఉంచగలిగేది?

“రాజ్ఞా సప్రైవ రక్ష్యాణి తాని చైవ నిబోధ మే,
ఆత్మామాత్యాశ్చ కోశాశ్చ దండో మిత్రాణి చైవ పి
తథా జనపదాశ్చైవ పురం చ కురునందన
ఏతత్ సప్రాత్యకం రాజ్యం పరిపాల్యం ప్రయత్నతః”

రాజ్యానికి సప్తాంగాలు ఉన్నాయి. అవి :- రాజు, మంత్రులు, కోశము, దండము, మిత్రులు, పురము, జనపదములు అనేవి. వీనిని రాజు చాగ్రతగా రక్షించాలి.

“కాలో వా కారణం రాజ్ఞః రాజా వా కాలకారణమ్
ఇతి తే సంశయో మాభూదాజా కాలస్య కారణమ్”

కరువు, కాలమూ అంటారు. బాగాపంటలు పండి, జననష్టము, ఉత్పాతాలు కాకుండా ఉంటే కాలము బాగా ఉంది, రాజు మంచివాడు అని లోకులు రాజేకాలానికి (కరువుమగూడా) కారణమని అంటారు. ఇది నిజమా, లేక కాలములో వచ్చే మార్పులు రాజు మంచిచెడ్డలకు కారణమా అనే సందేహమక్కరలేదు. రాజే కాలానికి కారణము.

“దోగ్ధీ ధాన్యం హిరణ్యం చ మహీరాజ్ఞా సురక్షితా
నిత్యం స్వేభ్యః పరేభ్యశ్చ తృప్తా మాతా యథాపయః”

“ధర్మోరక్షతక్షితః (ధర్మాన్ని నీవు రక్షిస్తే, నిన్ను ధర్మము రక్షిస్తుంది). అని నీతివాక్యమున్నది ఇక్కడ బాదరాయణుడు మహీరక్షతి రక్షితా, అని అంటున్నారు. భూమి గోవువంటిది. గోశబ్దానికి భూమి అని కూడా అర్థమున్నది. గొల్లవాడు గోవును గొప్పాన్నీ శుభంగా ఉంచి, పుష్టికరమయిన గ్రాసాన్ని పెట్టి, దూడను కాపాడితే తృప్తితో ఆ గోమాత కడివెడుపాలనిపిస్తుంది. అదే రీతిన, అంతఃశత్రువుల బారినుండి, బాహ్యశత్రువుల బారినుండి భూమాతను రక్షిస్తే ఆనందంతో, ఆ తల్లిస్తన్యాన్ని చేవినట్లు ధాన్యాన్ని, హిరణ్యాన్ని, రాజుకు ఇస్తుంది. అయితే దూడను కాపాడినట్లు, రాజు ప్రజలను గూడా కాపాడాలి అప్పుడే భూమాత తృప్తినొందేది భూమంటే ఎవరనుకున్నారు. ఏమనుకుని మీ ఇష్టము పచ్చినట్లు త్రవ్వె ఆమెను హింసిస్తున్నారు.? ఏ ధైర్యంతో, కాలితో ఆమెను తన్నుతూ అడుగు వేస్తున్నారు. ఆర్యసూక్తి ఏమంటుందో చూద్దాము,

“సముద్రశనే దేవి పర్వతస్తనమండలే!

విష్ణుపత్ని నమస్తుభ్యం పాదస్పర్శం క్షమస్య మే.”

సముద్రము ఒడ్డాణంగా పర్వతాలు స్తనాలుగా ఏర్పడ్డ విష్ణుపత్నీ! భూమాతా! నీకు నమస్కారము. నేను పాదాలతో నిన్ను స్పృశించక తప్పదు. క్షమించగలవు.

“యమాశ్రిత్య నరా రాజన్ వర్తయేయ్యథాసుఖమ్
అనాథాస్తప్యమానాశ్చ స్యుభిః పరిపీడితాః
స్వబాంధవ మివ ప్రీత్యా పూజయేయ స్తమేవతే”

ఏ రాజు నాశ్రయించి ప్రజలు రక్షణను పొందుతారో, ఆ రాజు వారికి నిజమైన బంధువు. అతని పాలనలో ఆరాధలు, దుఃఖితులు, దన్యువులచేత పీడింపబడే వారు సుఖపడగలిగితే వారికతడు ఆత్మబంధువే అవుతాడు. అట్టిరాజును వారెందుకు పూజించరు?

కులీనః శీలసంపన్నో వాగ్మీ దక్షః ప్రేయంవదః
యథోక్తవాచీ స్మృతిమాన్ చూడః స్యాత్ సప్రభిర్గుణైః

దూత లక్షణాలనువర్ణించే శ్లోకమిది దూత కులీనుడు. శీలసంపన్నుడు, వక్త, దక్షుడు. ప్రేయంగా మాట్లాడేవాడు, ఉన్నదున్నట్లు చెప్పేవాడు, జ్ఞాపకశక్తి బాగా ఉన్నవాడు అయి ఉండాలి. అప్పుడే దౌత్యధర్మాన్ని అతడు నిర్వహించగలడు.

ప్రాచీన భారతదేశంలో గణతంత్రరాజ్యాలు నెలకొన్నవి. ఇవి చిన్న చిన్న రిపబ్లిక్ రాజ్యాలు. ఇవి ఏ విధంగా పనిచేస్తాయి, అని ధర్మరాజు భీష్మ పితామహుని ప్రశ్నిస్తాడు.

గణానాం వృత్తిమిచ్ఛామి శ్రోతుం మతిమతాంవర
యథాగణాః ప్రవర్తంతే నభిద్యంతే చ ఖారత,
ఆరీంశ్చ విజిగీషంతే సుహృదః ప్రాప్నువంతి చ,

ఈ గణములెట్లు అభివృద్ధిచెందుతాయి. వీటిలో చీలికలు రాకుండా చేయడమెట్లు? ఏ విధంగా వీరు శత్రువులను జయించగోరుతారు. వీరు మిత్రులను ఏర్పరచుకునే విధానమేది? దీనికి భీష్ముని సమధానమిది. చాలామంది విచార విమర్శలు చేస్తారు. గాబట్టి ఏ నిర్ణయమూ తొందరగా తీసుకోవడానికి వీలుండదు, ఆయా సభ్యుల లోభమోహములు, స్వార్థపరాయణత అసహనము, మితి మీరి వ్యయము చేయడము, ఒకరి తప్పును మరొకరు వెదకుతూ ఉండడం, గణ వ్యవస్థకు హానికరాలవుతవి. వారికి ఐకమత్యమవసరము ఐకమత్యమున్నచోట

భనసంవత్తి ఒనకూడుతుంది. బాహ్యరాజ్యముల వారు, వీరితో మైత్రిని కాంక్షిస్తారు గణాలలో గూడా పరస్పర సహాయ సహకారాలు అభివృద్ధి చెందుతవి. సదవగా హన ఏర్పడుతుంది.

“తస్మాన్ సంఘాతమే వాహ్యార్గజానాం శరణం మహత్”

గణములు వర్ధిల్లాలంటే వారు ఐకమత్యంగా ఉండటమొక్కటే మార్గము.

ఇదీ సంగ్రహాతి సంగ్రహంగా వ్యాససూక్తము ఇందులో ఏ కొద్దివఱకు జ్ఞానము కలిగినా జీవితాన్ని సరిదిద్దుకొనవచ్చును. ఎన్నోరకాల మనస్తత్వాన్ని వారికి, ఎన్నోరకాల ఉపదేశాల నిచ్చిన బ్రాహ్మిమూర్తి వ్యాసుడు. వ్యాసుని సుఖావితాలను చదివిన వారికి కలిగే అనుభూతి ఎటువంటిదో వ్యాసుని వల్లనే తెలుసుకుందాము.

భిద్యతే హృదయగ్రగంధిః భిద్యంతే సర్వసంశయాః

క్షీయంతే చాన్యకర్మాణి మయివృష్టేభిలాత్మసః”

భగవంతుని దర్శనభాగ్యము కలిగిన భక్తుని హృదయగ్రగంధి, ముడి బేడింపబడుతుంది. తెగిపోతుంది. అన్నిసంశయాల నివృత్తిని పొందుతాయి. కర్మబంధము క్షీణించి నశిస్తుంది. వ్యాస భారతి సాక్షాత్కారమయితే కూడా ఇదే స్థితిలో సాధకుడుంటాడు.

“నమోఽస్తుతే వ్యాస విశాలబుద్ధే. పుల్లారవిందాయత పత్రనేత్ర,

యేన త్వయా భారతతైల పూర్ణః ప్రజ్వాలితో జ్ఞానమయ ప్రదీపః”

ఇక్కడ ఒక భక్తుని మనోనేత్రానికి వ్యాసుడు వికసించిన తామర రేకుల వంటి పెద్దపెద్ద కండ్లతో సాక్షాత్కారించినాడు. ఆ భక్తుడు భారతాన్ని, వ్యాసుడు వెలిగించిన తైలపూర్ణ ప్రదీపంగా, జ్ఞానమయ ప్రదీపంగా ఊహించుకున్నాడు. విశాలబుద్ధి, విశాలనేత్రుడు, విశాల ప్రజ్ఞావంతుడూ అయిన వ్యాసునకు నమోవాకములు. శత సహస్ర ప్రణామములు.

“వ్యాస సూక్తమిదం రమ్యం వ్యాహృతం హ్యల్పమేథయా,

యత్కించి దేహీయతేఽస్మిన్తు, తత్క్షమధ్వం మహామహః”

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు	పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
5	1	ధ	ర	87	14	దు	ది
9	7	త	త	40	3	తా	తా
	20	త	త	44	13	చ	చ
11	1	న	న		18	ర	ర
11	8	జ	జ	45	24	త	త
	12	ము	మ	48	28	యె	యె
	10	త	త		28	వె	వె
	21	బ్రహ్మ	బ్రహ్మ		17	స్రొ	స్రొ
14	17	బ్రహ్మ	బ్రహ్మ		20	యి	యి
	26	బ్రహ్మ	బ్రహ్మ		24	రు	రు
17	19	బ్రహ్మ	బ్రహ్మ		28	ఇ	ఉ
8	12	రు	రు	54	21	ప	ప
9	12	పు	పు		23	రి	రి
	18	స్వ	స్వ	56	4	ర	రి
	19	య్య	య్య	59	6	వే	వే
	24	ప్ర	ప్ర		13	యో	యో
20	26	ద	ద	60	14	ఖ	ఖ
21	1	జ్ఞ	జ్ఞ	67	16	నా	నా
22	5	ర	ర	70	17	దు	ధ
25	19	ర	ర	73	22	కా	క
28	9	ర	ర	74	26	తు	యి
29	21	చీ	చీ	12	4	గోగ	గోగ
31	8	హ్ర	హ్ర			ణము	హణము
32	1	హ్ర	హ్ర		24	దహ్య	దహ్య
	8	హ్ర	హ్ర			నేషు	మానేషు
	16	కృష్ణ	కృష్ణ	46	7	రాల్పిది	రాల్పింది
33	18	ర	ర		8	యెసింది	మెరిసింది
	24	న	న	53		ఉపన్యవు	ఉప
35	6	గ	గ				మన్యవు
	12	బ్ర	బ్ర				

Blank Page

తెలుగు ఎదల్ తెలుగుతనం
వెలువలా పారాలని
తెలుగింటిల్ తెలుగుదోపం
అషండంగా వెలగాలని
ఈ జాతి నిద్రతేచి
మహాన్నత మానవాదర్శాల వైపు
నిరంతర కృషితో
పయనం కౌనసాగించాలనో ధ్యేయంతో
ఉడుతాభక్తిగా యువభారతి కృషిచేస్తున్నది
భాషాభిమానం కలగాలంటే
మాతృభాషా సాహిత్య పథనమే
ప్రథమ కర్తవ్యం అనో భావం
బలంగా మనసులో నాటుకోవడానికి గాను
వీతైనంత ఎక్కువ మందికి వీతైనంత తక్కువ వెలకు
ఉత్తమ సాహిత్యం అందించేందుకు
యువభారతి పూనుకున్నది
ప్రతి తెలుగింటిలో
కనీసం పదయినా తెలుగు పుస్తకాలు ఉండేందుకు
మనందరం ఉద్యమ పోగంతో కృషిచేద్దాం
ఆ పదిమంది పుస్తకాలలో ఏ ఒక్కటిగొనైనా
యువభారతి ప్రచురణ ఏ ఒక్కటినా
ఉండాలనే ధ్యేయంతో కృషిచేద్దాం

యువభారతి

సాహితీ, సాంస్కృతిక సంస్థ
5, కింగ్స్ పే, సికిందరాబాదు - 3